

KORTFATTET

FRANSK GRAMMATIK

TIL BRUG I SKOLERNES MELLEMLASSER

AF

OLUF NIELSEN

CAND. MAG.

ANDEN UDGAVE

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

GRÆBES BOGTRYKKERI

1901

Forord.

Den her foreliggende 2den Udgave skiller sig ikke i noget væsentligt fra 1ste. og de to Udgaver vil uden Vanskelighed kunne bruges ved Siden af hinanden. De fleste Rettelser er betingede af det franske Undervisningsministeriums *Arrêté* af 26. Febr. d. A., hvis Bestemmelser jeg, da de dog paa et Par Punkter betegner Lettelser for Eleverne, har anset det for rigtigst at indføre. Den indvundne Plads har jeg benyttet til en kort Fremstilling af Ordstillingen, som jeg fik Fornemmelsen af, manglede i 1ste Udgave. Nogle af de andre Rettelser skylder jeg Hr. cand. mag. R a t h sack hvem jeg herved bringer min Tak.

Den i 1ste Udgave bebudede Fremstilling af Syntaksen, som desværre af personlige Grunde er bleven meget forsinket, haaber jeg nu at kunne forelægge mine Kolleger i Løbet af 2 à 3 Maaneder.

København, i Decbr. 1901.

Forf.

Indholdsoversigt.

Første Afsnit: Lyd og Retskrivning.		Side
Første Kapitel: Lydlære		1
Indledning § 1—2. I Vokaler § 3—8. II Konsonanter § 9—15. III Længde § 16. IV Betoning § 17. V Lyd- lige Forandringer § 18—23.		
Andet Kapitel: Retskrivning		14
Indledning § 24. I Skriftegn § 25—27. II Skrift og Lyd § 28—35 III Retskrivningsregler § 36—41.		
Andet Afsnit: Formerne og deres Brug.		
Første Kapitel: Artiklerne		29
I Den bestemte Artikel § 43—44. II Delingsartiklen § 45—46. III Den ubestemte Art. § 47.		
Andet Kapitel: Substantiver og Adjektiver		33
I Substantivernes Køn § 48—59. II Substantivers og Adjektivets Kønsbøjning § 60—64. III Substantivers og Adjektivets Talbøjning § 65—72 IV Adjektivernes Gradbøjning § 73—76.		
Tredje Kapitel: Talord (§ 77—83)		52
Fjerde Kapitel: Pronominer		57
I Personlige Pron. § 84—91. II Possessive Pron. § 92—93. III Demonstrative Pron. § 94—98. IV Rela- tive Pron. § 99—100. V Spørgende Pron. § 101. VI Ubestemte Pron. § 102—6.		

	Side
Femte Kapitel: Verber	77
Indledning § 107—8. I Bøjningsmaaderne § 109—10.	
II Formernes Dannelse § 111—12. III Sammensatte	
Former § 113—18. IV Forandringer ved Verbet i Spørge-	
form § 119. V Ejendommeligheder ved nogle Verber	
§ 120—23. VI Uregelmæssige Verber § 124—127. VII Ver-	
bernes Brug § 128—38.	
Sjette Kapitel: Ubøjelige Ord	114
I Adverbier § 139—42. II Præpositioner § 143. III Kon-	
junktioner § 144. IV Interjektioner § 145.	
Syvende Kapitel: Ordenes Forbindelse til Sætninger (§ 146—50)	118
Tillæg: Orddannelseslære (§ 151—59)	121

Rettelser.

S. 48, Fodnote Nr. 1: § 149 rettes til § 152—3.

S. 101, L. 9 f. n.: Ordene «løse (f. Eks. *une question*)» udgaar.

De i denne Bog brugte **Lydtegn** er følgende:

a. Mundvokaler.

a	tache	o	tot
A	táche	u	tour
e	été	y	turc
ə	tenir	æ	tête
i	tir	ø	peu
o	tôt	ö	peur

b. Næsevokaler.

ã	sang	æ̃	sain
õ	son	ö̃	un

c. Konsonanter.

b	beau	p	pot
d	deux	r	rat
f	jeu	s	sot
g	gant	z	rose
j	dieu	š	chat
k	corps	ž	sage
l	long	t	tour
m	mon	v	vu
n	non	w	oui
ñ	Agnès	h	puis

Alle Lyd- og Udtalebetegnelser er satte i firkantede Klammer [ ]. Tegnet : efter en Vokal betegner, at den er lang.

Første Afsnit.

Lyd- og Retskrivningslære.

Første Kapitel.

Lydlære.

§ 1. De menneskelige Taleredskaber kan sammenlignes med et musikalsk Instrument, i hvilket Talens Lyd frembringes af Luftstrømme, som fra Lungerne sendes op igennem Luftrøret (med Strubehovedet) og videre gennem Mund- eller Næsehule eller begge paa én Gang.

I Strubehovedet er der anbragt to fine, elastiske Hinder, Stemmebaandene, som ved visse Lyd lader Luften passere frit imellem sig, ved andre nærmer sig hinanden saa meget, at Luftstrømmen for at bane sig Vej maa sætte dem i en Række hurtige, regelmæssige Svingninger, ved hvilke der frembringes en Tone, Stemmelysten. Den første Art Lyd kaldes **stemmeløse**, den anden **stemte**.

Hvis Luftstrømmen, efter at have sat Stemmebaandene i Svingninger, gaar videre gennem Mundhulen alene eller gennem Mund- og Næsehule paa én Gang uden at støde paa nogen Hindring, faar vi en **Vokal**, i første Tilfælde en Mundvokal, i andet Tilfælde en Næsevokal. En Vokal er altsaa en ren Stemmelyd.

Hvis derimod Luftstrømmen i Mundhulen støder paa en Hindring, der maa overvindes, opstaar der her ved en Lyd, som vi kalder **Konsonant**. Hvis Konsonantlyden ledsages af Stemmelyd, er den stemt, i modsat Fald stemmeløs.

Paa Dansk ses Forskellen mellem stemt og stemmeløs Konsonant bedst ved Lydene *v* og *f*, der alene skiller sig fra hinanden derved, at *v* er stemt, *f* ikke; et *f* (her menes vel at mærke Lyden, ikke Bogstavets Navn) bliver til *v*, naar vi, uden i mindste Maade at forandre Munderens Stilling, blot lader Stemmen lyde. Paa Fransk spiller imidlertid denne Forskel en langt større Rolle end paa Dansk, idet, som vi nedenfor vil se, adskillige Konsonantpar svarer til hinanden paa samme Maade som *v* og *f* og altsaa kun skilles fra hinanden ved Stemmeforholdet.

At Stemmebaandene svinger ved *v*, men ikke ved *f*, kan baade høres og føles. Naar vi nemlig udtaler *v* højt og langt, kan vi ved at lægge Fingrene fast paa Strubehovedet mærke en sagte Dirren og ved at holde Hænderne for Ørerne høre en ejendommelig Summen; ingen af Delene er Tilfældet, naar vi udtaler *f*. Ligeledes kan vi synge paa *v*, ikke paa *f*. — De samme Prøver kan naturligvis anstilles ved andre Lyd for at undersøge, om de er stemte eller ikke.

§ 2. Det franske Sprog bestaar af 36 Lyd, 16 Vokaler (hvoraf 4 Næsevokaler) og 20 Konsonanter.

Man mærke sig, at Lyd og Bogstav ikke er det samme. Et Ord som f. Eks. *beurre*, Smør, skrives med 6 Bogstaver, men udtales kun med 3 Lyd [bø:r].

I. Vokaler.

§ 3. Vokalerne frembringes, som vi har set, alene ved Stemmebaandenes Svingen. Forskellen mellem dem (deres forskellige «Klangfarve») beror paa, at Mundhulen for hver Vokal har en særegen Form, ved hvilken den

rene Stemmelyd ændres. Denne forskellige Form af Mundhulen beror igen dels paa Tungens, dels paa Læbernes Stilling.

Naar vi f. Eks. udtaler efter hinanden de danske Lyd *i—e—æ—a*, ser vi, at Forskellen mellem dem væsentligst beror paa Tungens forskellige Højdestillinger; ved *i* er den nærmest ved Ganen, ved *a* længst derfra, og samtidigt er Munden mest lukket ved *i*, mest aaben ved *a*. Paa samme Maade forholder det sig med Rækken *u—o—å*, kun at det her er den bageste Del af Tungen, som virker, medens det ved den første Række var Fortungen. Derimod beror Forskellen mellem *i* og *y* udelukkende paa, at Læberne ved *y* er skudte frem og rundede, hvad de ikke er ved *i*. Et *y* er i Virkeligheden kun et «rundet» *i*, og paa samme Maade som *y* forholder sig til *i*, forholder *ø* (i *røde*) og *ö* (i *Börn*) sig til *e* og *æ*.

De franske Vokaler deles som allerede omtalt i Mundvokaler, ved hvilke Luften kun sendes gennem Mundhulen, og Næsevokaler, ved hvilke Luften sendes baade gennem Mund og Næse.

A. Mundvokaler.

§ 4. Ved høj, mellemhøj og lav Stilling af Fortungen i Forhold til Ganen, i Forbindelse med tilsvarende mindre eller større Mundaabning, frembringes uden Læberunding Vokalerne [i], [e] (*e fermé*) og [æ] (*e ouvert*), — med Læberunding Vokalerne [y], [ø] og [ö].

[i] og [y] svarer fuldstændigt til dansk *i* og *y* i *vise* og *lyse*, f. Eks. *lire* [li:r], *ville* [vil] — *mur* [my:r], *plus* [ply].

[e] og [ø] svarer til dansk *e* og *ø* i *Fred* og *røde*, f. Eks. *été* [ete], *cléf* [kle] — *feu* [fø], *feutre* [fø:tr].

[æ] og [ö] svarer omtrent til dansk *æ* og *ö* i *græde* og *törre*, men udtales, særlig i betonet Stavelse, med mere aaben Mund og lyder derfor højere og klarere end

i Dansk: *père* [pæ:r], *reine* [ræ:n], *vrai* [vræ] — *heure* [ø:r], *peur* [pø:r], *œuf* [öf].

§ 5. Ved høj, mellemhøj og lav Stilling af **Bagtungen** frembringes med Læberunding Vokalerne [u], [o] (*o fermé*) og [ɔ] (*o ouvert*). De svarer til dansk *u* i *ude*, *o* i *Ekko* og *o* i *godt*; dog er [ɔ], i Lighed med, hvad der er Tilfældet med [æ] og [ö], mere aaben end den tilsvarende danske Lyd. Eks.: *coup* [ku], *roue* [ru], *amour* [amu:r] — *mot* [mø], *trône* [tron], *fosse* [fo:s] — *trop* [tro], *parole* [parø], *poste* [pøst]. Undertiden nærmer [ɔ] sig til [ö]: *porte* [pørt], *mort* [mø:r], *monologue* [mønølog].

§ 6. Til de nævnte to Vokalrækker kommer **a**-Lydene, [a] og [A]. [a] er nærmest en Fortungevokal, der fortætter Rækken [i—e—æ], [A] en Bagtungevokal, der fortætter Rækken [u—o—ɔ]. Begge frembringes uden Læberunding.

[a] svarer nogenlunde til dansk *a* i *Had*, men nærmer sig mere til [æ]: *bal* [bal], *mari* [mari], *camarade* [kamarad], *part* [pa:r], *travail* [trava:j].

[A] udtales med vidt aaben Mund og dybt sænket Tunge. Den findes ikke paa Dansk, men paa Svensk f. Eks. i Ordet *mat*. Eks.: *pas* [pA], *passer* [pa:se], *bas* [bA], *basse* [ba:s], *classe* [kla:s], *âme* [A:m], *sahre* [sa:br], *miracle* [mira:kl], *théâtre* [teA:tr].

§ 7. Den tolvte og sidste Mundvokal er den svage, altid ubetonede og korte Vokal [ø] (*e muet* eller *féminin*), som ligger mellem [ø] og [ö] og altsaa frembringes med lidt større Mundaabning (og lidt mindre Læberunding) end ved [ø]: *neveu* [nøvø], *brebis* [brøbi], *me* [mø], *le* [lø], *que* [kø], *regard* [røga:r].

Denne Lyd forsvinder meget ofte i Talesproget. Man siger saaledes [sla] (*cela*), [pti] (*petit*), [vni:r] (*venir*), [æsvræ] (*est ce vrai*), [vumpærmæte] (*vous me permettez*).

Især bortfalder den næsten altid i Udlyd — *amie* udtales ganske som *ami*, *quelle* ganske som *quel* [kæl] —, men ogsaa hyppigst inde i Ord, dog naturligvis ikke, naar der ved dens Bortfald vilde opstaa en ildelydende eller udtalelig Konsonantgruppe, altsaa f. Eks. ikke i Ordet *grenadier* [grønadjé]. I langsom eller højtidelig Tale beholdes til Dels [ø], og jo højtideligere man taler, desto mere undgaar man at lade det forstumme.

Anm. 1. De andre Vokaler frembringes i Reglen meget energisk og med stærk Spænding af Mundens Muskler. I svag (ubetonet) Stavelse bliver de dog — med Undtagelse af [i], [y] og [u], der aldrig udtales som i dansk *til*, *skulle*, *Kul* — ofte udtalte mere utydeligt, hvorved de aabne Vokaler [æ], [ö], [ɔ] nærmer sig [e], [ø], [o] og omvendt. Særligt er der i ubetonet Stavelse en Del Vaklen mellem [æ] og [e].

Anm. 2. Et [ø] høres ofte efter Konsonant i Slutningen af Ord, hvor det ikke hører hjemme, f. Eks. [larkø] for *l'arc* (*de triomphe*).

B. Næsevokaler.

§ 8. En Mundvokal bliver til Næsevokal (den «nasaleres»), naar Luften ikke blot sendes gennem Munden, men tillige gennem Næsen. I det franske Lydsystem nasaleres fire Vokaler, nemlig [A], [ɔ], [æ] og [ö]; Nasaleringen betegnes i det følgende ved Tegnet ~.

Til [A] svarer Næsevokalen [Ā]: *rang* [rĀ], *gant* [gĀ], *enfant* [āfĀ], *temps* [tĀ], *cent* [sĀ], *plante* [plĀ:t], *danse* [dĀ:s].

Til [ɔ] svarer [ō]: *mon* [mō], *bonbon* [bōbō], *salon* [salō], *canon* [kanō], *long* [lō], *longue* [lō:g], *oncle* [ō:kl], *comte* [kō:t].

Til [æ] svarer [ǣ]: *pain* [pǣ], *fin* [fǣ], *bien* [bjǣ], *inviter* [ǣvite], *peintre* [pǣ:tr], *cing* [sǣ:k].

Til [ö] svarer [ō̄]: *brun* [brō̄], *parfum* [parfō̄], *emprunter* [āprō̄te], *humble* [ō̄:bl].

Næsevokaler findes ikke paa Dansk. Man skille vel f. Eks. [Ā] og [ǣ] fra dansk *ang* og *eng* i *lang* og *Dreng*.

II. Konsonanter.

§ 9. Medens Vokalerne frembringes ved Stemmebaandenes Svingen, opstaar Konsonanterne i Munden ved, at Luftstrømmen dér støder paa en Hindring, som den maa overvinde. En saadan Hindring kan enten være et fuldstændigt Lukke, som Luftstrømmen maa sprænge ved en Slags Eksplosion (det er Tilfældet f. Eks. ved *p*) eller en saa stærk Indsnævring, at der opstaar en selvstændig Lyd, naar Luften presses igennem (f. Eks. ved *f*). Efter som Konsonanterne frembringes paa den ene eller den anden af disse to Maader, kaldes de lukkede eller aabne. En tredje Gruppe dannes af de nasale Konsonanter, ved hvilke Gennemgangen gennem Munden er spærret, og Luften sendes ud gennem Næsen.

Konsonanterne er enten stemte eller stemmeløse (se § 1).

A. Lukkede Konsonanter.

§ 10. De lukkede Konsonanter er:

stemmeløse: [p], [t], [k],

stemte: [b], [d], [g].

Ved [p] og [b] dannes Lukket af Læberne, ved [t] og [d] af Tungespidsen og Overtænderne, ved [k] og [g] af Tunge ryggen og den bløde Gane (lidt længere fremme i Munden end paa Dansk).

[p], [t] og [k] skiller sig fra de tilsvarende danske Lyd derved, at det Pust, som paa Dansk findes imellem Konsonanten og den følgende Vokal, mangler paa Fransk. Mærk saaledes Forskellen mellem fransk *pot* [po] og dansk *Pol*, fr. *tel* [tæl] og dansk *tælle*, fr. *camp* [kã] og dansk *Kamp*, fr. *capitaine* [kapitæn] og dansk *Kaptejn*. Andre Eksempler: *pain* [pæ], *plan* [plã], *troupe* [trup] — *ton thé t'a-t-il ôté ta touz* [tötetatilotetatu] — *car* [ka:r], *cou* [ku], *duc* [dyk].

[b], [d] og [g] skiller sig fra dansk *b*, *d* og *g* ved at være stemte; de kommer derved næsten til at lyde, som om der foran dem gik et *m* eller et *n*. Fransk [b] i *beau* [bo] er altsaa forskelligt fra dansk *b* i *bo*, fr. [d] i *danse* [dã:s] forskelligt fra *d* i *Dans* og fr. [g] i *glace* [glas] forskelligt fra *g* i *Glas*. Andre Eksempler: *bain* [bæ], *blanc* [blã], *robe* [røb] — *Didon dina, dit on, du dos d'un dodu dindon* [didödinaditö dydödödödydädö], *promenade* [prömnad] — *gare* [ga:r], *goût* [gu], *dogue* [dög].

B. Aabne Konsonanter.

§ 11. De aabne Konsonanter deles i tre Grupper: 1) Gnidelyd, som fremkommer, naar Luften kun med en lydelig Gnidning kan presses gennem Mundens Indsnævring; 2) Snurrelyd, som dannes ved, at Drøvelen eller Tungespidsen sættes i Svingninger; 3) Sidelyd, som fremkommer, naar Tungespidsen spærres for Gennemgangen i Midten, saa at Luften maa strømme ud over Tungens Sideflader.

§ 12. Gnidelyd er:

stemmeløse: [f], [s], [š],

stemte: [v], [z], [ž], [j], [y], [w].

[f] og [v] frembringes mellem Overtænder og Underlæbe. De udtales som paa Dansk: *faim* [fæ], *vain* [væ].

[s] og [z] dannes mellem Tungespids og Overtænder. [s] lyder som dansk *s*; [z], som er den dertil svarende stemte Lyd, findes derimod ikke paa Dansk. Mærk Forskellen mellem: *baissers* [bæ:se] og *baisers* [bæ:ze], *coussin* [kusæ] — *cousin* [kuzæ], *nous savons* [nusavö] — *nous avons* [nuzavö], *dessert* [desæ:r] — *désert* [dezæ:r], *poisson* [pwasö] — *poison* [pwazö] (*poisson sans boisson est poison*).

[š] og [ž] dannes mellem Tungespidsen og Gummerne i Overmunden; i Tungen er der ligesom en Fordybning eller Rende. [š] er omtrent lig med tysk *sch*, [ž] er den

dertil svarende stemte Lyd. Eks.: *chant* [šā] — *Jean* [žā],
chou [šu] — *joue* [žu], *hache* [aš] — *âge* [A:ž], *chez* [še]
 — *j'ai* [že], *chose* [šo:z], *visage* [viza:ž], *change* [šā:ž].

[j], [y] og [w] slutter sig nær til Vokalerne [i], [y] og [u]; den Snævring, som findes ved disse, er blot stærkere, saaledes at der opstaar en særlig Gnidelyd. Ofte mangler dog denne, saa at [j], [y] eller [w] blot bliver et hurtigt udtalt [i], [y] eller [u]. Eks.: *bière* [bjæ:r], *mieux* [mjø],
fille [fi:j], *bataille* [batA:j] — *lui* [lyi], *huit* [yit], *tuer* [tye],
aiguille [ægqi:], *situation* [sitʏA:sjō] — *oui* [wi], *moi* [mwa],
noir [nwar], *quoi* [kwa], *coin* [kwæ].

§ 13. **Snurrelyd** er [r]. Det frembringes i dannet Tale i Reglen ved Drøvelsnurren (langt tilbage i Munden), men ogsaa ofte ved Tungespidsnurren. Eks.: *rue* [ry],
rat [ra], *près* [præ], *art* [a:r].

§ 14. **Sidelyd** er [l], der udtales som dansk *l*:
l'art [la:r], *bleu* [blø], *nul* [nyl].

Anm. [r] og [l] forsvinder i daglig Tale ofte i Udlyd efter Konsonant. Man siger saaledes [tab], [kat], [nøt] for *table*, *quatre*, *notre*. Dog ikke foran Ord, der begynder med Vokal: *notre ami* [nōtrami]. [l] forsvinder ligeledes ofte i *il*, *ils*, *cela* og enkelte andre Ord.

C. Nasale Konsonanter.

§ 15. De nasale Konsonanter, som fremkommer ved, at der et eller andet Sted i Munden dannes et Lukke, der tvinger Luftstrømmen til at gaa ud gennem Næsen, er [m], [n] og [ŋ].

[m] og [n] frembringes som paa Dansk. Ved den første dannes Lukket af Læberne (som ved [p] og [b]), ved den sidste af Tungespids og Overtænder (som ved [t] og [d]). Eks.: *mot* [mō], *homme* [ōm] — *nul* [nyl], *une* [yn].

[ŋ] (*n mouillé*) frembringes ved at sætte Tungespidsen fast bag ved Undertænderne og lade Tungeryggen danne

Lukke med Ganen. Den findes ikke paa Dansk og kan ikke gengives ved dansk *nj* i *Linje*. Eks.: *Agnès* [aŋæ:s],
signal [siŋal], *cognac* [kōŋak], *ligne* [liŋ], *campagne* [kāpaŋ],
Bourgogne [burgōŋ].

III. Længde.

§ 16. En Lyd kan enten være lang eller kort. Lang Vokal har vi paa Dansk f. Eks. i Ordet *læse*, kort Vokal derimod i Ordet *læsse*.

Om en Vokal er lang eller kort paa Fransk, er ikke altid stærkt udpræget; ofte er der en Del Vaklen. Navnlig er Længdeforholdet afhængigt af Betoningsforholdet (se næste §), især saaledes, at en Vokal, der indenfor det enkelte Ord, taget for sig, er lang, bliver forkortet, naar Ordet kommer paa en ubetonet Plads i Sætningen.

1) For de **betonede** Vokaler gælder — med nogle Undtagelser — følgende Regler:

a) Betonede Nasalvokaler er korte, naar de slutter Ordet (uden Hensyn til Skriften), men lange foran enhver (udtalt) Konsonant. Eks.: *grand* [grā], men *grande* [grā:d],
long [lō], men *longue* [lō:g].

b) Betonede Mundvokaler er, ligesom Nasalvokalerne, korte i Udlyd (uden Hensyn til, om der i Skriften kommer stum Konsonant eller *e muet* bagefter):
vie [vi], *donné(e)* [dōne], *frais* [fræ], *beau* [bo], *bas* [ba].

[o], [ø] og [A] er lange foran enhver (udtalt) Konsonant: *grosse* [grō:s], *feutre* [fø:tr], *âne* [A:n], *basse* [ba:s].

De andre Vokaler er lange foran de stemte Gnidelyd [z, ž, v, j] og foran [r], naar der ikke kommer nogen anden Konsonant efter: *rouge* [ru:ž], *page* [pa:ž], *brave* [bra:v], *fille* [fi:j], *œil* [ö:j], *mort* [mō:r], men *morte* [mōrt].

Foran andre Konsonanter er de i Reglen korte: *vite* [vit], *vile* [vil], *lune* [lyn], — dog er [æ] ofte lang, f. Eks.

i *tête* [tæ:t], *bête* [bæ:t], *reine* [ræ:n], *maitre* [mæ:tr], modsat *mettre* [mæ:tr], *fête* [fæ:t], modsat *vous faites* [fæt].

2) **Ubetonede** Vokaler er i Reglen korte, ofte halvlange, undertiden endog næsten helt lange, f. Eks. i *maison* [mæ:zō], *château* [ʃɑ:to], *pleurer* [plö:re], *passer* [pa:se], Ord paa *-ation* [A:sjō].

Anm. Ogsaa Konsonanterne kan være lange eller korte. I Reglen er de korte; lang Konsonant findes dog i Udlyd efter betonet kort Vokal: *bal*, *seul* [söl], *peine* [pæn].

IV. Betoning (Tryk).

§ 17. Skönt der ikke i franske Ord er saa stor Trykforskel som paa Dansk f. Eks. i Ordet *Hotel*, kan man dog opstille som almindelig Regel, at i det enkelte Ord, taget for sig, ligger der **et svagt Tryk paa sidste Stavelse** (paa næstsidste, hvis Vokalen i den sidste Stavelse er [ə]¹⁾). Dog har adskillige Ord foruden dette Hovedtryk et stærkt Bitryk (i Reglen forbundet med Vokallængde) paa en af de foregaaende Stavelser, saa stærkt, at det undertiden kan forveksles med Hovedtrykket. Eks. se § 16,2.

Ligesom det enkelte Ord har Trykket paa sidste Stavelse, saaledes er ogsaa i Sætninger eller Sætningsdele, der danner sammenhængende Ordgrupper, den sidste Stavelse svagt betonet. Det hedder saaledes *comment allez vous* [kõmãtalevu] med Tryk paa *vous*. De øvrige Stavelser er ubetonede, men udtales tydeligere og skarpere, end vi paa Dansk plejer at udtale ubetonede Stavelser.

Denne grammatiske Betoning ophæves af den ora-

¹⁾ Dette Tryk svarer til den latinske Accent i de Ord, som har gennemgaaet den regelmæssige Udvikling fra Latin til Fransk. Den betonede Vokal i Latin er bleven til den betonede Vokal i Fransk; de efterfølgende Vokaler er forsvundne eller svækkede til [ə]; Eks. *anima* — *âme* (ældre *anne*).

toriske, naar den talende — særlig ved Modsætningsforhold — vil lægge Eftertryk paa et enkelt Ord eller en enkelt Stavelse, f. Eks. *L'homme propose, Dieu dispose, Mennesket spaar, Gud raa'r*.

Anm. Forskelligt fra Betoning er **Tonefald**, som bestaar i Gliden mellem højere og lavere Toner i rent musikalsk Forstand. Fransk er i denne Henseende mindre enstonigt end Dansk og har baade hyppigere og større Overgange fra den ene Tone til den anden. I Almindelighed faar spørgende, forbavsende og tvivlende Udtryk høj Tone paa sidste Stavelse, medens derimod lav Tone paa Slutningsstavelsen udtrykker det afsluttede, bestemte eller ligegyldige.

V. Lydlige Forandringer.

§ 18. **Assimilation**. I en sammenhængende Lydgruppe paavirker ofte de enkelte Lyd hinanden, særlig saaledes, at en stemmeløs Konsonant under Indflydelse af omgivende stemte Lyd bliver stemt eller omvendt. Et Eksempel herpaa er Ordet *second*, der udtales [sõgõ] eller [zgõ], idet de to stemte Vokaler har gjort den mellemliggende Konsonant stemt, og denne igen har virket paa [s]-Lyden. Andre Eksempler findes i *Mængde*; i *piéd* [pje], *plus* [ply], *pré* [pre], *puis* [pyi] udtales saaledes den efter det stemmeløse [p] følgende Konsonant stemmeløst; i *médecin* [mætsæ] og *chemin de fer* [ʃmætfæ:r], er [d] blevet til [t]; i Ord paa *-sme* (f. Eks. *christianisme*) er [m] stemmeløst o. s. v.

En Assimilation af en anden Art har vi f. Eks. i Ordet *maman*, der ofte udtales [mãmã], idet [a] bliver nasaliseret under Paavirkning af de omgivende Nasallyde.

§ 19. **Vokalskifte** bestaar i, at en Vokal indenfor samme Ord veksler, eftersom den kommer til at staa betonet eller ubetonet; *je meurs* [mö:r], jeg dør — *nous mourons* [murõ]. Vokalskifte var i ældre Sprog en gennemgaaende Regel, men er paa moderne Sprog blevet betydeligt indskrænket. Dog ses det endnu i følgende Tilfælde:

1) Ofte, hvor et Ord er dannet af et andet ved Afledning, f. Eks.:

mer [mæ:r], Hav — *marin* [maræ], Sømand;
main [mæ], Haand — *manier* [manje], haandtere;
Pierre [pjæ:r], Sten — *perron* [pærɔ̃], Stentrappe;
peine [pæn], Møje — *pénible* [penibl], møjsommelig;
poids [pwa], Vægt — *peser* [pøze] veje;
douleur [dulø:r], Smerte — *douloureux* [dulurø], smertelig;
gloire [glwa:r], Hæder — *glorieux* [glørjø], hæderfuld.

2) I nogle Tilfælde ved Verbalbøjningen (se nærmere §§ 112, 120 og 127):

mener [m(ə)ne], at føre — *je mène* [mæn];
parler [parle], at tale — *je parlerai* [parl(ə)re];
je dois [dwa], jeg bør — *nous devons* [d(e)vɔ̃].

3) Ved nogle Pronominer: *me* — *moi*, *te* — *toi*, *se* — *soi*, *que* — *quoi* (§ 84).

§ 20. **Vokalbortfald.** Om Bortfald af *e muet* i Lyd og Skrift, se §§ 7 og 27. Andre Vokaler, som falder bort, er kun *a* i *la* og *i* i *si* (§ 27).

§ 21. **Konsonant bliver til Vokal.** Et oprindeligt [l] er i mangfoldige Tilfælde paa Fransk under Sprogets Udvikling blevet til [u], som oprindeligt udtaltes, saaledes at det dannede Tvelyd med den foregaaende Vokal, men som senere er smeltet sammen med denne til én Lyd¹⁾. Denne Övergang af *l* til *u* ses endnu i nogle Tilfælde:

1) Ved Ordene *beau* [bo], *nouveau* [nuvo], *fou* [fu] og *mou* [mu], der foran Vokal har bevaret den oprindelige Form *bel*, *nouvel*, *fol* og *mol* (se § 61).

2) Ved Flertal af Ordene paa *-al* (f. Eks. *animal* — *animaux* [-o]) samt af *aïeul* [ajöl], Bedstefader, og *ciel* [sjæl], Himmel (se § 67--8).

¹⁾ Sammenlign f. Eks. latinsk *alter*, fr. *autre*, lat. *capillus*, Haar, fr. *cheveu*, lat. *collum*, Hals, fr. *cou*; ligeledes *chameau* — *chamelier*, Kameldriver, *cou* — *collier*, Halsbaand o. s. v.

3) Ved nogle uregelmæssige Verber, f. Eks. *falloir* [falwa:r], *valoir* [valwa:r] og *vouloir* [vulwa:r]: *il faut, je vaux*.

4) Ved Artiklen: *à le* bliver til *au* [o] og *de le* til *du* [dy] foran Konsonant.

Ligeledes bliver undertiden et *l mouillé* (= [j], se § 32) til *u*, f. Eks. *vieil* [vjæ:j] — *vieux* [vjø], *travail* [trava:j] — *travaux* [travo] (§§ 61 og 67), og paa samme Maade gaar det *v* i Fremtidsformerne af Verberne *avoir* [avwa:r] og *savoir* [savwa:r]: *j'aurai* [žøre] og *je saurai* [søre].

§ 22. **Konsonantbortfald.** I mangfoldige Tilfælde er tidligere udtalte Endekonsonanter bortfaldne i Udtalen og kun bevarede ved Overtrækning (§ 34). Mange Ord faar derved en dobbelt Form; Ordet *petit* f. Eks. udtales i Reglen [pti], men i *un petit enfant* [ptitãfã] høres *t'et*. Den oprindelige Form kommer ogsaa frem ved Bøjning og Afledning: *petite* [ptit]; *petitesse* [p(ə)titæs].

Særlig mærkes, at bortfaldne Nasalkonsonanter [m, n, ñ] før deres Bortfald har nasaliseret den foregaaende Vokal ved Assimilation. Ordet *bon* er saaledes gennem [bõn] blevet til [bõ], men i Hunkønsformen *bonne* [bõn], der har bevaret Konsonanten, er der ingen Nasalering; paa samme Maade svarer *bénin* [benæ] til Hunk. *bénigne* [beniñ]. Ved denne Nasalering er et [i] blevet til [æ], et [y] til [ö] og et [e] i Reglen til [ã]; se § 30.

Om Bortfald af [l] og [r] i daglig Tale, se § 14, Anm.

§ 23. **Konsonanttilføjelse.** I Former som *a-t-il* og *donne-t-il* har der under Indflydelse af lignende Former (*est il, donnait il*) udviklet sig et [t]; se § 119.

I visse Verber har der udviklet sig et [d] mellem [n] eller [l] og [r]: *je viendrai* [vjædre], *il faudra* [fodra]; se § 127. — I andre Verber har der mellem to Vokaler udviklet sig et [j]: *je vois* [vwa] — *nous voyons* [vwajø]; se § 120.

Andet Kapitel.

Retskrivning.

§ 24. Paa Fransk giver Retskrivningen lige saa lidt som paa Dansk eller Engelsk noget paalideligt Billede af Udtalen. Grunden hertil er, at Skrivemaaden har holdt sig temmelig uforandret i flere Hundrede Aar, medens Udtalen i samme Tid har undergaaet mange Forandringer. Afbigelserne mellem Skrift- og Talesprog bestaar særlig i følgende:

1) En og samme Lyd gengives ofte ved forskellige Tegn. Lyden [æ] skrives saaledes *e* i *fer*, *è* i *frère*, *é* i *parlé je* [parlæž], *é* i *être*, *ai* i *faire*, *ei* i *reine*, *ay* i *la Haye*, Haag, og *ey* i *Ney*.

2) Et og samme Tegn repræsenterer ofte forskellige Lyd; *g* i *gant* [gã] er f. Eks. forskelligt fra *g* i *gent* [žã], *o* i *sot* [so] forskelligt fra *o* i *sotte* [söt].

3) Mange stumme Bogstaver forekommer i Skriften; i Ordet *vingt* [vã] f. Eks. er baade *n*, *g* og *t* stumme.

I det følgende undersøges Forholdet mellem Skrift og Lyd nærmere.

I. Skrifttegn.

§ 25. Som Skrifttegn bruges paa Fransk ikke blot det almindelige Alfabet, men ogsaa forskellige Accenter og Læsetegn.

Det franske **Alfabet** har 26 Bogstaver: *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g* [že], *h* [aš], *i*, *j* [ži] *k* [ka], *l*, *m*, *n*, *o*, *p*, *q* [ky], *r*, *s*, *t*, *u* [y], *v*, *w* (*double v*) [dublve], *x* [iks], *y* (*i grec*), *z* [zæd].

Bogstavet æ findes kun i enkelte fremmede Ord; *o* og *e* skrives i Alm. sammen til *œ*, *œ*.

§ 26. Accenterne.

1) *L'accent aigu* eller *fermé* (´) sættes over *e* for at betegne, at det skal udtales [e]: *été*. I *parlé je* og *je céderai* [sædre] udtales *é* dog [æ]; se §§ 119 og 120.

2) *L'accent grave* eller *ouvert* (˘) staar over *e* for at betegne det som [æ]: *père*. Over *a* eller *u* staar den i nogle Ord for at skille dem fra andre, der skrives og udtales paa samme Maade: *à*, til, *là*, dér, *çà*, her, *où*, hvor (modsat *a*, har, *la*, Artikel eller pers. Pronomen, *ça* = *cela*, dette, *ou*, eller); ligeledes *dès*, allerede, men *des* = *de les*. — Endelig i Ordet *déjà*, allerede.

3) *L'accent circonflexe* (^) kan staa over alle Vokaltegn undtagen *y* og betegner i Reglen, at et Bogstav, som fandtes i det ældre Sprog, er udfaldet: *tête* (oprindelig *teste*), *mât* (*mast*), *âge* (*eage*) o. s. v. — En Vokal med *accent circonflexe* er som oftest lang (*fête*, *âme*), men ikke altid; i *hôtel* [ötæl], *flûte* [flyt], Fløjte, *vous êtes*, *nous donnâmes*, *vous donnâtes*, *il donnât* f. Eks. er Vokalen kort.

§ 27. Læsetegn.

1) *L'apostrophe* (') betegner Udeladelse af en Vokal i Slutningen af Ord foran Vokal eller stumt *h* (Elision): *l'ami* for *le ami*. Elision finder Sted: a) af *e* = [ə] i Ordene *je*, *me*, *te*, *le*, *se*, *ce*, *de*, *ne* og *que*¹⁾; b) af *a* i *la* (Artikel og personligt Pronomen): *l'eau* [lo], Vandet, for *la eau*; c) af *i* i *si*, men kun foran *il* og *ils*. — Foran *onze* [õ:z], elleve, finder Elision ikke Sted (§ 78).

2) *Le tréma* (¨) anvendes over Vokaler som Betegnelse for, at en ny Stavelse begynder: *hair* [a:i:r] modsat *faire* [fæ:r], *Moïse* [mo-i:z], Moses, modsat *toise* [twa:z], Favn, *aiguë* [ægy] modsat *longue* [lõ:g].

¹⁾ Ligeledes i *lorsque*, *puisque* og *quoique* foran *il* (*ils*), *elle* (*elles*), *un* (*une*) og *on*; i *jusque* foran *à* (*au*, *aux*), *en*, *ici*, *où*, *alors*; i *presque*, *quelque* og *entre* foran Vokal i Sammensætninger (*presqu'île*, Halvo, *quelqu'un*, *entr'acte*).

3) *La cédille* (,) ¹⁾ sættes under Bogstavet *c*, naar det skal udtales [s] foran *a*, *o* eller *u*: *commençant* [kɔmãsã], *garçon* [garsɔ̃], *reçu* [rɛsy].

4) *Le trait d'union* (Bindestreg) er ikke mere nødvendig (undtagen i *a-t-il*, *donne-t-il* osv., se § 119), men bruges dog foreløbigt endnu mest efter de gamle. Regler, nemlig: a) i de fleste sammensatte Ord (*grand-père*, *celui-ci*); b) mellem Fornavne (*Philippe-Auguste*); c) i Talord mellem Tier og Ener (*vingt-deux*); d) mellem Verbum og et efterstaaende personligt Pronomen (eller *ce*, *on*, *en*, *y*), som hører dertil: *cache-toi*, *vas-y*, *est-il*.

II. Skrift og Lyd.

A. Vokaltegn.

§ 28. *a* betegner baade Lyden [a] og Lyden [A]: *part* [pa:r], men *pas* [pa]. Som [A] udtales det f. Eks. i Ord paa *-as*, *-ase*, *-aille*, *-ation* og i mange Ord foran [s]: *tas* [ta], *Dynge*, *case* [ka:z], *Hytte*, *bataille* [bata:j], *nation* [na:sjɔ̃], *passer* [pa:se]. I adskillige Ord er der Vaklen. Mærk: *basse*, *lasse*, *grasse*, *classe*, *tasse* [-a:s], men *masse*, *chasse* [-as]. — *a* er stumt i *aout* [u], *la Saône* [so:n] og *toast* [tɔst], Skaaltale.

â er i Reglen [A]: *âme* [A:m], men i nogle Tilfælde [a]: *parlât*, *parlâmes*, *parlâtes*. — *à* er [a]: *là*.

é er [e]: *été*, undtagen i *parlé-je*, *je céderai* o. s. v. (§ 26). — *è* og *ê* udtales [æ]: *père*, *tête*. Dog *poêle* [pwa:l], *Ovn*, *Stegepande*, *goëlette* [gwalæt], *Skonnert*.

e udtales [e] foran stumme Endekonsonanter undtagen *s* og *t*: *pied* [pje], *clef* [kle], *parler*, *parlez*. — Foran stumt *t* (undtagen i *et*) og i lukket Stavelse²⁾ er

¹⁾ Egentlig *lille z* (spansk).

²⁾ D. v. s. foran udtalt Endekonsonant, foran Dobbeltkonsonant, foran to forskellige Konsonanter, af hvilke den sidste ikke er *l* eller *r*, og foran flere end to Konsonanter.

det derimod [æ]: *complet* [kɔplæ], *mer* [mæ:r], *ennemi* [ænmi], *espérer* [æspere], *essayer* [æsæje]. Om *e* foran *ss* se dog § 33. — I Enstavelsesordene *mes*, *tes*, *ses*, *ces*, *des*, *les*, (*tu*) *es*, (*il*) *est* vakles der mellem [æ] og [e]; i daglig Tale er [e] det almindeligste. — I andre Tilfælde (ogsaa i Flerstavelsesord paa *-es*, f. Eks. *tu parles*) er *e* = [ə] eller stumt (§ 7): *cheval* [š(ə)val], *quatre* [katr(ə)], *vie* [vi].

Anm. Om stumt *e* mellem *g* og *a* eller *o*, se § 32. — *e* er ligeledes stumt i *asseoir* [aswa:r], *Jean* [žã] og *Caen* [kã].

i og *î* udtales [i]: *finir*. Foran Vokal er *i* Betegnelse for [j]: *Pierre* [pjær]. Det er stumt i *oignon* [ɔñɔ̃], *Løg*, og ofte i *poignard* [pɔña:r], *poignée* [pɔñe] o. s. v.

o betegner baade Lyden [o] og Lyden [ɔ]: *mot* [mo], men *mort* [mɔ:r]. Det er [o] i Udlyd — altsaa ogsaa foran stumme Endekonsonanter (*trop* udtales dog oftest [trɔ]) — samt foran stemt *s* [z]: *numéro* [nymero], *sot* [so], *rose* [ro:z]. Derimod er det i Reglen [ɔ] foran enhver anden udtalt Konsonant end stemt *s*: *donner* [dɔne], *robe* [rɔb], *dot* [dɔt], *porte* [pɔrt]. Mærk *fosse*, *grosse* [fo:s, gro:s], men *bosse*, *brosse* [bɔs, brɔs] o. s. v. — Det er stumt i *paon* [pã], *Paafugl*.

ô er som oftest [o]: *pôle* [po:l]. I nogle Tilfælde, særlig i ubetonet Stavelse, er det dog [ɔ]: *hôtel* [ɔtæl].

u og *û* udtales [y]: *nu* [ny]. Foran Vokal er *u* ogsaa Betegnelse for Konsonanten [y]: *lui* [lyi], *nuage* [ny:až]. Om *u* i Forbindelserne *gu* og *qu*, se § 32.

y udtales [i]: *lyre* [li:r]. Det staar ogsaa som Konsonanttegn = [j]: *yeux* [jɔ], *yole* [jɔl], *yacht* [jak]. Om Forbindelserne *ay*, *ey*, *oy* og *uy*, se § 29.

B. Vokaltegnforbindelser.

§ 29. *ai* (*at*) bruges som Betegnelse for Lyden [æ]: *vrai*, *chatne* [šæ:n], *je donnais*, *je donnerais*. Dog er det [e] i *gai*, *munter*, *gatté*, *je donnai*, *je donnerai*, *j'ai* og

je sais (men *ai je* [æ:ž] og *sais je* [sæ:ž]). — I Former af *faire* (*faisant* o. s. v.) udtales det [ø].

au og **eau** udtales i Reglen [o]: *saut* [so], *Spring*, *beau*, *Pauline* [polin]. I Endelsen *-aure* (*Maure*), ofte i ubetonet Stavelse (*l'aurai*, *mauvais*) og i Ordet *Paul* er *au* dog [ɔ].

ay udtales: 1) [ei] i Ordene *pays* (*paysan*) og *abbaye* [abei], *Abbedi*; — 2) [æ]: *La Haye*, Haag; — 3) [aj] i nogle Navne: *Bayard*, *Bayonne*, *La Fayette*, *Mayence*, [majã:s], Mainz; — 4) [æj]: *nous ayons*, *vous ayez*, *payer* [pæje]. I det sidste Tilfælde kan *y* siges at betegne det samme som to *i*'er, af hvilke det første ændrer den foregaaende Vokal (*ai* = [æ]), det andet er [j]. Paa samme Maade i Forbindelserne *ey*, *oy*, *uy*.

ei = [æ]: *seize* [sæ:z], *reine* [ræ:n].

ey er enten [æj]: *grasseyer* [grasæje] eller [æ]: *Ney*, *Leyde*.

eu og **œu** betegner enten Lyden [ø]: *feu*, *creuser* [krøze], *noeud* [nø] — eller Lyden [ö]: *neuf* [nöf], *fleurir* [flöri:r], *cœur* [kö:r]. Udtalen [ø] findes særlig i Udlyd og foran stemt *s* [z], [ö] særlig i betonet Stavelse foran udtalt Konsonant og foran *r*. Mærk *bœuf*, *œuf* [böf, öf], men *bœufs*, *œufs* [bø, ø]. — I Former af *avoir* udtales *eu* som [y]: *eu*, *l'eus*, *l'eusse*; ligeledes i *gageure* [gazy:r], *Væddemaal*.

œ = [ö] i *œil* [ö:j], *œillet* [öjæ], *Nellike*.

oi = [wa] eller [wa]: *moi* [mwa], *tiroir* [tirwa:r], *trois* [trwa].

ou (*ou*, *ou*) udtales [u]: *trou*, *goût* [gu]. Foran Vokal betegner *ou* Konsonanten [w]: *oui* [wi], *Louis* [lwi].

oy = [waj]: *royal* [rwajal], *voyage* [vwaja:ž].

ue forekommer kun i Forbindelsen *ueil* [öj]: *cueillir* [köji:r], *orgueil* [örgö:j].

uy = [yij]: *essuyer* [æsuyije], *fuyant* [fuyijã].

C. Næsevokalers Betegnelse.

§ 30. Næsevokalerne betegnes ikke ved særlige Tegn, men ved de almindelige Vokaltegn, efterfulgte af (stumt) *m* eller *n* (§ 22).

am, **an**, **em**, **en** betegner Lyden [ã]: *champ* [šã], *danse* [dã:s], *temps* [tã], *empereur* [ãprö:r], *dent* [dã], *science* [sjã:s].

I Endelserne *-ien*, *-yen*, *-éen* udtales **en** dog [æ]: *rien* [rjæ], *citoyen* [sitwajæ], *européen* [öröpeæ]. Ligesaa i Former af Verberne *tenir* og *venir* (*je tiens*, *je tiendrai*) og i en Del Fremmedord, f. Eks. *Benjamin* [bãžamæ], *Marengo*, *pensum* [pæsøm], *examen* [ægzamæ].

aim, **ain**, **eim**, **ein**, **im**, **in**, **ym** og **yn** betegner Lyden [æ]: *faim*, *pain*, *Reims* [ræ:s], *plein*, *timbre*, *fin*, *nymphé* [næ:f], *syntaxe* [sätaks]. — **oin** = [wæ]: *loin*, *point*.

om og **on** betegner Lyden [õ]: *compte*, *comte*, *conte* [kõt:t], *nom*, *non* [nõ]. Ordet *monsieur* udtales [møsjø], undertiden [møsjø].

um, **un** og **eun** betegner Lyden [ö]: *parfum*, *lundi*, *à jeun*, fastende. — I nogle Fremmedord udtales **un** [õ]: *punch* [põ:š], *le Sund* [sõ:d], *Stralsund* [-õ:d].

§ 31. I følgende Tilfælde betegner en Forbindelse af Vokaltegn og *m* eller *n* **ikke** Næsevokal:

1) Naar en saadan Gruppe følges af Vokal, stumt **h**, **m** eller **n**: *inutile* [inytil], *inhabile* [inabil], *immortel* [imörtæl], *ennemi* [ænmi], *calomnie* [kalønni], Bagvaskelse, *moine* [mwan]. I Ordene *femme* [fam], *hennir* [ani:r], at vrinske, *nenni* [nani], nej, *solennel* [solanæl] og Adverbierne paa *-ement* (f. Eks. *fréquemment*) udtales *e* som [a].

Herfra undtages følgende Ord, der udtales **med** Næsevokal: *enivrer* [ãnivre], beruse, *ennobler* [ãnøbli:r], adle, og *ennui* [ãnvi] med Afledninger, samt alle Verber, der begynder med *emm-* (egentlig opstaaede ved Sam-

mensætning af *en* og *en* med *m* begyndende Stamme), f. Eks. *emmener* [ãmne], føre bort. — Mærk: *m* er stumt i *automne* [otøn] og *damner* [dane] med Afledninger.

2) Som oftest i Udlyd af fremmede Ord og Navne: *Amsterdam* [-am], *Jérusalem*, *hareem* [-æm], *amen*, *hymen* [-æn], *Ibrahim* [-im], *album*, *post scriptum*, *rum* [-øm].

D. Konsonanttegn.

§ 32. **b** = [b]. Stumt i *plomb*, *Bly*, *Colomb*, *le Doubs* [du].

c er [s] foran *e*, *i* og *y*: *céder*, *descendre*, *cinq* [sæ:k], *cynique* [sinik], — i andre Tilfælde [k]: *car*, *côté*, *curé*, *croix* [krwa], *duc*, *accident* [aksidā]. Skal det lyde som [s] foran *a*, *o* eller *u*, faar det Cédille (*ça*, *reçu*), medens [k]-Lyden foran *e* og *i* skrives *qu*. — **c** er stumt i Slutningen af Ord efter *n* (*blanc*, *trone*), undtagen i *sinc* [zæ:k] og undertiden *donc*, samt i *estomac* [-ma], *tabac*, *croc*, Krog, Hage, *accroc*, Rift, og *clerc*, Skriver.

ch betegner Lyden [š]: *chat*, *bouche*. Foran Konsonant, i Udlyd (undtagen i *punch*) og i adskillige fremmede Ord er det [k]: *chrétien*, *Munich*, *chaos* [kao], *archange* [arkā:ž], Erkeengel, *archaïque* [-ik], *archéologie*, *orchestre*, *écho*, *choléra*, *chœur*, *Zacharias*. — Stumt i *almanach*.

d = [d]: *dire*. Det er som oftest stumt i Slutningen af Ord og foran *s*: *pied*, *nid*, *grand*, *poids*; dog udtales det i *sud* og nogle Egennavne, f. Eks. *Alfred*, *David*, *Conrad*, *le Cid*, (*George*) *Sand*, *le Sund*, *Seeland*, *Bagdad*, *Stralsund* [-ō:d].

f = [f]: *vif*. Stumt i *clef*, *chef d'œuvre*, Mesterværk (men ikke i *chef* og *chef lieu*), *bœufs* og *œufs* (men ikke i Ent *bœuf* og *œuf*) og oftest i *cerf*, Hjort (til Adskillelse fra *serf* [særf], Livegen) og *nerf*, Nerve, i alt Fald i Fler-tal *cerfs* og *nerfs*. — Om Talordet *neuf* se § 78.

g er Lyden [ž] foran *e*, *i* og *y*, i andre Tilfælde [g]: *garde*, *golfe*, *aigu*, *aigle*, *joug*, Aag — *manger*, *gilet*,

gymnastique, *gigantesque*. — Skal *g* udtales [ž] foran *a*, *o* eller *u*, indskydes et *e*: *mangeons*, *mangea*, *gageure*. Skal det udtales [g] foran *e* og *i*, indskydes *u*: *guerre*, *guide*, *langue*; dog er *gu* = [gy] i Afledninger af *aigu* (f. Eks. *aiguille* [ægvi:j]), ligeledes i *linguiste*, Sprogforsker, og *Guise*. — **g** er stumt i Slutningen af Ord efter *n* (*long*) og i nogle andre Ord, f. Eks. *doigt* og *bourg* (men *bourgmestre*).

gn betegner Lyden [ñ]: *seigneur*, *montagne*, *ligne*. I Forlyd og i nogle fremmede Ord er det [gn]: *gnome*, *magnat*, *stagnant*, stillestaaende; i *signet*, Bogmærke, er **g** stumt.

h udtales af de aller fleste Fransk mænd slet ikke; dog skelnes der mellem *stumt* og *aspireret h*. Det stumme **h** har aldrig været udtalt, og Ord, der begynder med det, behandles ganske, som om de begyndte med Vokal, d. v. s. der elideres og trækkes over: *l'homme*, *les hommes*. Aspireret **h**, som mest forekommer i Ord af germansk Oprindelse, har derimod tidligere været udtalt, findes endnu i enkelte Dialekter og forhindrer Overtrækning og Elision: *le héros*, *les héros*.

j udtales [ž]: *jamais*, *juge*.

k = [k]; forekommer kun i fremmede Ord: *kilo*, *le Danemark*, *bock*.

l = [l]: *seul*. — Forbindelserne **-ill** inde i Ord og **-il** i Slutningen af Ord efter Vokal betegner det mouillerede **l**, d. v. s. [j] eller [ij]: *bouteille* [butæ:j], *paille* [pa:j], *billet* [bijæ], *travail* [trava:j], *fauteuil* [fotö:j]. Dog er der ingen Mouillering i *mille* (med Afledninger), *pupille*, Myndling, *vaudeville*, *ville*, *village*, *tranquille* (med Afledninger, f. Eks. *tranquillité*), *distiller*, *Achille*, *Lille*, *Séville*, i Reglen heller ikke i *osciller*, *dingle*, og *scintiller*, funkle. — Endelsen **-il** efter Konsonant udtales i Almindelighed [il]: *avril*, *ciuil*; dog er **l** stumt i *babil*, Snak, *fusil*, *gentil*, *outil*, Værktøj, *sourcil*, Øjenbryn (men

ikke i *cil*, Øjenhaar). Ligeledes er *l* stumt i *fil*s [fis], *pouls* [pu], Puls, og i Egennavne paa *-auld*, *-ault*, *-ould*, *-oult* (f. Eks. *Perrault*). — Mærk *gentilhomme* med mouilleret *l* [ʒãtiʝəm], Flertal *gentilshommes* [ʒãtizəm].

m = [m]. Stumt i *automne* og *dâmner* (§ 31).

n = [n]. Stumt i *monsieur* (§ 30). — Om *m* og *n* efter Vokal se § 30.

p = [p]: *pâte*, *pape*. Det er stumt: 1) som oftest i Slutningen af Ord: *drap*, *galop*, *loup* (undt. i *cap*); 2) i Ordene *corps* [kø:r], *sept* [sæt] (men ikke i *septembre*), og Verberne *baptiser* og *sculpter* (med Afledninger); 3) som oftest efter *m*, naar det ikke begynder en ny Stavelse: *prompt* [prõ].

— **ph** = [f]: *Sophie*.

q = [k]: *coq*. Om *cing* se § 78.

qu = [k]: *quand*, *quoi*, *nuque*. I nogle fremmede Ord udtales dog *qu* som [kw], f. Eks. i *aquarelle*, *équateur*, Ækvator, *quaker* [kwakr], Kvæker, og ofte i de Ord, der begynder med *quadr-* (f. Eks. *quadruple*, firdobbelt) — eller som [ky], f. Eks. i *requiem* [rekviãm], *Quirinal* og undertiden i de Ord, der begynder med *quint-* (f. Eks. *quintuple*, femdobbelt).

r = [r]: *rare*. Det er stumt i *gars* [gã], Knøs, *monsieur*, *messieurs*, *Poitiers*, *volontiers* [-tje], i Infinitivendelsen *-er* (*parler*) og i de fleste Flerstavelsesord paa *-er*, f. Eks. *cavalier*, *foyer*, *léger*. Dog høres det i *amer*, *cuiller* [kyjæ:r], *enfer*, *hiver*, *pater*, Fadervor, og i en Del Navne, f. Eks. *Jupiter*, *Kléber*. I Enstavelsesord paa *-er* høres *r*: *mer*, *fier*, stolt, *hier* [fjæ:r, jæ:r].

s udtales i Almindelighed [z] i følgende Tilfælde: 1) mellem to Vokaler: *rose*, *oiseau* (undtagen i visse Sætningsformer som f. Eks. *parasol*, *vraisemblable*, der egentlig er to Ord); 2) i Sætningsformer med *trans-* foran Vokal: *transitif*; 3) ved Overtrækning (§ 34). I andre Tilfælde er *s* stemmeløst: *savoir*, *penser*; dog bliver det undertiden stemt i Forbindelse med stemt Konsonant,

f. Eks. i *l'Alsace* [alzas]. — *s* er stumt i mange Egennavne, f. Eks. *Davoust*, *Jésus Christ* [ʒezykri], *les Vosges* [vo:ʒ] (men ikke f. Eks. i *Robespierre*, *Saint-Just*, *le Christ*) og i Reglen i Slutningen af Ord: *bas*, *tu parles*. Dog udtales det (stemmeløst) i alle fremmede Ord, f. Eks. *angelus*, *gratis*, *omnibus*, i en Mængde Navne, f. Eks. *Médecis*, *Lesseps* (dog stumt i *Nicolas*, *Thomas* og oftest i *Jésus*) og i en Del andre Ord, af hvilke de vigtigste er: *as* [a:s], *Es* i Kortspil, *fil*s, *hélas* [elã:s], *jadis*, fordum, *lis*, *Lilje*, *mais*, *mars*, *mœurs*, *oasis*, Oase, *obus*, Granat, *os*, *ours*, *vis*, Skrue; ofte ogsaa i *plus* (foran *Pavse*, i Betydningen «plus» og i *plus que parfait*), *sens* (dog ikke i *les cinq sens*, *bon sens*, *contresens*, Meningsløshed) og *tous* (brugt substantivisk).

t = [t]: *trois*, *sortie*. Dog udtales det i adskillige Tilfælde som [s] foran *t*, nemlig: 1) i Endelsen *-tie* efter Vokal: *aristocratie* (ikke i Endelsen *-thie*); 2) i Substantiver paa *-tion* (undtagen efter *s*): *nation*; 3) i Adjektiver paa *-tial*, *-tiel*, *-tieux*: *partial*, partisk, *partiel*, delvis, *ambitieux*; 4) i Egennavne og Folkenavne paa *-tien* (undtagen *Chrétien*): *Égyptien* [eʒipsjæ]; 5) i Verberne *balbutier*, *stamme*, og *initier*, indvi; 6) i Ordene *patient* (med Afledninger), *insatiable*, umættelig, *Spartiate*. — I Enden af Ord er *t* i Reglen stumt: *sot*, *complet*. Dog udtales det i *chut*, *tys*, *dot*, *est*, *ouest*, *fat*, *mat* (Skakudtryk), *toast* [tøst], *whist* [wist], *le Christ* og ofte i *but*, *Maal*, *fait*, *Kendsgærning*, *net*, *sept* og *huit* (§ 78). I fremmede Navne og i enkelte franske høres det ogsaa: *Judith*, *Soult* [sult], *Ernest*, *Saint-Just*, *Brest*. Ligeledes som oftest i Endelsen *-ct*: *exact* [egzakt], *direct* o. s. v.; dog er *ct* stumt i *aspect* [aspæ], *Udseende*, *respect*, *suspect*, mistænkelig, *instinct* og oftest i *distinct* og *district* [distri].

v = [v]: *voir*.

w findes kun i fremmede Ord og er enten [v] eller [w]: *wagon* [vagõ], men *whist* [wist].

x er i Almindelighed = [ks]: *Alexandre, luxe*; saaledes ogsaa i *ex*, forhenværende: *ex-ministre*. Men i Forstavelsen *ex* (*hex*) foran Vokal og stumt *h*, udtales det [gz]: *examen* [ægzamæ], *exil, exhiber, udstille, hexamètre*, ligeledes i Begyndelsen af fremmede Navne: *Xantippe, Xénophon*. Som [k] udtales det foran *s* Lyd (*excellent, exciter*) og i spanske Navne (*Xérès*), som [s] i *six, dix* (§ 78), *dix sept, soixante, Bruxelles, Cadix*, som [z] ved Overtrækning, i *deuxième, sixième, dixième, dix huit* og *dix neuf*. — Som oftest er det stumt i Slutningen af Ord: *heureux, flux, reflux*, Flod, Ebbe; dog udtales det f. Eks. i *lynx* [læ:ks], *Los, sphinx* [sfæ:ks], *index*, Pegefinger, *Félix* og *Aix-la-Chapelle, Aachen*.

z = [z]: *zéro, gaze*. I Enden af Ord er det som oftest stumt (*nez*), dog lyder det som [s] i spanske Navne paa *-ez* (*Cortez*) og som [z] i *gaz* [gA:z], *Gas*. — *tz* udtales [s] i *Mets*, men [ts] i *Fritz* og *Austerlitz*.

§ 33. **Dobbeltskrevne Konsonanter** betegner i Almindelighed kun én Lyd; det dobbelte *l* i *aller* udtales ganske som det enkelte *l* i *alors*. Herfra undtages Forbindelserne *cc* og *gg* i Ord som *accepter, suggérer*.

I nogle Tilfælde betegner det dobbelte Konsonant-tegn en lang Lyd, f. Eks. i *je courrai, erreur, illustre, immense, irrité*.

Ellers er Dobbeltkonsonanters Anvendelse, set fra Udtalens Standpunkt, i de fleste Tilfælde rent vilkaarlig; sml. f. Eks. *sotte — dévote, millier — milieu, nappe — pape, canne — cane, arroser — arôme*. Dog kan mærkes:

1) Dobbelt *l* bruges efter *i* for at betegne mouilleret *l*: *fille*.

2) Dobbelt *s* bruges, til Adskillelse fra *s*, mellem to Vokaler for at betegne stemmeløst [s]: *poisson — poison*. De Ord, der begynder med *s*, og som sammensættes med Forstavelsen *re* [rə], skrives derfor *ress-*, f. Eks. *res-*

sentir [rəsãti:r]. Paa samme Maade er det dobbelte *s* at forstaa i de med *de* sammensatte Ord *dessous* [tsu] og *dessus* [tsy].

3) Dobbelt Konsonant bruges efter *e* for at betegne Lyden [æ]; sml. f. Eks. *nette — complète, je jette — j'achète* [-æt], — særlig i ubetonet Stavelse, hvor *Accent grave* ikke bruges: *terreur*. Herfra undtages de i Nr. 2 nævnte Ord.

Skiften mellem enkelt og dobbelt Konsonant i samme Ord forekommer undertiden i Køns- og Verbalbøjningen (§§ 61 og 120).

E. Overtrækning (Binding).

§ 34. Stumme Endekonsonanter bliver undertiden udtalte foran Vokal eller stumt *h*. De bliver i saa Fald udtalte i Forbindelse med det følgende Ords Begyndelsesvokal, idet det overhovedet er en almindelig Regel i Fransk saavidt muligt at lade Stavelserne ende paa Vokal og trække Konsonanten til den følgende Vokal, hvad enten denne findes i samme Ord eller først i næste.

Overtrækning finder særlig Sted i højtidelig Tale; i almindeligt Samtalesprog trækkes der kun over mellem Ord, der hører meget nøje sammen, særlig:

1) Mellem Adjektiv (Artikel, Talord, Pronomen) og Substantiv: *Les_hommes; trois_amis; ces_enfants; les_petits_oiseaux; nos_premiers_amis* [præmjezami]; *un_vif_amour*.

2) Mellem Præposition og dens Styrelse: *dans_un_mois; sans_eur*.

3) Mellem de tonløse Pronominer og Verbet (eller omvendt): *vous_avez; nous_les_aimons; peut_on; vas_y*.

4) Mellem Adverbium og Adjektiv: *très_heureux; trop_aimable*.

5) Mellem Hjælpeverbet (Modalverbet) og Hovedverbet: *ils_étaient_arrivés; nous_avons_été_malades; ce_doit_être_lui*. Dog ikke ved anden Person: *tu_m'as_aimé*.

6) I Talemaader og sammensatte Ord: *de_temps_en_temps* [tãzãtã], *peut_être*.

§ 35. Endvidere mærkes:

d trækkes over som [t]: *un grand homme* [grãtòm], undtagen i *nord* og *sud* (*nord_est*, *sud_ouest*). — *g* trækkes over som [k] i Ordene *long*, *rang* og *sang* (*un long hiver*, *un rang_élève*, *un sang_impur*), *f* som [v] i *neuf* (*neuf_enfants*) og *s*, *x* og *z* som [z]: *deux_ans*, *chez_eux*.

Nasalvokaler trækkes over med ren [n]-Lyd, foran hvilken ofte Næsevokalen bliver til Mundvokal; *mon ami* kan læses [mõnamí] og [mõnamí] og paa samme Maade *bien_aimable*, *vilain_homme*, *il en_a*, *il n'a rien_entendu*.

Ved *et*, og, trækkes aldrig over. — En stum Konsonant efter udtalt *r* trækkes ikke over (*pers | une heure*, *elle dort | encore*), undtagen undertiden et Flertals -s, særlig i *leurs* og *plusieurs* (*mes chers_enfants*, *leurs_amis*, *plusieurs_hommes*) og ved Verbalformer i Spørgform (*dort_il*, *sert_il*). Ved Infinitiver paa -er og ved Egennavne trækkes ikke over: *Louis | est mon frère*; *aimer | à rire*.

III. Retskrivningsregler.

§ 36. Da *c* og *g* har dobbelt Værdi, indtræder ved Tilføjelse af Bøjnings- og Afledningsendelser følgende Forandringer i Skrivemaaden:

1) *c* = [k] og *g* = [g]* bliver foran *e* og *i* til *qu* og *gu*: *turc* [tyrk] — *turque* — *la Turquie*, *vaincre* — *je vainquis* — *vainqueur*, *long* — *longue* — *longueur*.

2) *c* = [s] og *g* = [z] bliver foran *a*, *o*, og *u* til *ç* og *ge*: *commencer* — *commençant*, *recevoir* — *reçu*, *manger* — *nous mangeons* — *mangeable*.

§ 37. Bøjningsendelsen *s* skrives *x* efter *au* og *eu* (undtagen i *bleus*, *feus* og *je meus*) samt undertiden efter

ou¹⁾: *chapeau*, Flert. *chapeaux*, *cheveu* — *cheveux*, *genou* — *genoux*, *je vauz*, *je veuz*.

§ 38. Store Begyndelsesbogstaver bruges efter Punktum, ofte efter Kolon, Spørgsmaal- og Udraabstegn samt ved Begyndelsen af Verselinjer. Desuden kun i følgende Tilfælde:

1) Ved Egennavne: *Charles*, *Paris*. Saaledes ogsaa *Dieu* og andre Betegnelser for det højeste Væsen, f. Eks. *le Seigneur*, *Notre Seigneur*, *le Tout Puissant* (men *un dieu*, *les dieux de la Grèce*).

2) Ved staaende Tilnavne til Personer: *Richard Cœur de Lion*, *Alexandre le Grand*, *Pépin le Bref*. — I Helgenavne skrives *saint* med lille Bogstav: *saint Jean*, *saint Jacques*, den hellige Johannes, Jakob (men *la Saint Jean*, *St. Hansdag*, *la rue Saint-Jacques* o. s. v.).

3) Ved Folkenavne: *un Français* (men *parler français*, *un soldat français*).

4) Ved de kristne Helligdages Navne: *Noël*, *Pâques*, *la Pentecôte* (men *la pâque*, Jødernes Paaske).

5) Ved Ord, som bruges i en særlig eller udhævet Betydning: *la Vierge*, den hellige Jomfru, *l'Écriture sainte*, *l'Assemblée*, Nationalforsamlingen, *l'État*, Staten, *l'Église*, Kirkesamfundet, *l'Empereur*, *Sa Majesté*, *Votre Altesse* o. s. v. — Saaledes ogsaa i Bogtitler ved det (eller de) vigtigste Ord: *l'École des Femmes*, *de Molière*.

3) Ved nogle forkortede Betegnelser: *M.* (*monsieur*), *MM.* (*messieurs*), *Mme* (*madame*), *Mlle* (*mademoiselle*), *Mgr.* (*monseigneur*), *Cie* (*compagnie*), *Mⁿ* (*maison*, Firma), *N. S. E. O.* (*nord*, *sud*, *est*, *ouest*).

¹⁾ Denne Ejendommelighed skriver sig fra, at *x* i Middelalderens Haandskrifter blev brugt som Forkortelsestegn for Endelsen -us. Denne Værdi af *x* blev glemt med Tiden; man tog det blot for en Erstatning for *s* og indsatte *u'et*.

§ 39. **Accenter** bruges ikke over store Bogstaver undtagen *E: une île*, men *l'île de France; Émile*. — Et *e* i lukket Stavelse (§ 28) kan ikke have Accent (*espérer*, ikke *éspérer*).

§ 40. **Skilletegn**. Komma er ikke som paa Dansk et Sætningstegn, men et Læsetegn, der udtrykker en Pausse i Talen. Derfor sættes det ikke:

1) Foran en relativ Sætning, med mindre den kan opfattes som en Parentes, der uden Skade for Meningen kan udelades. Efter den relative Sætning staar derimod som oftest Komma, naar den ikke er meget kort: *Sur la réponse qui lui fut faite, elle entra dans la maison*. — *Ce que femme veut, Dieu le veut*. Men: *Le colonel, qui venait de sortir de table, était confortablement étendu sur le sofa*.

2) Foran Sætninger, indledede med *que*, og indirekte Spørgesætninger, naar de afhænger umiddelbart af det foregaaende Verbum: *Je crois qu'il viendra demain*. — *Vous a-t-il dit dans quelle intention il revient?*

Derimod sættes Komma foran og efter Tids- og Stedsbestemmelser og ofte foran og efter en Præposition med sin Styrelse: *Cependant, un jour, vers 1809, Giudice lisant à Bastia, dans un journal, que le capitaine venait d'être décoré, dit, devant témoins, qu'il n'en était pas surpris*.

§ 41. Med Hensyn til **Stavelsedelingen** ved en Linjes Slutning kan mærkes:

1) Flere paa hinanden følgende Vokaler skilles ikke: *pi-té*.

2) En Konsonant mellem to Vokaler hører til den sidste: *ca-non*.

3) Dobbeltkonsonanter skilles; ligeledes to forskellige Konsonanter, undtagen hvis den sidste er *l* eller *r*: *can-ne, batail-le, des-cendre*, men *tri-ple, qua-tre*. Dog kan *gn* og Forbindelser med *h* ikke skilles: *sei-gneur, bou-che, pos-thume*.

4) Af tre Konsonanter hører i Reglen de to til den første Stavelse: *comp-ter, obs-cur*. Dog ikke, hvis den sidste er *l* eller *r*: *ar-bre*.

Andet Afsnit.

Formerne og deres Brug.

X. § 42. Fransk har to Køn (Hankøn og Hunkøn) og to Tal (Ental og Flertal). Kasus findes kun i nogle enkelte Pronominer¹⁾. Subjekts-, Objekts- og Prædikatsforhold angives ellers ved Ordstillingen: *Pierre cherche Paul*. — *Paul cherche Pierre*. — *Paul est mon frère*. Æjeforhold udtrykkes ved Præpositionen *de*, af: *le livre de Pierre*, Hensynsforhold ved *à*, til: *Pierre donne le livre à Paul*.

Første Kapitel.

Artiklerne.

I. Den bestemte Artikel.

§ 43. **Former:**

Ental		Flertal
Hankøn	Hunkøn	Begge Køn
<i>le</i>	<i>la</i>	<i>les</i>

¹⁾ Substantiver og Adjektiver har i ældre Sprog haft to Kasus, Nævnefald (Nominativ) og Afhængighedsfald. Den første er forsvunden og kun bevaret i nogle enkelte Tilfælde; saaledes svarer *on*, *man*, som oprindelig Nominativsform til *homme*, Mand, *sire*, Deres Majestæt, som Nominativ (nu kun Vokativ) til *seigneur*, Herre (lat. *homo* — *hominem*, *senior* — *seniorem*).

Eks.: *le père, la mère, les frères, les sœurs — le petit garçon, la belle fille, les bons livres.*

I *le* og *la* bortfalder Vokalen foran Ord, der begynder med Vokal eller stumt *h*, og erstattes (i Skriften) med Apostrof: *l'enfant* (for *le enfant*), *l'homme* (for *le homme*), *l'eau* (for *la eau*).

De le sammentrækkes til *du* og *à le* til *au* foran Konsonant (ikke foran Vokal eller stumt *h*).

De les sammentrækkes altid til *des*, *à les* til *aux*.

Eks.: *Le livre du garçon.* — *Le parfum des fleurs.* — *Je parle des enfants du comte.* — *Il est au théâtre.* — *J'ai donné mes plumes aux filles.* Men: *Le livre de l'enfant.* — *Je pense à l'homme.*

§ 44. Brug.

Den bestemte Artikel bruges paa Fransk næsten altid i de Tilfælde, hvor den bruges paa Dansk, men desuden ogsaa i nogle Tilfælde, hvor Dansk ikke har den, især:

1) Ved **geografiske** Egennavne (undtagen Navne paa Byer og mindre Øer): *La France, le Danemark, les Pays-Bas* (Nederlandene); *la Corse; le Vésuve; le Rhin.* Men: *Paris, Copenhague, Malte*; dog har ogsaa enkelte Bynavne Artiklen, f. Eks. *le Havre, la Rochelle, la Haye* [æ], Haag, *le Pirée, Piræus, le Caire, Kairo, la Mecque, Mekka.*

Anm. Ved Landes Navne bortfalder Artiklen efter Præpositionen *en* (i og til): *Voyager en France*, rejse i F. — *Aller en Espagne*, rejse til Spanien. Ligeledes efter *de* i Udtryk som: *Il est revenu d'Italie.* — *Le roi de Danemark* — *Le royaume de Suède.* — *Du fromage de Hollande*, hollandsk Ost.

2) Ved **Festdages** Navne: *La Pentecôte*, Pinse, *l'Ascension*, Kristi Himmelfartsdag, *la Saint Jean*, St. Hansdag.

Herfra undtages *Pâques*, Paaske, og *Noël*, Jul (§ 55).

3) Ved Substantiver, der bestemmes af en **Genitiv**: *Le livre du garçon.* — *L'homme dont je connais le fils*, den Mand, hvis Søn jeg kender.

4) Ved Angivelse af **Titel eller Levevej** foran et Personnavn: *L'empereur Napoléon.* — *Le président Loubet.* — *Le cordonnier N.*

Efter *monsieur, madame, mademoiselle, monseigneur* bruges den best. Art. foran Titlen eller Livsstillingen, selv om der ikke følger noget Personnavn efter: *Monsieur le comte.* — *Madame la baronne.*

5) Ved Substantiver, der betegner **en hel Art** i sin Almindelighed: *Les enfants pleurent souvent*, Børn (i al Almindelighed, ikke nogle Børn) græder tit. — *J'aime le café*, jeg holder af Kaffe.

Man mærke sig endvidere Brugen af den bestemte Artikel ved *tout*: *tous les animaux*, alle Dyr (§ 104), — ved Superlativer (§ 73) — og foran relative Sætninger: *le cheval que j'ai acheté*, den Hest, som jeg har købt (§ 96).

II. Delingsartiklen.

§ 45. Den saakaldte Delingsartikel er en **Forbindelse af Præp. de og den bestemte Artikel**, som bruges for at betegne en ubestemt Mængde eller et ubestemt Antal. Paa Dansk gengives den enten slet ikke eller ved Ordet nogen (noget, nogle). Eks.: *Donnez moi du pain.* — *As tu de l'argent?* — *Voici de la bière.* — *Il marche avec des béquilles*, han gaar med Krykker.

Anm. Den gamle Regel om, at *de* skal bruges alene som Delingsartikel, naar der gaar et Adjektiv foran Substantivet (*de bon pain*), behøver ikke at følges længer; dog anvendes den naturligvis som oftest endnu i Teksterne.

§ 46. **Delingsartiklen udelades altid efter Præpositionen de**: *La maison était remplie de soldats.* — *Couvert de haillons* (Pjalter). — *Une montre d'or.* Sær-

lig mærkes her, at alle Mængdesbestemmelser forbindes med et de, efter hvilket altsaa Delingsartiklen falder bort. Saadanne Mængdesbestemmelser kan være:

1) **Mængdesubstantiver:** *Une foule de gens.* — *Une douzaine de chemises.* — *Une livre de sucre.* — *Une tasse de café.*

2) **Mængdesadverbier:** *beaucoup*, meget (mange), *plus*, mere (flere), *combien*, hvor meget, *peu*, lidt (faa), *un peu*, lidt, *moins*, mindre (færre), *tant*, saa meget, *autant*, lige saa meget, *trop*, for meget, *assez*, nok. Eks.: *Combien de livres avez vous?* — *J'ai moins de livres que vous* (ikke saa mange Bøger som De). — *Il a peu d'argent* (kun faa Penge). — *Donnez moi un peu de pain* (lidt Brød). — *Avons nous assez de vin?*

Her mærkes, at Adv. *bien*, der ikke er noget Mængdesadv., kan komme til at svare til det danske meget (mange), idet det forstærkende kan føjes til et Udtryk med Delingsartiklen: *bien de l'argent*, mange Penge; *bien du monde*, mange Mennesker; *bien des amis*. Dog: *bien d'autres*, mange andre.

3) **Nægtefyldord:** *ne . . . pas de*, ingen (ikke nogen), *ne . . . point de*, slet ingen, *ne . . . guère de*, ikke ret meget (mange), *ne . . . jamais de*, aldrig nogen, *ne . . . plus de*, ikke længer nogen. Eks.: *Il n'a pas (point) de livres.* — *Il n'a guère (jamais, plus) d'argent.* — *Je n'ai pas acheté de pain.*

I Sætninger, hvor der intet Verbum er, bortfalder *ne* (§ 142): *Pas de réponse*, intet Svar. — *Plus de jambon*, jeg ønsker ikke mere Skinke (men *encore du jambon, s'il vous plait*, maa jeg bede om noget mere Skinke). X

III. Den ubestemte Artikel.

§ 47. Den ubestemte Artikel er egentlig blot Talordet *en*, brugt tonløst:

Hankøn	Hunkøn
<i>un</i>	<i>une</i>

Flertalsformen findes kun i nogle pronominale Udtryk (f. Eks. *les uns . . . les autres*, nogle — de andre; § 104) og erstattes ellers af Delingsartiklen.

Eks.: *Un frère, un ami, une sœur.* Med *de*: *Le château d'un grand seigneur, d'une grande dame*, en fornem Herres (Dames) Gaard.

Andet Kapitel.

Substantiver og Adjektiver.

I. Substantivernes Køn.

§ 48. Udtømmende Regler, hvorefter man i ethvert Tilfælde kan bestemme et Substantivs Køn, kan ikke gives paa Fransk. Som Hjælpemidler ved Kønbestemmelsen kan tjene: a) Ordenes Betydning, b) Ordenes Endelse, c) Ordenes Oprindelse.

A. Kønbestemmelse efter Betydningen.

§ 49. Hankøn er:

1) Benævnelser paa mandlige Væsner: *Paul, un homme, le peintre*, Maler, *le frère, le taureau*, Tyr.

I adskillige Tilfælde bliver derfor oprindelige Hunkønsord, der betegner Ting eller Begreber, Hankøn, naar de anvendes om mandlige Personer, især:

<i>une aide</i> , Hjælp	<i>un aide</i> , Hjælper
<i>la cornette</i> , (tidligere) Rytterfane	<i>le cornette</i> , (tidl.) Rytterfænrik
<i>une enseigne</i> , Felttegn, (tidl.) Fane	<i>un enseigne</i> , (tidl.) Fænrik
<i>la garde</i> , Vagt	<i>le garde</i> , Vogter, Gardist
<i>la guide</i> , Tømme	<i>le guide</i> , Fører
<i>la manœuvre</i> , den Handling at haandtere; Manøvre; Kneb	<i>le manœuvre</i> , Haandlanger
<i>la trompette</i> , Trompet	<i>le trompette</i> , Trompeter

Men Hunkøn forbliver: *la connaissance*, Bekendt (egl. Bekendtskab), *la caution*, Kavtionist (egl. Kavtion), *la pratique*,

Kunde (egl. Søgning); *la dupe*, Nar (*être la dupe de*, være Nar for; egl. Navnet paa en Fugl), *la victime*, Offer (egl. Offerdyr); — *une estafette*, Stafet, *la sentinelle*, Skildvagt, *la vedette*, Forpost¹⁾.

2) Aarstidernes, Maanedernes og Dagenes Navne: *le printemps*, *le triste novembre*, *le dimanche* (om Søndagen).

3) Navne paa Verdenshjørner og Vinde: *le nord*, *le sud* [syd], *l'est* [æst], *l'ouest* [wæst]; *le zéphyr(e)*, Vestenvinden.

Undtagelse: *la brise*, Kuling.

4) Træers og Buskes Navne: *le chêne*, Eg, *le hêtre*, Bøg, *le pommier*, Æbletræ, *le palmier*, Palme.

Undtagelser: *une aubépine*, Hvidtjorn, *la ronce*, Brombærbusk, *la vigne*, Vinstok.

5) Metallernes Navne: *le cuivre*, Kobber, Messing, *le fer*, Jærn, *le platine*, Platina.

6) Benævnelser efter Decimalsystemet: *un gramme*, *un mètre*, *un litre*, *un are* (100 Kvadratmeter), *un centime*.

§ 50. Hunkon er:

1) Benævnelser paa kvindelige Væsner: *Pauline*, *la mère*, *la cuisinière*, Kokkepige, *la vache*, Ko.

2) Navne paa Videnskaber og Kunster: *la médecine*, *la chimie*, Kemi; *la peinture*, Malerkunst, *la sculpture* [skylty:r], Billedhuggerkunst.

Hankon er *art*, Kunst.

3) Navne paa moralske Egenskaber, Dyder og Laster: *la bonté*, *la douceur*, Blidhed, *la sagesse*, Fornuft, *la vertu*, Dyd.

Undtagelser: *le courage*, Mod, *le crime*, Forbrydelse, *le doute*, Tvivl, *le luxe*, Overdaadighed, *le mensonge*, Løgn, *le mérite*, Fortjeneste, *le silence*, Tavshed, *le vice*, Last, *le zèle*, Iver.

¹⁾ Disse tre Ord stammer fra Italiensk, hvor de oprindelig ikke betegnede Personer.

B. Kønsbestemmelse efter Endelsen.

§ 51. **Hankon** er de fleste Substantiver, som (i Skriften) ender paa **Konsonant** eller paa **en anden Vokal end stumt e**: *le sac*, *le pied*, *le fusil* [fyzi], *le cœur*, Hjærte, *le raisin*, Drue; *le choléra* [kø-], *un acacia*, *le thé*, *le parti*, Parti, *le lieu*, Sted.

Dog gives fra denne Regel mange Undtagelser, af hvilke særlig mærkes:

1) **Begrebsnavne paa -eur er Hunkon** (§ 57): *la douleur*, Smerte, *la grandeur*, Størrelse, *les mœurs*, Sæder. Hertil *la fleur*, Blomst.

Hankon er dog: *l'honneur*, *le déshonneur* — *le bonheur*, *le malheur* — *le labeur*, strængt Arbejde, *les pleurs*, Graad¹⁾.

2) Ord paa **-ion, -son (-çon, -sson)** er **Hunkon**: *la tentation*, Fristelse, *la trahison*, Forræderi, *la leçon*, *la boisson*, Drik.

Hankon er dog: *le bastion*, *le frisson*, Kuldegysning, *le million*, *le poison*, Gift, *le poisson*, Fisk, *le soupçon*, Mistanke, *le tison*, Brand.

3) Ord paa **-tié** og **-té** er **Hunkon**: *la pitié*, Medlidenhed, *la bonté*, *la beauté*.

Hankon er dog: *le comté*, Grevskab, *le côté*, Side, *un été*, Sommer, *le pâté*, Postej, *le traité*, Forlig.

Ann. 1. Desuden er følgende Ord paa **Konsonant Hunkon**: a) paa *f*: *la clef* [kle], Nøgle, *la nef* [næf], Kirkeskib, *la soif*, Tørst.

b) paa *r*: *la chair*, Kød, *la cour*, Gaard, Hof, Domstol, *la cuiller* [kyjær], Ske, *la mer*, Hav, *la tour*, Taarn.

c) paa *s*: *la brebis*, Faar, *la fois*, Gang, *la souris*, Mus, *une oasis* [oazis], Oase, *la vis* [vis], Skruer.

d) paa *t*: *la dent*, Tand, *la dot* [dot], Medgift, *la forêt*, Skov, *la mort*, Død, *la nuit*, Nat, *la part*, Side, Del.

¹⁾ *Bonheur* og *malheur* kommer af lat. bonum, malum augurium (Varsel); *labeur* og *pleurs* er Verbalsubstantiver, dannede af Verberne *labourer* og *pleurer*.

e) Ordene paa *x*: *la voix*, Stemme, *la chaux*, Kalk, *la tour*, Hoste (dog *le choix*, Valg, *le courroux*, Vrede, *le crucifix* [-fi], *la faix*, Byrde, *le prix*, Pris).

f) paa *m* og *n*: *la faim*, Sult, *la fin*, Ende, *la main*, Haand.

Anm. 2. Følgende Ord paa **Vokal** er **Hunkøn**: *la polka*, *la villa*, Villa — *la fourmi*, Myre, *la merci* Naade, Skaansel (i Betydningen Tak er det Hunkøn) — *la foi*, Tro, *la loi*, Lov, *la paroi*, Væg — *la bru*, Svigerdatter, *la glu*, Fuglelim, *la tribu*, Folkestamme, *la vertu*, Dyd — *l'eau*, Vand, *la peau*, Hud.

§ 52. **Hunkøn** er en stor Del Substantiver paa stumt *e*, særlig:

1) naar *e* følger efter **Vokal**: *la vie*, Liv, *la journée*, Dag, *la joue*, Kind.

Undtagelser: *le foie*, Lever, *le génie*, Aand, *un incendie*, Ildebrand, *le lycée*, Latinskole, *le musée*, *le trophée*

2) naar *e* følger efter **Dobbeltkonsonant**: *la nouvelle*, Efterretning, *la caisse*, Kasse, *la crosse*, Geværkolbe.

Undtagelser: *le beurre*, Smør, *le lierre*, Vedbend, *le parterre*, *le tonnerre*, Torden, *le verre*, Glas; *un intervalle*, Mellemrum, *le mille* [mil], Mil, *le vaudeville* [-il]; *le carrosse*, *le colosse*.

Derimod er følgende Substantiver paa stumt *e* af **Hunkøn**:

1) Ord paa **-aume** og **-ème**: *le royaume*, Kongerige, *le psaume* [pso:m], Salme; *le système*, *le problème*.

2) Ord paa **-age**, **-ège**, **-ige**: *le courage*, Mod, *le collègue*, Skole, *le prodige*, Vidunder.

Undtagelser: *la cage*, Bur, *une image*, Billede, *la page*, Side (i en Bog), *la plage*, Kyst, *la nage*, Svømning, *la rage*, Raseri, *la neige*, Sne, *la tige*, Stængel.

3) Ord paa **-asme** og **-isme**: *le christianisme*, Kristendom, *un enthousiasme*, Begejstring.

§ 53. **Geografiske Egennavne** følger oftest de almindelige Regler og er altsaa Hunkøn, naar de ender paa *e* (eller *es*), ellers Hunkøn (om Artiklen se § 44).

Hunkøn er f. Eks.: *la France*; *la Seine*, *la Tamise* (Themsen); *les Alpes*; *Marseille*, *Naples* (Neapel).

Hunkøn er f. Eks.: *le Danemark*; *le Volga*, *le Rhin*; *le Jura*, *les Apennins*; *Paris*.

Dog er der fra denne Regel mange Undtagelser, hvoriblandt følgende:

Hunkøn: *le Hanovre*, *le Mexique*, *le Péloponnèse* — *le Danube* (Donau), *l'Ebre* (Ebro), *l'Elbe*, *l'Euphrate*, *le Gange* [gã:ž], Ganges, *le Rhône*, *le Tage* (Tajo), *le Tibre*, *le Tigre* — *le Vésuve*, *le Caucase* — *le Caire*, *le Havre*, *le Pirée* (Piræus).

Hunkøn: *la Bérésina*, *la Néva* — *Jérusalem* [-æm] og antike Bynavne som *Ilion*, *Tyr*.

Anm. Geografiske Navne, som bruges til Betegnelse af vedkommende Steds Frembringelse, er Hunkøn: *le bourgogne*, *le champagne* (Vin fra B., Ch.), *le havane* (Cigar fra H.).

C. Kønsbestemmelse efter Oprindelsen.

§ 54. Ord af andre Ordklasser, der bruges substantivisk, er **Hunkøn**: *le dire* (au dire de gn., efter ens Udsagn), *un cinq*, et Femtal, *le moi*, Jeg'et, *le pour et le contre*, hvad der taler for og imod, *le devant*, For-siden, *le pourquoi*. Aarsagen.

Særlig mærkes Brugen af Adjektiver med Hunkøns-artiklen for at udtrykke Intetkønsbegrebet: *le beau*, det skønne, *le français*, Fransk, *le rouge*, Rødt.

Anm. Farvebetegnelser er Hunkøn (egl. Intetkøn), selv om de oprindeligt er Hunkønssubstantiver: *le rose va bien à ta sœur*, Lyserrødt klæder din Søster godt (men *la rose*, Rosen).

§ 55. Ord, ved hvilke et Substantiv underforstaas, antager dette Substantivs Køn: *une circulaire*, en Rundskrivelse (egl. *une lettre c.*), *une (église) cathédrale*, Domkirke, *une (ville) capitale*, Hovedstad, *un (habit) uniforme*, Uniform, *un (bateau à) vapeur*, Dampskib.

Paa denne Maade bliver de oprindelige Adjektiver *critique*, kritisk, *politique*, politisk, og *fourbe*, bedragerisk,

Hankøn, naar de bruges som Substantiver i Betydningen Kritikger, Politiker, Bedrager (*homme* underforstaaet) — derimod Hunkøn i Betydningen Kritik, Politik, Bedrageri.

Paa samme Maade bliver **Festdages og Helligdages Navne Hunkøn**, idet Ordet *fête* er underforstaaet: *la Toussaint*, Allehelgensdag (*la fête de tous les saints*), *la Saint Jean*, St. Hansdag (*la fête de saint Jean*), *la Saint Barthélemi*. Men: *le carême*, Fasten.

Anm. *Noël*, Jul, er sædv. Hankøn (med Underforstaaelse af *jour*): *Noël est arrivé.*¹⁾ — *Pâques*, de Kristnes Paaske, kan baade opfattes som Hank. Ent. og som Hunk. Flert.: à *Pâques prochain* eller *prochaines*, næste Paaske.²⁾ — Om Art. se § 44.

§ 56. Sammensatte Substantiver (sml. § 69).

1) De med **Verber** dannede Sammensætninger er **Hankøn**: *le portefeuille*, Lommebog, *le porte monnaie*, *le passe partout*, Hovednøgle. Derfor ogsaa de, der begynder med *para* (egl. *para à*, beskyt imod), f. Eks. *le parapluie*.

Undtagelser: *la garde robe*, *la perce neige*, Vintergæk.

2) Andre sammensatte Substantivers Køn retter sig efter **det vigtigste Ord** i Sammensætningen (d. v. s. det Ord, som bestemmes ved Sammensætningen): *le chou fleur*, Blomkaal, *le timbre poste*, Frimærke, *une avant garde*, Fortrop.

Undtagelser: *le malaise*, Ildebefindende (skønt *aise* er Hankøn) og Sammensætninger med *mi-*, der er Hankøn: *la mi-carême*, Midfaste, *la mi-janvier*, Midten af Januar. Dog: *le midi*, *le milieu*, *le minuit* (skønt *la nuit*)

(§ 57). Substantiver, der stammer fra Latin, har som Regel bevaret det latinske Køn; Neutrum er paa Fransk blevet Hankøn. Dog er der mange Undtagelser; særlig kan mærkes:

¹⁾ Dog siges à *la Noël* = à *Noël*, til Jul.

²⁾ I nogle enkelte Udtryk er *Pâques* altid Hunk. Flert., f. Eks. *Pâques fleuries*, Palmesøndag. — *La pâque* bet. Jødernes Paaske.

1) Abstrakte Substantiver paa -or, -ōris (Masc. paa Latin) er paa Fransk blevne Hunkøn (§ 51): *la douleur* (dolor), *une erreur* (error). Undtagelser er kun *honneur* og *amour*.

2) Adskillige Neutrumsord er blevne Hunkøn paa Fransk, fordi det franske Ord stammer fra Flertalsformen paa *a*, som er bleven sammenblandet med Hunkønsord paa *a*, f. Eks. *une arme* (af arma, -orum), *la Bible* (biblia), *la corne* (cornua, men *le cor*, Jagthorn, af cornu), *une étude* (studia).

Af andre almindelige Ord, hvis Køn skiller sig fra det latinske Stamords, kan nævnes:

Hankøn: *un aigle* (aquila f), *un arbre* (arbor f), *un art* (ars f), *un été* (æstas f), *le front* (frons f), *un orchestre* (orchestra f), *le salut* (salus f), *le sort* (sors f).

Hunkøn: *la dent* (dens m), *la fin* (finis m), *la fleur* (flos m), *la mer* (mare n), *les mœurs* (mores m).

D. Bemærkninger om enkelte Ord.

§ 58. I nogle Substantiver er Kønnet **vaklende** eller skifter under visse Forhold, f. Eks.:

un aigle, Ørn, er Hunkøn i Betydningen Felttegn: *les aigles romaines*, *impériales*.

amour, Kærlighed, er Hankøn i Ental, men ofte Hunkøn i Flertal: *On revient toujours à ses premières amours* (gammel Kærlighed ruster ikke).

la gent, Nation, bruges nu kun i Flertal *les gens*, Folk, der kan opfattes baade som et Hunkønsord (= *les hommes*: *un de mes gens*) og som et Hunkønsord. Et Adjektiv, der skal rette sig efter det, kan altid være Hunkøn og skal være det, hvis det gaar umiddelbart foran: *Instruits* eller *instruites par l'expérience*, *toutes les vieilles gens sont soupçonneux* eller *soupçonneuses*, belærte af Erfaringen er alle gamle Folk mistroiske.

hymne [imn], Hymne, kan uden Forskel være baade Hank. og Hunk.: baade *un bel hymne* og *une belle hymne*.

la personne bliver Hankøn som ubestemt Pronomen: *personne n'est parfait*, ingen er fuldkommen. Ligesaa **chose** i Forbindelserne *quelque chose* og *autre chose* (egl. Intetkøn).

§ 59. Andre Substantiver har i forskellig Betydning **forskelligt Køn**, f. Eks.:

<i>le manche</i> , Skaft	<i>la manche</i> , Ærme
<i>le mémoire</i> , Afhandling, Regning (Flertal Livs- erindringer)	<i>la mémoire</i> , Hukommelse
<i>le mode</i> [mød], Maade (i Verbernes Bøjning)	<i>la mode</i> , Mode
<i>le voile</i> , Slør (lat. velum)	<i>la voile</i> , Sejl (vela)

Anm. Hermed maa ikke forveksles Ord, som kun tilfældigt har faaet samme Form, men som i Virkeligheden er hinanden ganske uvedkommende, f. Eks.:

<i>un aune</i> , Elletræ	<i>une aune</i> , Alen
<i>le faux</i> , Falsk (falsum)	<i>la faux</i> , Le (falx)
<i>le livre</i> , Bog (liber)	<i>la livre</i> , Pund (libra)
<i>le mousse</i> , Skibsdreng	<i>la mousse</i> , Mos, Skum
<i>le page</i> , Page	<i>la page</i> , Side (i en Bog, pagina)
<i>le poêle</i> [pwa:l]. Ovn	<i>la poêle</i> , Stegepande
<i>le poste</i> , Vagtpost, Embede	<i>la poste</i> , Post, Posthus
<i>le somme</i> , Slummer (somnia)	<i>la somme</i> , Sum (summa)
<i>le tour</i> , Omdrejning, Tur	<i>la tour</i> , Taarn (turris)
<i>le vase</i> [va:z] Kar (vas).	<i>la vase</i> , Dynd

II. Substantivers og Adjektivers Kønsbøjning.

§ 60. Kønsbøjning finder Sted ved Adjektiver og ved Substantiver, som betegner levende Væsner.

Af disse to Grupper kønsbøjes alle Adjektiver (i Skriften) saaledes, at **Hankønsformen dannes af Hankønsformen ved Tilføjelse af stumt *e*¹⁾**, medmindre Hankønsformen i Forvejen ender paa stumt *e*. Hvis dette er Tilfældet, er Hankøn og Hunkøn ens.

Af Substantiverne følger en stor Del den samme Regel, andre derimod behandles efter Reglerne i § 62—64.

1) *ami*, Ven — *amie*; *nu*, nogen — *nue*; *ours* [urs], Bjørn — *ourse*; *seul*, alene — *seule*; *fier* [fjæ:r], stolt — *fière*; *aigu*, skarp — *aiguë* [ægy].

¹⁾ Dette *e* stammer fra det latinske *a* i Ord som *bona*, *alta* o. s. v.

2) *marquis*, Markgreve — *marquise*; *grand*, stor — *grande*¹⁾; *berger* Hyrde — *bergère*; *premier*, første — *première*; *dénot*, andægtig — *dévot*; *voisin* [-æ], Nabo — *voisine* [-in]; *brun* [brö], brun — *brune* [bryn].

Men f. Eks. *pauvre*, fattig — *pauvre*.

De vedføjede Eksempler viser følgende:

1) Hvis Hankønnetts skrevne Form ender paa Vokal eller udtalt Konsonant, lyder Hankøn og Hunkøn ganske ens. Her mærkes, at Endekonsonanten udtales i Ordene *amer*, bitter, *cher*, kær, *fier*, stolt (i Hunkøn skrevne med *Acc. grave*: *amère*, *chère*, *fière*). — I *aigu* (og andre Ord paa *-gu*) sættes *Tréma* over Hunkøns-*e*'et for at undgaa Udtalen [æg].

2) Hvis Hankønnetts skrevne Form ender paa stum Konsonant, bliver denne udtalt i Hunkøn. Hankønsformens lukkede *e* (i Endelsen *er*) og lukkede *o* (i Endelsen *ot*) bliver [æ], skrevet *è*, og aabent *o* [ø]. Foran *n* bliver Næsevokalen forandret til Mundvokal.

§ 61. Foran det tilføjede Hunkøns-*e* undergaar Hankønsformens **Endekonsonant** undertiden **Forandringer**, dels blot af ortografisk, dels tillige af lydlig Art:

1) Ordet *long*, lang, maa i Hunk. skrives *longue*.

2) Ord paa *c*. Ordene *caduc*, affældig, *public*, offentlig, og *turc*, tyrkisk, i hvilke *c* udtales som [k], maa i Hunk. skrives med *qu*: *caduque*, *publique*, *turque*. Ligesaa *franc* [frã], frankisk — *franque*. *Grec*, græsk, skrives i Hunk. *grecque*.

Derimod forandres i Ordene *blanc*, hvid, *franc*, frimodig, og *sec*, tør, *c* til *ch*: *blanche*, *franche*, *sèche*. Hertil slutter sig Ordet *frais*, kølig — *fratche*.

¹⁾ *grand* (af lat. *grandis*) var, som andre Adjektiver, der stammer fra latinske Ord med fælles Form for Han- og Hunkøn, i ældre Sprog ens i de to Køn. Spor deraf har vi endnu f. Eks. i *grand'mère*, Bedstemoder (Apostrofen skyldes tidligere Tiders Uvidenhed om det rigtige Forhold).

3) I Ord paa α^1) forandres x til s , der udtales stemt: *époux*, Ægtemand — *épouse*; *heureux*, lykkelig — *heureuse*.

Men: *doux*, mild — *douce*; *faux*, falsk — *fausse*; *roux*, rødgul, rødhaaret — *rousse* (stemmeløst s).

(4) Konsonantfordobling.

Endekonsonanterne l , n , t og s fordobles i visse Tilfælde foran Hunkøns- e 'et (§ 33):

a) l fordobles i Endelserne *el* og *eil*: *mortel*, dødelig — *mortelle*; *pareil*, saadan — *pareille*. Ligeledes i Ordene *gentil* [-i:], net, sød — *gentille* [-i:j] og *nul*, ingen — *nulle*.

Hertil slutter sig Ordene *beau*, smuk, *nouveau*, ny, *fou*, gal, *mou*, blød, *vieux*, gammel, som foran Vokal eller stumt h har bevaret de gamle Former *bel*, *nouvel*, *fol*, *mol*, *vieil* [vjæ:j] (§ 21), hvoraf Hunkønsformen dannes med Fordobling af l : *belle*, *nouvelle*, *folle*, *molle*, *vieille*.

Eks.: *Il est beau*. — *Elle est belle*. — *Un beau livre*. — *Un bel enfant*. — *Les beaux enfants*. — *Un vieil arbre*. — *Les vieux arbres*. — *Une vieille femme*.

Paa samme Maade bliver *jumeau*, Tvilling (hvis oprindelige Form var *jumel*) i Hunk. til *jumelle*: *une sœur jumelle*.

b) n fordobles i Endelserne *en* og *on*: *chien*, Hund — *chienne*; *ancien*, gammel — *ancienne*; *baron* — *baronne*; *lion*, Løve — *lionne*; *bon*, god — *bonne*. Desuden i Ordene *paysan*, Bonde — *paysanne* og *Jean* — *Jeanne*.

c) t fordobles i Endelsen *et*: *muet*, stum — *muette* [mjæt]; desuden i Ordene *pâlot*, blegnæbbet — *pâlotte*;

¹⁾ Eller rettere *-ux*. — x staar efter u blot som en anden Betegnelse for s , se § 37, Fodn.

sot, dum — *sotte*; *vieillot*, gammelagtig — *vieillotte*, og i Ordet *chat*, Kat — *chatte*.

Undtagelser paa *-et* er Ordene *complet*, fuldstændig (*incomplet*), *discret*, taktfuld (*indiscret*), *inquiet*, urolig, og *secret*, hemmelig, hvis Hunkønsendelse skrives *-ète*: *complète* [-æt], *discrète* o. s. v.

d) s fordobles (for at angive den stemmeløse s -Lyd) i Ordene *bas* [bA], lav — *basse* [ba:s]; *gras* [gra], fed — *grasse* [gra:s]; *las* [lA], træet — *lasse* [la:s]; *gros*, tyk — *grosse* [gro:s]; *épais*, tæt — *épaisse* [epæ:s] og *expressé*, udtrykkelig — *expresse* [æ(k)spræs].

Ordet *tiers*, tredje, et gammelt Ord, som nu kun bruges i enkelte Forbindelser (§ 79, Anm. 1), skrives i Hunk. *tierce*.)

5) Ord paa f forandrer f til v : *juif*, jødisk — *juive*; *neuf*, ny — *neuve*.

6) Ordene *béni*n, velvillig, og *malin*, onskabsfuld, snedig, har i Hunk. *bénigne* og *maligne* (§ 22).

7) Ordene *absous*, frikendt, og *dissous*, opløst, har i Hunk. *absoute* og *dissoute*.

§ 62. En Del Substantiver paa e danner Hunkøn med Endelsen *esse*. De vigtigste er: *âne*, Æsel (*ânesse*), *comte*, Greve (*comtesse*), *hôte*, Vært, *maitre*, Herre, *négre*, Neger (*négresse*), *prêtre*, Præst, *prince*, Fyrste, *tigre*, Tiger, *traître*, Forræder.

Hertil slutter sig *abbé*, Abbed — *abbesse*; *dieu*, Gud — *déesse*; *duc*, Hertug — *duchesse*. *Suisse*, Svejtsler, har *Suisse*, men Adj. *suisse* er ens i de to Køn.

§ 63. De (ogsaa adjektivisk brugte) Substantiver paa *-eur*, som er dannede af Verber¹⁾ for at betegne den Person, som udfører Verbets Handling, har i Hunkøn Endelsen *euse*: *chanteur*, Sanger — *chanteuse*²⁾; *men-*

¹⁾ D. v. s. af Verbets Stamme, som den foreligger i *Part présent*.

²⁾ Om kunstnerisk uddannede Sangerinder bruger man den ital. Form *cantatrice*.

teur, Logner, løgnagtig — *menteuse*; *pêcheur*, Fisker — *pêcheuse*.

Herfra undtages dog nogle enkelte Ord, der har bevaret en gammel Hunkønsendelse *-eresse*, nemlig: *défendeur*, Indstævnte, *demandeur*, Citant (ikke i Bet. Spørger), *enchanteur*, Troldmand, fortryllende, *pêcheur*, Synder, *vengeur*, Hævner, *chasseur*, Jæger (kun i digterisk Sprog), altsaa: *défenderesse*, *demanderesse* o. s. v.

Endvidere mærkes, at en Del Ord paa *-teur* ikke er dannede af franske Verber, men er laante fra Latin. Saadanne Ord har i Hunkøn Endelsen *trice* (det lat. *-trix*). Eks.: *acteur*, Skuespiller (*actrice*), *débiteur*, Skyldner (*débitrice*, — men *une débitrice de nouvelles*, en Nyhedskræmmereske, af Verbet *débiter*), *directeur*, *inspecteur*, *instituteur*, Lærer, *lecteur*, Læser, *protecteur*, Beskytter. Under Indflydelse af disse Ord har *ambassadeur*, Gesandt, faaet Hunkønsformen *ambassadrice*.

Anm. De komparative Adjektiver paa *-eur*, f. Eks. *inté-rieur*, indre, *meilleur*, bedre (§ 75), danner Hunkøn efter Hovedreglen ved Tilføjelse af *e*: *intérieure*, *meilleure*.

Ordene *leur*, deres, og *plusieurs*, adskillige er ens i Hankøn og Hunk.

§ 64. Substantiver, der betegner levende Væsner, udtrykker altsaa for en stor Del det forskellige Køn ved det samme Ord med forandret Endelse: *lion* — *lionne*, *comte* — *comtesse*, *pêcheur* — *pêcheuse*. Men det forskellige Køn kan ved Substantiver ogsaa udtrykkes:

1) Ved det samme Ord uforandret, men med forandret Artikel. Dette gælder navnlig en Del Ord paa *-e*: *un aide*, Hjælper, *une aide*, Hjælperske, *un* og *une artiste* (Kunstner), *un* og *une élève*, *esclave* (Slave), *garde* (Vogter), *pupille* [-il] (Myndling), *Russe* (Russer). Desuden gælder det Ordet *enfant*, Barn (*un enfant* og *une enfant*).

2) Ved det samme Ord med uforandret Artikel. Dette gælder:

a) Substantiver, som betegner Personer med Beskæftigelser, der særlig udføres af Mænd. Man siger saaledes *un auteur* baade om en Forfatter og en Forfatterinde (*une femme auteur*); ligeledes, baade om Mænd og Kvinder: *un compositeur* (Komponist), *guide* (Fører), *docteur*, *médecin* (Læge, dog ogsaa *doctresse* om en kvindelig Læge), *peintre* (Maler), *poète* (Digter), *professeur* (Lærer), *témoin* (Vidne), *successeur* (Efterfølger). Altsaa: *Cette femme est un peintre de talent* (en talentfuld Malerinde), *un parfait écrivain* (en udmærket Forfatterinde), *un bon professeur*. — *Élisabeth a été le successeur de Marie Tudor*.

b) Dyrenavne. De aller fleste Dyrenavne har kun én Form og ét Køn; en Elefant hedder altid *un éléphant*, hvad enten der tales om en Han- eller en Hunelefant, en Mus altid *une souris*. Hannen og Hunnen betegnes ved Tilføjelse af Adjektiverne *mâle* og *femelle* (ved Fisk *laité* og *œuvé*): *un éléphant mâle*, en Hanelefant, *un éléphant femelle*, en Hunelefant (ogsaa *le mâle* og *la femelle de l'él.*); *une souris mâle* og *une souris femelle*.

3) Ved to helt forskellige Ord, som dog undertiden er af samme Stamme:

<i>homme</i> , Mand	} — <i>femme</i>	<i>neveu</i> — <i>nièce</i>
<i>mari</i> , Ægteemand		<i>roi</i> — <i>reine</i>
<i>père</i> — <i>mère</i>		<i>empereur</i> — <i>impératrice</i>
<i>papa</i> — <i>maman</i>		<i>compagnon</i> , Ledsager —
<i>parrain</i> , Gudfader — <i>mar-</i>		<i>compagne</i>
<i>raîne</i>		<i>seroiteur</i> , Tjener, — <i>ser-</i>
<i>fil</i>	} — <i>fil</i>	<i>vante</i>
<i>garçon</i>		<i>gouverneur</i> , Huslærer —
<i>frère</i> — <i>sœur</i>		<i>gouvernante</i>
<i>gendre</i> , Svigersøn — <i>bru-</i>		<i>favori</i> , Yndling — <i>favorite</i>
<i>oncle</i> — <i>tante</i>		<i>le héros</i> , Helt — <i>l'héroïne</i>

Dyrenavne:

bélier, Vædder — *brebis*, *coq*, Hane — *poule*, Høne
 Faar *étalon*, Hingst — *jument*,
bouc, Buk — *chèvre*, Ged Hoppe
cerf, Hjort — *biche*, Hind *taureau*, Tyr — *vache*, Ko

Anm. I *mulet*, Mulæsel — *mule* og *dindon*, Kalkun — *dinde* er Hankønsformen dannet af Hunkønsformen, som er den oprindelige (*dinde* er egl. en Forkortelse af *poule d'Inde*, indisk Høne).

III. Substantivers og Adjektivs Talbøjning.

§ 65. Substantiver og Adjektiver skrives i Flertal med *s*¹⁾: *Le petit garçon* — *les petits garçons*. Dette *s* er nu stumt (undtagen ved Overtrækning); i lydlig Henseende er altsaa Ental og Flertal, med de nedenfor nævnte Undtagelser, i Reglen ens.

Tout, al, hel, skrives i Flertal uden *t*: *tout le livre* — *tous les livres*. Ligeledes *gent*, Folk — *gens* (§ 58).

§ 66. Følgende Ord skrives i Flertal med *x* i Stedet for *s* (§ 37):

1) Ord paa *-au* og *-eu*: *le château*, Herregaard — *les châteaux*; *beau*, smuk — *beaux*; *le cheveu*, Haar — *les cheveux*; *le feu*, Ild, Baal — *les feux*.

Undtagelser: *le landau*, Landauer, *bleu*, blaa, og *feu*, af-død, skrives med *s*.

2) Nogle Ord paa *-ou*, nemlig: *le bijou*, Smykke, *caillou*, Kiselsten, *chou*, Kaal, *genou*, Knæ, *hibou*, Hornugle, *joujou*, Legetøj, *pou*, Lus. Altsaa: *les bijoux*, *les cailloux* o. s. v. Andre Ord paa *-ou* skrives derimod med *s*, f. Eks. *les clous*, Sømmene, *les trous*, Hullerne.

¹⁾ Det lat. *s* i Acc. Flertal (*dominos*, *patres*).

§ 67. Virkelig Forskel mellem Ental og Flertal findes i følgende Substantiver og Adjektiver:

1) Ord paa *-al* forandrer Endelsen *al* til *aux* (§§ 21 og 37): *le cheval*, Hest — *les chevaux*; *égal*, lige — *égaux*.

Undtagelser: Subst. *bal*, Bal, *carnaval*, *chacal* og *régat*, Festmaaltid, samt Adj. *fatal*, skæbnesvanger, og *final*, sluttende, danner Flertal paa *-s*: *les bals*, *les sons finals*, Slutningslydene o. s. v. En Del Adj. paa *-al* kan slet ikke bruges i Flertal, andre vakler, dog synes Endelsen *-aux* at trænge mere og mere ind.

2) Nogle Ord paa *-ail* faar ligeledes Endelsen *aux*, nemlig: *le bail*, Lejekontrakt, *corail*, Korall, *email*, Glasur, *soupirail*, Kælderrude, *travail*, Arbejde, *vantail*, Dørfløj, og *vitrail*, Kirkerude. Altsaa: *les baux*, *les coraux* o. s. v. Andre Ord paa *-ail* danner Flertal paa *-s*, f. Eks. *les détails*, Enkelthederne, *les éventails*, Vifterne.

Anm. Ordet *bétail*, Kvæg, bruges ikke i Flertal. *Les bestiaux*, Kreaturerne, er ikke Flert af *bétail*, men af et gammelt Subs. *bestial*, der nu kun bruges som Adj. dyrisk.

3) Ordene *bœuf* [bœf], Okse, og *œuf* [œf], Æg, udtales i Flertal [bø] og [ø]. I *cerf*, Hjort, og *nerf*, Nerve, *Sene*, udtales *f* undertiden i Ental, men er altid stumt i Flertal.

§ 68. Tre Ord har dobbelt Flertalsform, idet der ved Siden af det gamle Flertal paa *-ux* er dannet en nyere Form paa *s*:

aïeul, Stamfader, Bedstefader, har *aïeux* i Bet. Forfædre, *aïeuls* i Bet. Bedstefædre.

ciel, Himmel, har *cieux*: *Notre Père qui es aux cieux*, men ved Siden deraf *ciels* om kunstige Himle, Sengehimmel (*ciels de lit*) eller Luft og Skyer i Malerier.

œil [ø:j], Øje, kar *yeux* [jø], men *cœils* i visse Sammensætninger, f. Eks. *cœils de bœuf*, runde Tagvinduer.

§ 69. S sammensatte Substantivers Talbøjning.

Ved et sammensat Subst. forstaas en af to (eller flere)

Ord bestaaende Betegnelse af en Ting eller et Begreb, i hvilken de enkelte Ord har mistet deres særlige Betydning, saa at de tilsammen kun vækker én enkelt Forestilling. Eks. *pomme de terre*, Kartoffel (der tænkes hverken paa den egl. Betydning af *pomme* eller af *terre*).¹⁾

Af de sammensatte Substantiver skrives nogle sammen til ét Ord, i andre holdes de enkelte Bestanddele adskilte.

1) Naar det sammensatte Subst. skrives sammen til ét Ord, behandles det som usammensat og danner sit Flertal efter de almindelige Regler: *le portefeuille*, Brevtaske — *les portefeuilles*; *le pourboire*, Drikkeskilling — *les pourboires*; *la grand'mère*, Bedstemoder — *les grand'mères*.

Undtagelser er: *gentilhomme* [žãtjòm], Adelsmand — *gentilshommes* [-tizòm] og *bonhomme*, skikkelig Fyr — *bonshommes*. Ligeledes *monsieur* — *messieurs*, *madame* — *mesdames*, *mademoiselle* — *mesdemoiselles*.

2) Naar de enkelte Bestanddele holdes adskilte²⁾, behandles hver af disse som et Ord for sig: *le chef lieu*, Hovedby — *les chefs lieux*; *un arc en ciel*, Regnbue — *des arcs en ciel* [arkãsjæl]; *le coffre fort*, Pengeskrin — *les coffres forts*; *la basse cour*, Hønsegaard — *les basses cours*; *le vice roi* — *les vice rois*; *la perce neige*, Vintergæk — *les perce neige*.

Følgende Ting kan her mærkes:

1) De ss. Subst., der bestaar af to Substantiver, forbundne med Præp. (*arc en ciel*), skrives altid adskilte, og det af Præpositionen styrede Subst. faar aldrig Flertalsmærke. — I *le timbre poste*, Frimærke, er Præp. *de* underforstaaet (Flertal altsaa *les*

¹⁾ Hvilke Ord der kan forbindes til et sammensat Subst. og paa hvilken Maade, kan ses i § 149.

²⁾ De fleste ss. Subst. af denne Art skulde tidligere skrives (og skrives oftest endnu) med Bindestreg, men denne behøves ikke mer. — Hvilke ss. Subst. der iøvrigt skal skrives sammen og hvilke ikke, er meget vilkaarligt.

timbres poste); *le tête à tête* er et adverbialt Udtryk, brugt substantivisk (Flert. altsaa = Ent.).

2) I de ss. Subst., som er dannede af et Verbum og et Subst., der er Objekt for dette Verbum (*perce neige*), kan intet af Leddene faa Flertalsmærke. Noget andet er, at i en Del Sammensætninger af denne Art kan Subst. ogsaa i Ent. opfattes som et Flertalsord; der skrives f. Eks. baade *le (les) porte cigare* og *le (les) porte cigares*.

§ 70. Følgende Ord skrives uden Flertalsmærke:

1) Ord paa *s*, *x* og *z*: *le fils*, Søn — *les fils*; *la croix*, Kors — *les croix*; *le nez*, Næse — *les nez*.

2) Ubøjelige Ord (eller Ordforbindelser), der bruges substantivisk: *trois un*¹⁾, tre Ettaller, *des pourquoi*, Aarsager, *des on dit*¹⁾, Rygter, *des tête à tête*. (Men f. Eks. *les devoirs*, Pligterne, *les soupers*, Aftensmaaltiderne).

Anm. Personnavne, der tidligere skulde behandles efter ret udviklede Regler, kan nu altid sættes med Flertalsmærke: *les deux Corneilles*, de to Brødre C. (bekendte Forfattere).

§ 71. Nogle Substantiver bruges kun i Ental, andre kun i Flertal.

1) Stofnavne, f. Eks. *de l'argent*, Sølv (Penge), og Begrebsnavne, f. Eks. *obéissance*, Lydighed, kan som Regel kun bruges i Ental. Dog mærkes, at adskillige af denne Slags Ord i Modsætning til Dansk kan danne et Flertal med overført eller afledet Betydning, f. Eks.: *des fers*, Jærnsorter, Jærnlænker, *des cuivres*, Messinginstrumenter, *des sables*, Sandørkener, *des avoines*, Havremærker; — *des colères*, Vredesudbrud, *des défenses*, Forsvarsmidler (Huggetænder), *des honneurs*, Æresbevisninger.

2) Ord, som kun kan bruges i Flertal, er: *les alentours*, *les environs*, Omegn, *les appointements*, Gage, *les archives*, Arkiv, *les assises*, Kriminaldomstol, *les dépens*, Bekostning (men *une dépense*, Udgift), *les échecs* [ešæ], Skak, *les fiançailles*, Forlovelse, *les frais*, Omkostninger, *les funé-*

¹⁾ s trækkes ikke over.

railles, Ligbegængelse, *les gens*, Folk, *les jumelles*, Dobbeltkikkert, *les mathématiques*, *les mœurs* [mörs], Sæder, *les pleurs*, Graad, *les préparatifs*, Forberedelser, *les ténèbres*, Mørke, *les vèpres*, Aftensang, *les vires*, Proviant.

§ 72. Nogle Substantiver faar en ny Betydning i Flertal foruden den til Entallets svarende:

le ciseau, Mejsel — *les ciseaux*, Saksen (*une paire de ciseaux*, en Saks).

un effet, Virkning — *des effets*, Effekter, Børspapirer.

un état, Tilstand, Stand (*État*, Stat) — *les états*, Stænderforsamling.

la gage, Pant — *les gages*, Tyendeløn.

la lettre, Bogstav, Brev — *les lettres* (de skønne) Videnskaber, Literaturen.

la lunette, Kikkert — *les lunettes*, Brillen.

la noce, Bryllupsgilde (Bryllupsgæsterne) — *les nocces*, Bryllup.

la vacance, Embedsledighed — *les vacances*, Ferie.

IV. Adjektivernes Gradbøjning.

§ 73. Fransk har ikke som Dansk særlige Komparationsformer. Komparativ (anden Grad) danner man ved at sætte **plus**, mere, **foran Positiv** (første Grad), og Superlativ (tredje Grad) er ikke andet end **Komparativ med Bestemmelsesord** (bestemt Artikel eller possessivt Pronomen). Eks.: *fort*, stærk — *plus fort*, stærkere — *le plus fort*, stærkest. — *Pierre est plus grand que Paul*, *Louis est le plus grand*. — *Marie est la plus belle des sœurs*. — *Mon plus grand désir*, mit største Ønske.

Kun tre Adjektiver har særlige Komparativformer¹⁾, nemlig:

¹⁾ *Meilleur* kommer af lat. meliorem (melius er derimod blevet til *mieux*); *moindre* af minor (men minus — *moins*, *pire* af pejor (men *pejus* — *pis*).

bon, god — **meilleur**, bedre — *le meilleur*, bedst: *Mon meilleur ami*, min bedste Ven.

mauvais, slet, ond (skadelig) — **pire**, værre, — *le pire*, værst: *Les pires des ennemis sont les flatteurs*, de værste Fjender er Smigrerne.

I Betydningen «daarlig» kompareres *mauvais* i Reglen — *plus mauvais* — *le plus mauvais*: *Sa santé est plus mauvaise*, hans Helbred er daarligere.

petit, ringe — **moindre**, ringere (mindre af Betydning eller Værdi) — *le moindre*, ringest: *La moindre créature*, den ringeste Skabning. — *C'est la moindre de mes inquiétudes*, det er den mindste af mine Bekymringer.

I Betydningen «lille» (af Størrelse, Udstrækning) kompareres *petit* derimod altid — *plus petit* — *le plus petit*: *Le chien est plus petit que le cheval*.

§ 74. En Superlativ, som staar **efter** sit Substantiv, har **altid** den bestemte Artikel (selv om der er Artikel eller possessivt Pronomen foran Substantivet): *Mon désir le plus intime*, mit inderligste Ønske. — *Une des villes les plus riches*, en af de rigeste Byer.

§ 75. Oprindelige Komparativformer uden Positiv (laante fra Latin) er:

antérieur, tidligere; *postérieur*, senere; — *inférieur*, lavere, ringere; *supérieur*, højere, overlegen; — *intérieur*, indre; *extérieur*, ydre; — *majeur*, myndig; *mineur*, umyndig (*l'Asie Mineure*, Lilleasien¹⁾); — *ultérieur*, videre, yderligere; — *plusieurs*, flere, adskillige.

Oprindelige Superlativer (ligeledes laante fra Latin) er: *intime*, inderst, inderlig, fortrolig; *extrême*, yderst,

¹⁾ *majeur* af lat. majorem (medens major har givet *maire*, der nu bet. Borgmester, Sognefoged); *mineur* af minorem (medens minor har givet *moindre* og minus Adv. *moins*).

overordentlig; — *suprême*, højest, sidst: *Une extrême joie; un ami intime; l'autorité suprême.*

§ 76. En **Positiv** kan **forstærkes** ved Adverbierne *très*, *fort* eller *bien*; **Komparativ** ved *beaucoup* (*de beaucoup*) eller *bien*, alle svarende til det danske **meget**. «Meget stor» hedder altsaa *très*, *fort* eller *bien grand* (ikke *beaucoup grand*); «meget større» (*de*) *beaucoup plus grand* eller *bien plus grand* (ikke *très* eller *fort plus grand*).

Det danske **end** efter en Komparativ hedder *que*: *Le soleil est plus grand que la terre.* Dog siges *plus de* og *moins de* foran Talord i Bet. «over» og «under»: *Il a mangé plus de dix pommes* (over ti Æbler). — *Plus d'une fois.*

Tredje Kapitel.

Talord.

A. Former.

§ 77. Grundtallene er:

1 <i>un, une</i>	14 <i>quatorze</i> [katorz]
2 <i>deux</i> [dø]	15 <i>quinze</i> [kæ:z]
3 <i>trois</i> [trwa]	16 <i>seize</i> [sæ:z]
4 <i>quatre</i> [kat(r)]	17 <i>dix sept</i> [dissæt]
5 <i>cing</i> [sæ:k]	18 <i>dix huit</i> [dizyt]
6 <i>six</i> [sis]	19 <i>dix neuf</i> [diznöf],
7 <i>sept</i> [sæt]	20 <i>vingt</i> [væ]
8 <i>huit</i> [yt]	21 <i>vingt et un</i> [væteö]
9 <i>neuf</i> [nöf]	22 <i>vingt deux</i> [vætdø]
10 <i>dix</i> [dis]	29 <i>vingt neuf</i> [vætnöf]
11 <i>onze</i> [ö:z]	30 <i>trente</i> [trät]
12 <i>douze</i> [du:z]	31 <i>trente et un</i> [träteö]
13 <i>treize</i> [træ:z]	32 <i>trente deux</i>

40 <i>quarante</i>	82 <i>quatre vingts deux</i> [-vædø]
41 <i>quarante et un</i>	90 <i>quatre vingts dix</i> [-vædis]
50 <i>cinquante</i>	91 <i>quatre vingts onze</i> [-væö:z]
51 <i>cinquante et un</i>	100 <i>cent</i> [sÄ]
60 <i>soixante</i> [swasÄ:t]	101 <i>cent un</i> [sÄö]
61 <i>soixante et un</i>	108 <i>cent huit</i> [sÄyt]
70 <i>soixante dix</i> [-dis]	111 <i>cent onze</i> [sÄö:z]
71 <i>soixante et onze</i>	200 <i>deux cents</i>
72 <i>soixante douze</i>	220 <i>deux cents vingt</i>
79 <i>soixante dix neuf</i>	1000 <i>mille</i> [mil]
80 <i>quatre vingts</i> [katrævæ]	2000 <i>deux mille.</i>
81 <i>quatre vingts un</i> [-væö]	

§ 78. Bemærkninger om Grundtallene.

1) I *quatre* er *r* i Reglen stumt i daglig Tale foran Konsonant: *quat(re) cents, quat(re) mille*; — dog ikke i *quatre vingts* [katrævæ].

2) I *cing, six, sept, huit, neuf* og *dix* udtales **Endekonsonanten** (*x* i *six* og *dix* som stemmeløst *s*), undtagen naar Talordet staar som Adjektiv foran et Ord, der begynder med Konsonant: *cing et six font onze; nous sommes sept, vous êtes huit; le neuf de cœur* (Hjærterni); *dix pour cent* (10 Procent); *Charles six*; — **men:** *cin(q) francs; si(x) livres; se(pt) cents; neu(f) mille; di(x) centimes.*

Staar de nævnte Talord adjektivisk foran Ord, der begynder med Vokal, trækkes der over, *x* i *six* og *dix* som stemt *s, f* i *neuf* som *v*: *six amis* [sizami]; *à neuf heures* [növö:r].

3) *huit* har aspireret *h*; *onze* behandles, som om det begyndte med aspireret *h*: *mes | huit chevaux; le onze avril.* — Ligeledes i nogle Tilfælde **un:** *vers les | une heure*; i *quatre vingts un, cent un, deux cents un* o. s. v. trækkes derfor ikke over.

4) I *dix sept* og *soixante* udtales *x* som stemmeløst *s*, i *dix huit* og *dix neuf* derimod som stemt *s*.

5) I *vingt* er *t* stumt (undtagen ved Overtrækning), men det lyder i Talordene mellem 20 og 30. I Talordene 80—99 er det stumt.

6) Bindeordet *et* indskydes i Reglen i 21, 31, 41, 51, 61 og altid i 71, men ikke i 81, 91, 101, 201 o. s. v.

7) *vingt* og *cent* skrives med Flertals *s*, naar de multipliceres med et foregaaende Talord: *quatre vingts francs*; *six cents personnes*; *deux cents millions*.

§ 79. **Ordenstillene** dannes (med Undtagelse af *premier* og *second*) af Grundtallene ved Tilføjelse af Endelsen *-ième*. I sammensatte Tal føjes denne Endelse kun til den **sidste** Bestanddel. Eks.:

1 ^{er} <i>premier</i>	20 ^e <i>vingtième</i>
2 ^e <i>second</i> [s(ə)gɔ̃], sjældnere <i>deuxième</i> [døzjæm]	21 ^e <i>vingt et unième</i> [ynjæm]
3 ^e <i>troisième</i> [trwazjæm]	22 ^e <i>vingt deuxième</i>
4 ^e <i>quatrième</i> [katriæm]	30 ^e <i>trentième</i>
5 ^e <i>cinquième</i>	31 ^e <i>trente et unième</i>
6 ^e <i>sixième</i> [sizjæm]	80 ^e <i>quatre vingtième</i>
7 ^e <i>septième</i>	81 ^e <i>quatre vingts unième</i>
8 ^e <i>huitième</i>	100 ^e <i>centième</i>
9 ^e <i>neuvième</i>	245 ^e <i>deux cents quarante</i> <i>cinquième</i>
10 ^e <i>dixième</i> [dizjæm]	1000 ^e <i>millième</i>
11 ^e <i>onzième</i>	

Mærk: *cinq* — *cinquième*; *neuf* — *neuvième*; *onze* — *onzième* (det stumme *e* falder bort ogsaa i Skrift).

I *second* udtales *c* som *g*; i *deuxième*, *sixième* og *dixième* udtales *x* som stemt *s*.

Anm. 1. Nogle gamle Ordenstal er bevarede i visse Udtryk: *tiers* [tjær] (Hunk *tierce*, af lat. *tertius*) i *un tiers*, en Tredjedel,

le tiers état [tjærzeta], Tredjestand, *parler en tierce personne*, tale i tredje Person; *quart* [kar] (lat. *quartus*) i *un quart*, en Fjerdedel, *le tiers et le quart*, Gud og Hvermand; *quint* [kæ] (lat. *quintus*) i *Charles Quint*, Kejser Karl den 5te, og *Sixte Quint*, Pave Sixtus den 5te.

Anm. 2. Af Ordenstillene dannes Adverbier med Endelsen *-ment*: *premierement*, for det første (ogsaa *en premier lieu*, *primo*, skrevet 1°), *deuxièmement*, for det andet (*en second lieu*, *secundo* [zgðo], 2°) o. s. v.

§ 80. **Talsubstantiver**, som maa forbindes med efterfølgende Substantiv ved *de* (§ 46) er: *un million*, *un milliard* eller *un billion* (1000 Millioner), *un trillion* (en Billion) o. s. v. *Paris a près de trois millions d'habitants*.

Desuden dannes der af forskellige Talord Talsubstantiver (af Hunkøn) med Endelsen *-aine*, ofte betegnende det omtrentlige Antal: *une huitaine* (underforstaaet *de jours*), en 8 Dages Tid, *une quinzaine*, en 14 Dages Tid, *une dizaine*, et Antal af 10, *une douzaine*, *vingtaine*, *centaine* o. s. v.: *Une douzaine de personnes*, en «halv Snes» Mennesker; *quelques centaines de pas*, nogle Hundrede Skridt; *une vingtaine d'œufs* [dø], en Snes Æg.

Af *mille* hedder Talsubstantivet *millier*: *des milliers d'hommes périrent* (omkom).

B. Brug.

§ 81. Med Hensyn til Talordenes Brug mærkes særlig to Tilfælde, i hvilke der paa Dansk bruges Ordens-**tal**, paa Fransk **Grundtal**:

1) Ved **Datoer** undtagen den første: *le quinze janvier*; *le cinq* [sæ:k] *février*; *le deux août* [dø u]. Men: *le premier mai*.

Talordet staar ved Datoer substantivisk; *le six mars* er egentlig *le six* (o: *le sixième jour*) **de mars**. Endekonsonanten udtales derfor i 5—10; der trækkes

ikke over foran de Maaneders Navne, som begynder med Vokal.

Anm. Artiklen ved Datoer bortfalder efter Dagens Navn: *le vingt mai*, men *le vendredi vingt mai*. — Mærk: *Quel quantité (le combien) sommes-nous?* Hvad Dato er det idag? — *Nous sommes le onze*, vi skriver den 11te.

2) Ved **Regentnavne**, ligeledes med Undtagelse af den første: *Erédéric deux; Charles six; Louis quatorze*. Men: *Napoléon premier*.

Mærk: Ingen Artikel ved Regentnavne.

§ 82. Grundtal bruges endvidere:

1) I Forbindelse med Præpositionen *en* (undertiden Substantivet *l'an*) for at udtrykke **Aarstal**: *Napoléon mourut en 1821*.

Anm. *En* udelades, naar tillige Dagen eller Maanedens angives: *N. mourut le cinq mai 1821, en mai 1821*.

2) Ved **Klokkeslet**: *Il est trois heures; il est trois heures passées* (Kl. er over 3); *il est trois heures cinq* [sæk]; *il est trois heures (et) un quart; il est trois heures vingt cinq* (3 h. 25), *trois heures et demie*. — *Il est quatre heures moins vingt cinq, moins un quart, moins dix*. — *Il est midi, minuit, midi et demi*. — *Quelle heure est il (avec vous)? — A quelle heure dinez vous? Nous dînons à quatre heures*.

3) **Page soixante; article (Paragraf) quatre vingts deux**. Men *acte premier*.

Quinze jours, 14 Dage; *trois mois*, et Fjerdingsaar; *six mois*, $\frac{1}{2}$ Aar; *dix huit mois*, $1\frac{1}{2}$ Aar o. s. v.

Tous les deux, tous les trois jours, hver anden, tredje Dag (ogsaa: *de deux (trois) jours l'un*).

§ 83. **Ordenstal** bruges som **Nævner** for **Brøker**: *un cinquième*, $\frac{1}{5}$; *trois septièmes*, $\frac{3}{7}$; *cing neuvièmes de liore*, $\frac{5}{9}$ ℔. Mærk: *un demi*, $\frac{1}{2}$, *un tiers*, $\frac{1}{3}$, *un quart*, $\frac{1}{4}$. — Blandede benævnte Tal skilles ad ved Substantivet: *une liore et demie*, $1\frac{1}{2}$ ℔; *trois aunes trois quarts*, $3\frac{3}{4}$ Alen.

Fjerde Kapitel.

Pronominer.

I. Personlige Pronominer.

A. Former.

§ 84. De personlige Pronominer findes paa Fransk i en dobbelt Række af Former: 1) tonløse (bundne) Former, som kun kan bruges i uadskillelig Forbindelse med et Verbum, aldrig alene, og 2) betonedede Former (ubundne Former, Eftertryksformer). — De tonløse Pronominer har særlige Afhængighedsformer (Akkusativ og Dativ); som Genitivformer tjener de possessive Pronominer.

1) Tonløse Former.

		Ental		
		1. Pers.	2. Pers.	3. Person
				Hank. Hunk. Intetk.
Nom.	<i>je</i> , jeg	<i>tu</i> , du	<i>il</i> , han	<i>elle</i> , hun <i>il</i> , det
Akk.	<i>me</i> } mig	<i>te</i> } dig	<i>le</i> } ham	<i>la</i> } hende <i>le</i> , det
Dat.	<i>me</i>	<i>te</i>	<i>tui</i>	<i>tui</i>

Flertal

Nom.	<i>nous</i> , vi	<i>vous</i> , I, De	<i>ils</i> , de	<i>elles</i> , de
Akk.	<i>nous</i> } os	<i>vous</i> } jer,	<i>les</i> } dem	<i>les</i> } dem
Dat.	<i>nous</i>	<i>vous</i> } Dem	<i>leur</i> } dem	<i>leur</i>

2) Betonedede Former.

Ental

1. Pers.	2. Pers.	3. Pers.
<i>moi</i> , jeg, mig	<i>toi</i> , du, dig	<i>tui</i> , han, ham <i>elle</i> , hun, hende

Flertal

<i>nous</i> , vi, os	<i>vous</i> , I, jer, De, Dem	<i>eux</i> , de, dem <i>elles</i> , de, dem
----------------------	-------------------------------	---

B. Brug.

§ 85. De tonløse Former |bruges som **Subjekt, Objekt eller Hensynsbetegnelse ved Verber:** *Il me connatt.* — *Je lui ai donné le livre.* — *L'as tu vu?*

Anm. 1. Om **vous** mærkes, at det undertiden staar i Betydningen **man** (Afhængighedsf. *én*): *Elle est si belle, que vous ne sauriez vous empêcher de l'admirer*, hun er saa smuk, at man ikke kan lade være med at beundre hende. — **Vous**, brugt i Tiltale til en enkelt Person, har Verbet i Flertal, men Prædikatsordet i Ental: *Vous êtes bon pour moi*, De er god imod mig.

Anm. 2. Intetkønsordet **il** bruges enten som Subjekt for upersonlige Verber: *il pleut, il neige, il faut* — eller som foreløbigt Subjekt: *Il m'est arrivé un grand malheur*, der er hændet mig en stor Ulykke.

§ 86. De betonede Former bruges |dels som **ubundne** Former (i Tilfælde, hvor Pronominet ikke har noget Verbum at støtte sig til) — dels som **Eftertryksformer**, særlig:

1) I ufuldstændige Sætninger (Sætninger uden Verbum): *Qui m'appelle?* — **Moi!** — *A qui ce livre appartient il?* — **A elle!**

2) Som Prædikatsord ved *être*: *C'est moi; c'est toi; c'est lui; c'est elle; c'est nous; c'est vous; c'est (eller ce sont) eux, elles.*

3) Efter Præpositioner: *Venez avec moi!* — *Il parle toujours d'elle.*

4) Som Apposition til de tonløse Former for at forstærke dem: *Moi, je ne le crois pas.* — *Toi, tu penses, moi, j'agis*, Du tænker, jeg handler. — Paa denne Maade i Forbindelse med **même**, selv: *Il me l'a dit lui même*, han har selv sagt mig det. — *Il me l'a dit à moi même*, han har sagt det til mig selv. — *Ils l'ont fait eux mêmes.*

C. De tonløse Formers Plads i Sætningen.

§ 87. De tonløse personlige Pronominer staar **umiddelbart foran Verbet** (foran Hjælpeverbet, hvis Verbet staar i en sammensat Tid). Herved mærkes dog:

1) Adverbierne **en** og **y** sættes **mellem Pronominet og Verbet**: *Il m'en donne la moitié*, han giver mig Halvdelen deraf. — *Je t'en ai parlé*, jeg har talt med ham derom. — *Je t'y enverrai*, jeg vil sende dig derhen.

2) Et **Subjektspronomen** skilles desuden fra Verbet af **et andet personligt Pronomen** og af Nægtelsen **ne**: *Je ne lui en ai pas parlé*, jeg har ikke talt med ham derom. — I Spørgform staar Subjektspronomet efter Verbet: *L'y trouverai je?* vil jeg træffe ham der? — *Vous en a-t-il parlé*, har han talt til Dem derom?

3) Hvis en Dativform forekommer sammen med en Akkusativ af 3dje Person (*le, la, les*), staar **1ste og 2den Persons Dativ** (*me, te, nous, vous*) **foran Akkusativen, 3dje Persons Dativ** (*lui* og *leur*) derimod **efter Akkusativen**: *Il me le (te le, nous le, vous le) donne*, men *il le lui (le leur) donne*. — *Je vous le présenterai*, jeg skal forestille ham for Dem. — *Je le lui ai présenté*, jeg har forestillet ham for ham (hende). — *Te l'a-t-il dit?* — *Il ne le lui a pas dit.*

Anm. Hvis Akkusativen er af 1ste eller 2den Person, maa Dativen udtrykkes ved den betonede Form med **à**: *Je vous présenterai à lui*, jeg skal forestille Dem for ham.

§ 88. Ved **bekræftende Imperativer** gælder andre Regler for Pronominernes Plads, nemlig:

1) Pronominet staar **efter Verbet; en** og **y** **efter Pronominet**.

2) I Stedet for *me* og *te* bruges (baade i Akkusativ og Dativ) **moi** og **toi** undtagen foran **en** (og **y**).

3) **Dativformerne** staar i alle Personer **efter Akkusativerne** *le, la, les* (*nous* og *vous* i daglig Tale dog ofte foran).

Eks.: *Cache toi!* — *Regardez moi!* — *Donnez moi le livre!* — *Donnez le moi!* — *Donnez m'en la moitié,* giv mig Halvdelen deraf! — *Vas y,* gaa derhen! — *Va t'en,* gaa din Vej! *Allons nous en!* *Allez vous en!* — *Regardez le,* se paa ham! — *Dites le lui,* sig ham det! — *Donnez lui en,* giv ham noget! — *Menez nous y,* før os derhen! — *Présentez nous à elle,* forestil os for hende.

Ved altfor slæbende eller ildelydende Forbindelser af denne Art bruges Omskrivninger (f. Eks. med *il faut*). Særlig undgaar man Forbindelserne *m'y* og *t'y*; man siger f. Eks. *mène moi là* eller *il faut m'y mener* for *mène m'y,* før mig derhen!

Er Imperativen **benægtet**, indtræder den sædvanlige Ordstilling: *Ne me le donnez pas!* — *Ne le lui dites pas!* — *Ne t'en va pas!*

D. Adverbierne *en* og *y*.

§ 89. Medens de tonløse pers. Pronominer i 3dje Person bruges baade om Personer og Ting, bruges de betonedede Former i Reglen kun om Personer. *Il est petit* kan betyde baade «han er lille» og «den (f. Eks. Bogen) er lille», men *je parle de lui* betyder kun «jeg taler om ham», ikke «jeg taler om den (Bogen)». Om Ting og Begreber udtrykker man sig paa anden Maade, særlig ved Hjælp af de oprindelige Stedsadverbier *en* (derfra) og *y* (der, derhen)¹⁾.

1) **En** bruges i Stedet for *de lui* (*d'elle, d'eux, d'elles*) om Ting eller Begreber, ofte ogsaa om Personer: *Vous avez lu ce livre; qu'en pensez vous?* (hvad synes De om den? — ikke: *que pensez vous de lui*). — *Rendez moi*

¹⁾ En er det lat. inde, y det lat. ibi.

mon argent; j'en ai besoin, jeg har Brug for dem. — *Il lui jeta la pièce d'argent qu'il en avait reçue* (som han havde faaet af ham)

2) **Y** bruges i Stedet for *à* (*dans, en, sur*) *lui* (*à elle, à eux, à elles*) om Ting eller Begreber, sjældnere om Personer: *J'ai reçu sa lettre, mais je n'y ai pas répondu,* jeg har faaet hans Brev, men jeg har ikke svaret paa det (ikke: *à elle*). — *Je connais cet homme; ne vous y fiez pas,* stol ikke paa ham. %

§ 90. Om ²*en* og ¹*y* mærkes endvidere:

1) **en** bruges tonløst i Stedet for det mere eftertrykkelige *de cela*; **y** paa samme Maade i Stedet for *à cela*: *Je m'en souviens,* jeg husker det (at huske noget: *se souvenir de qch.*). — *Ne m'en parlez pas,* tal ikke til mig derom (om det). — *Je n'y ai pas pensé,* jeg har ikke tænkt derpaa (paa det).

2) **en** indskydes ofte for at minde om et foregaaende Substantiv: *Combien avez vous de chevaux? J'en ai trois,* jeg har tre. *Je n'en ai pas,* jeg har ingen. — *Votre plume n'est pas bonne; prenez en une autre,* Deres Pen dur ikke, tag en anden.

3) **en** bruges ofte i Stedet for 3dje Persons **possessive** Pronomen (*son, sa, ses, leur*), naar dette viser hen til en Ting eller et Begreb i den foregaaende Sætning: *Paris est une grande ville, je n'en connais pas toutes les rues* (for: *je ne connais pas toutes ses rues*).

4) ²*en* og ¹*y* bruges endelig i en Del **Talemaader**, f. Eks. *il y a,* der er; *s'y prendre,* bære sig ad; *en vouloir à,* være vred paa; *c'en est fait de moi,* det er ude med mig.

(Reglerne for de to Ords Plads i Sætningen fremgaaer

af §§ 87—88. Forekommer de sammen, staar *y* foran *en*: *il y en a assez.*)

E. Det refleksive Pronomen.

§ 91. I 1ste og 2den Person tjener det personlige Pronomen som reflektivt (*je me cache; tu te lèves*); 3dje Person har Formerne *se* og *soi*.

Disse to Ord bruges med den samme Forskel som f. Eks. *me* og *moi*; *se* er altsaa tonløst, knyttet til Verbet som Objekt eller Hensynsbetegnelse og staar i Sætningen paa samme Plads som *me* og *te*; — *soi* er [ubundet] og betonet: *Il se lave.* — *Elle se trompe.* — *Ils se cachent la vérité,* de skjuler Sandheden for sig selv. Men: *Chacun travaille pour soi.* — *Il faut toujours avoir de l'argent sur soi,* man bør altid have Penge hos sig. — *L'avare n'aime que soi,* den gærrige elsker kun sig selv.

Herved mærkes dog, at *soi* er ubrugeligt og maa erstattes med det personlige Pronomen (*lui, elle, eux, elles*), hvis Subjektet er en bestemt angiven Person. Altsaa: *Il travaille pour lui.* — *Elle n'a pas d'argent sur elle.* — *Ils entendirent une clameur derrière eux,* de hørte et Raab bagved sig. — [Ogsaa om Ting og Begreber bruges hyppigt det personlige Pronomen: *Un bienfait porte sa récompense avec lui* (eller *soi*), en Velgæring bærer sin Belønning med sig.]

II. Possessive Pronominer.

§ 92. De possessive Pronominer har forskellige Former, eftersom de staar **adjektivisk** (knyttede som Tillægsord til et Navneord) eller **substantivisk** (alene).

1) Adjektiviske Former.

		Ental		Flertal	
		Hankøn	Hunkøn	Begge Køn	
<i>mon,</i>	min, mit		<i>ma</i>	<i>mes,</i> mine	
<i>ton,</i>	din, dit		<i>ta</i>	<i>tes,</i> dine	
<i>son</i>	hans, hendes, sin, sit, dens, dets		<i>sa</i>	<i>ses,</i>	hans, hen- des o. s. v.
		<i>notre,</i>	vor		
		<i>votre,</i>	jeres, Deres	<i>vos,</i>	jeres, Deres
		<i>leur,</i>	deres	<i>leurs,</i>	deres

2) Substantiviske Former.

		Ental		Flertal	
		Hankøn	Hunkøn	Hankøn	Hunkøn
<i>le mien,</i>	min, mit	<i>la mienn</i>		<i>les miens</i>	<i>les miennes</i>
<i>le tien,</i>	din, dit	<i>la tienne</i>		<i>les tiens</i>	<i>les tiennes</i>
<i>le sien,</i>	hans, hendes o. s. v.	<i>la sienne</i>		<i>les siens</i>	<i>les siennes</i>
<i>le nôtre,</i>	vor, vort	<i>la nôtre</i>		<i>les nôtres</i>	
<i>le vôtre,</i>	jeres, Deres	<i>la vôtre</i>		<i>les vôtres</i>	
<i>le leur,</i>	deres	<i>la leur</i>		<i>les leurs</i>	

Eks.: *Mon frère; ma sœur; mes frères; mes sœurs; son livre,* hans el. hendes Bog; *sa maison,* hans el. hendes Hus; *ses chapeaux,* hans el. hendes Hatte; *notre ami; nos amis.* — *Ma plume est meilleure que la tienne; nos chevaux sont plus jolis que les leurs; vos intérêts sont les nôtres,* eders Interesser er vore.

§ 93. Bemærkninger om de adjektiviske Former:

1) *leur* (af lat. (il)lorum) skrives ens i Hankøn og Hun-køn: *leur père*; *leur mère*.

2) *ma*, *ta* og *sa* erstattes foran Vokal eller stumt *h* med Hankønsformerne *mon*, *ton* og *son*: *mon amie*, min Veninde (men *ma meilleure amie*); *son écriture*, hans (el. hendes) Skrift; *ton aveugle colère*, din blinde Vrede.

3) De possessive Adjektiver kan **forstærkes** ved Tilføjeelse af *propre* eller af det personlige Pronomen med *à*: *Je l'ai vu de mes propres yeux*, jeg har set det med mine egne Øjne. — *Est ce ma faute à moi*, er det min Skyld? ✕

Da hans og hendes hedder ens paa Fransk, er det undertiden nødvendigt for at undgaa Misforstaaelse at tilføje *à lui* eller *à elle*: *son livre à lui*, hans Bog; *son livre à elle*, hendes Bog. ✓

4) Kun ét possessivt Adjektiv kan bruges foran samme Substantiv: *Mon livre et le tien*, min og din Bog (ikke: *mon et ton livre*). — *C'est son opinion et la mienne*, det er hans og min Mening.

5) I Stedet for 3dje Persons possessive Adjektiv bruges ofte Adverbiet *en* (§ 90).

6) Sammensætninger med de possessive Adjektiver er *monsieur*, *madame*, *mademoiselle*, *monseigneur*. — I *monsieur* er de to Ord smeltede fuldstændigt sammen til ét, saaledes at man kan sige f. Eks. *un monsieur*; *le monsieur qui . . .*; *ce cher monsieur*; *ces messieurs*. De andre Sammensætninger staar derimod for Bevidstheden som to Ord, og Bestemmelsesord kan følgelig ikke bruges foran dem. Derfor: *Un grand seigneur* (ikke *monseigneur*); *une dame* (ikke *une madame*); *cette demoiselle* (ikke *cette mademoiselle*). — Mærk: *Monsieur le professeur*; *madame la comtesse* (§ 44,4).

III. Demonstrative Pronominer.

§ 94. De demonstrative Pronominer deles i **adjektiviske** og **substantiviske** Ord.

A. Adjektiviske Ord.

§ 95. *Ce*, denne, den (dette, det) bøjes paa følgende Maade:

Ent. Hank. *ce* (foran Konsonant).

cet } [sæt el. s(ə)t] (foran Vokal eller stumt *h*)¹⁾.

Hunk. *cette*

Flert. Begge Køn *ces*, disse, de.

Eks.: *Ce garçon*; *cet enfant*; *cet homme*; *cette fille*; *ces garçons*; *ces filles*.

Disse Former kan, særlig ved Betegnelse af en Mod-sætning, forstærkes ved Tilføjeelse af Adverbierne *ci* (egl. *ici*), her, og *là*, dér, som føjes til Substantivet for at udtrykke det nærmere eller det fjærnere: *Ce livre ci est à mon frère*, *ce livre là est à moi*, denne Bog (her) er min Broders, den Bog dér (hin Bog) er min.

§ 96. Den bestemte Artikel er efter sin Oprindelse ligeledes et demonstrativt Adjektiv²⁾ og bruges stadig i denne Egenskab ved et Substantiv, som staar i uadskillelig Forbindelse med en relativ Sætning, svarende til det danske demonstrative den (det, de): *L'homme*

¹⁾ *Cet* er den oprindelige Form (ældre *cest*, af lat. *ecceistum*), men *t* er efter Reglen forstummet foran Konsonant (§ 22).

²⁾ *Le* (oprindelig *lo*) af lat. *illum*, idet Forstavelsen *il* er forsvunden i tonløs Stilling. Paa samme Maade *la* af *illam*, *les* af *illos* (*illas*); betonet har disse Ord givet de pers. Pronominer *elle*, *eux*, *elles*, medens *il* kommer af Nominativformen *illi* (for *ille*) og *lui* af *illui*, en Form, som er opstaaet under Indflydelse af det relative *cui*; se § 99. Note.

que j'ai vu hier, den Mand, som jeg saa i Gaar. — *La maison où je demeure.* — *Le livre dont j'ai parlé.*

I andre Tilfælde gengives det danske demonstrative Adjektiv den (det, de) ved *ce*: *A qui est ce livre?* hvis er den Bog?

B. Substantiviske Ord.

§ 97. Brugt om bestemte Personer eller Ting hedder det substantiviske Demonstrativ:

Ental		Flertal	
Hank.	Hunk.	Hank.	Hunk.
<i>celui</i>	<i>celle</i>	<i>ceux</i>	<i>celles</i> ¹⁾

Celui bruges:

1) I umiddelbar Forbindelse med et relativt Pronomen (*celui qui*, den, som): *Heureux celui qui est sain*, lykkelig den, som er rask. — *On ne respecte que ceux qui se respectent eux mêmes*, man ærer kun dem, der ærer sig selv.

Anm. I Ordsprog og Talemaader bruges ofte det blotte *qui* i Stedet for *celui qui*: *Qui ne dit mot, consent*, den, der tier, samtykker. — *Qui ne risque rien, n'a rien*, hvo intet vover, intet vinder.

2) Efterfulgt af Præpositionen *de* (*celui de*): *Mon cheval et celui de mon frère*, min Hest og min Broders. — *Mes plumes sont meilleures que celles de Pierre.*

3) Udenfor disse Tilfælde bruges *celui* kun i Forbindelserne *celui ci*, denne, og *celui là*, hin. Det danske substantiviske denne kan altsaa ikke gengives ved *celui* alene, men maa oversættes ved *celui ci*: *Ah, sire, répondit celui ci*, ak, Deres Majestæt, svarede denne. — *Je préfère*

¹⁾ Disse Former stammer fra lat. *illui* (betonet for *illum*), *illam*, *illos*, *illas* med *ecce* foran. — Sml. de betonedede pers. Pron. i 3. Pers.

ce roman ci à celui là, jeg foretrækker denne Roman (her) for den dér (hin). — *Voici deux plumes; veux tu celle ci ou celle là?*

§ 98. Et andet demonstrativt Substantiv er Intetkønsordet *ce*, det, som baade i Henseende til Oprindelse og Brug er et ganske andet Ord end det adjektiviske *ce*¹⁾. Det bruges:

1) I umiddelbar Forbindelse med et relativt Pronomen (*ce qui*, det, som; hvad): *Ce qui est utile, n'est pas toujours agréable*, hvad der er nyttigt, er ikke altid behageligt. — *Ce à quoi tu penses est impossible*, hvad du tænker paa, er umuligt.

2) Som tonløst Subjekt for *être* (*c'est*, det er): *C'est un plaisir de vous voir si bien portant*, det er en Fornøjelse at se Dem saa rask. — *Ce n'est pas vrai, ce que vous dites là.* — *C'est moi.*

Anm. Det er hedder i Reglen, men ikke altid *c'est* 1) Naar «det» foran et Adjektiv som Prædikatsord kun staar som foreløbigt Grundord, hedder «det er» *il est* (§ 85, Anm. 2): *Il est doux de revoir sa patrie*, det er sødt at gense sit Fædreland. — 2) «Det er» om Vejret hedder *il fait*: *il fait beau, mauvais, obscur, du soleil, de la pluie.* — 3) *Il vaut mieux*, det er bedre; *il vaut autant*, det er ligesaa godt.

3) Udenfor disse Tilfælde bruges *ce* kun i Forbindelserne *ceci*, dette, og *cela* [sla], det: *Ceci est très bon, cela ne vaut rien*, dette (her) er meget godt, det (dér) dur ikke. — *Je ne comprends pas cela* (eller *cela, je ne le comprends pas*), det forstaar jeg ikke. — *Ceci (cela) n'est pas vrai.* — *Que pensez vous de cela?*

Cela sammentrækkes i daglig Tale ofte til *ça*: *Comment ça va t-il?* hvordan gaar det?

Anm. I Stedet for *de cela* og *à cela* bruges ofte tonløst Adverbierne *en* og *y* (§ 90, 1).

¹⁾ Om Adjektivet *ce*, se § 95, Note. Intetkønsordet *ce* (oprindelig *ço*) kommer af lat. *eccehoc*.

IV. Relative Pronominer.

§ 99. De relative Pronominer (alle substantiviske) er følgende:

1) *Qui*, som, der, hedder i Akk. *que*, styret af Præposition *qui*¹⁾, og er ens i Hankøn og Hunkøn, Ental og Flertal: *La dame qui m'a vendu le livre.* — *L'argent que je vous ai prêté.* — *Les garçons à qui vous avez donné les bonbons.*

Formen *qui* efter Præposition bruges kun om Personer.

2) *Lequel*, hvilken, bøjes: *Lequel des garçons a-t-il aimé?*

Ental		Flertal	
Hank.	Hunk.	Hank.	Hunk.
<i>lequel</i>	<i>laquelle</i>	<i>lesquels</i>	<i>lesquelles</i>

I Forbindelse med *de* og *à* faas de sammentrunkne Former *duquel*, *desquels*, *auquel* o. s. v.

Lequel anvendes mindre hyppigt end *qui*, men skal bruges i Stedet for dette i to Tilfælde:

a) Efter Præposition om Ting eller Begreber (se ovenfor): *La maison dans laquelle je demeure.* — *L'entreprise à laquelle tu fais allusion*, det Foretagende, som du hentyder til.

b) For Tydeligheds Skyld i Tilfælde, hvor Brugen af *qui* kunde bevirke Misforstaaelse: *La mère du prince à laquelle je dois tant*, Fyrstens Moder, hvem jeg skylder saa meget (*qui* vilde gaa paa *prince*).

3) *Quoi*, hvad, er et Intetkønsord, som kun bruges styret af Præposition, visende tilbage til et Intetkønsudtryk som *ce*, *rien* eller *quelque chose*: *Il*

¹⁾ Dette *qui* (oprindelig *cui*) kommer af lat. *cui*, der i folkeligt Latin brugtes, ikke blot som Dativform, men overhovedet som betonet Afhængighedsform. Nominativen *qui* af lat. *qui*, *que* af *quem*; det spørgende Pron. har derimod i Akk. *qui*, af lat. *cui*.

n'y a rien sur quoi l'on ait tant disputé, der er intet, som man har stridt saa meget om.

Det danske relative (og afhængigt spørgende) *hvad* gengives paa Fransk ved *ce qui*, det, som. I denne Forbindelse hedder *qui* i Akk. *que*, styret af Præposition *quoi* (*ce de quoi*, *ce à quoi* o. s. v.), saaledes dog, at *ce* i Reglen udelades foran *quoi* inde i Sætningen: *Ce qui vient du cœur, va au cœur*, hvad der kommer fra Hjærtet, gaar til Hjærtet. — *Ce à quoi tu penses est impossible.* — *Je sais à quoi tu penses.* — *Vous voyez de quoi il s'agit*, De ser, hvad der er Tale om. — *Il n'a pas de quoi vivre*, han har ikke noget at leve af.

§ 100. Relative Adverbier.

1) *Dont* (oprindelig, men nu ikke længer, Stedsadverbium: hvorfra)¹⁾ bruges sædvanligvis til Erstatning for de relative Pronominer, styrede af Præp. *de*: *L'homme dont (= de qui) j'ai connu le frère*, den Mand, hvis Broder jeg har kendt. — *Le livre dont (= duquel) nous avons parlé.* — *Voilà ce dont (= de quoi) je voulais vous parler*, det var, hvad jeg vilde tale med Dem om.

Mærk: I en Sætning, der indledes med *dont*, følger Subjektet umiddelbart efter *dont*.

Dont kan dog ikke bruges, naar det Substantiv, der styrer det relative Pronomens Genitiv (hvis), er styret af Præposition: *L'homme à la bonté duquel je dois tant de bienfaits*, den Mand, hvis Godhed jeg skylder saa mange Velgærninger. — *Une bataille de l'issue de laquelle dépend toute la guerre*, et Slag, af hvis Udfald hele Krigen afhænger.

2) *Où*, hvor, hvorhen, bruges om Steds- og Tidsforhold: *La maison où (= dans laquelle) je demeure.* — *Au moment où*, i det Øjeblik, da. — *Là où nous*

¹⁾ *Dont* af lat. *de unde*; *où* af lat. *ubi*.

nous sommes vous pour la première fois, dér, hvor vi saa hinanden for første Gang.

Det kan forbindes med Præpositioner: *d'ou*, hvorfra; *par ou*, ad hvilken Vej.

V. Spørgende Pronominer.

§ 101. De relative og spørgende Ord er kun til Dels de samme:

1) **Qui**, hvem, skiller sig fra det relative *qui* ved at være **uforanderligt**; «hvem» hedder *qui*, hvad enten det staar som Subjekt, Objekt eller styret af Præposition: *Qui a dit cela?* — *Qui cherchez vous?* — *A qui pensez vous?*

Som Subjekt og Objekt omskrives *qui* ofte til *qui est ce qui* (Nom.) og *qui est ce que* (Akk.): *Qui est ce qui a dit cela?* — *Qui est ce que vous cherchez?*

2) **Que** og **quoi**, hvad¹⁾, svarer til hinanden som *me* og *moi*: *que* er altsaa tonløst og knyttes til Verber, *quoi* betonet. De bruges kun i spørgende Hovedsætninger; om «hvad» i afhængige Spørgesætninger se § 99,3.

Que bruges ved Verber som **Objekt** eller **Prædikatsord**: *Que voulez vous?* hvad skal man sige? — *Qu'avez vous?* hvad fejler De? — *Que deviendrai je?* hvad skal der blive af mig?

I Stedet for det blotte *que* bruges hyppigt Omskrivningen *qu'est ce que*: *Qu'est ce que vous dites?* — *Qu'est ce que je deviendrai?*

Anm. 1. Som **Subjekt** bruges *que* ikke, men erstattes med Omskrivningen *qu'est ce qui*: *Qu'est ce qui se passe là bas?* hvad foregaar (der) derhenne?

Anm. 2. *Que* bruges undertiden som spørgende **Adverbium**, dels = *combien*: *Que de fois je vous ai dit cela!* hvormange Gange har jeg ikke sagt Dem det! — dels = *pourquoi*: *Que ne m'avez vous appelé?* hvorfor har De ikke kaldt paa mig?

¹⁾ Begge af lat. quid.

Andre spørgende Adverbier er: *comment*, hvorledes, *où*, hvor (*d'ou*, *par ou*), *quand*, naar.

Quoi bruges efter **Præpositioner** og i **ufuldstændige Sætninger**: *De quoi est il question?* hvad er der Tale om? — *A quoi bon?* til hvad Nytte? — *Quoi de plus beau que la vertu?* hvad (er) skønnere end Dyden? (Verbet er udeladt).

3) **Quel** og **lequel**, hvilken, bruges med følgende Forskel:

Quel (Hunk. *quelle*, Flert. *quels, quelles*) er **adjektivisk**: *Quel temps fait il?* hvordan er Vejret? — *De quelle ville êtes vous?* — Det bruges desuden som Prædikatsord foran Verbet *être*: *Quel est votre nom?* hvad er Deres Navn? — *Quelles sont vos raisons?* hvilke er Deres Grunde?

Lequel (bøjet som det relative *lequel*; § 99) er **substantivisk**: *Lequel de ces hommes est le plus coupable* (skyldig)? — *Laquelle de vos plumes est la meilleure?*

Mærk: Medens altsaa det spørgende hvilken hedder baade *quel* og *lequel*, kan det relative hvilken kun hedde *lequel*.

VI. Ubestemte Pronominer.

§ 102. Kun **adjektivisk** bruges følgende ubestemte Pronominer:

1) **Certain**, en vis: (*Un certain homme*. — *Après un certain temps*. — *Certaines choses*.)

Anm. Som Pronomen staar *certain* foran sit Substantiv; efter Subst. er det et Adjektiv, som betyder sikker, tilforladelig: *une nouvelle certaine*, en sikker Efterretning.

2) **Maint**, mangel: *Maint homme*. — *Mainte(s) fois*.

§ 103. Kun **substantivisk** bruges følgende:

1) **Chose**, Ting, fungerer som ubestemt Pronomen af Hankøn (egl. Intetkøn) i Forbindelserne **autre chose**, (noget) andet, og **quelque chose**, noget, et eller andet: *Parlons d'autre chose*, lad os tale om noget andet. — *Quelque chose est arrivé*, der er hændet noget.

De forbindes med et Adjektiv ved *de*: *Quelque chose de bon*, noget godt.

2) *On*¹⁾ man (undertiden *l'on* efter Vokal) bruges som tonløst Subjekt og kan kun skilles fra Verbet ved et andet tonløst Ord (et personligt Pronomen, *en* og *y*, *ne*): *On ne me dit pas tout*. — *On n'est pas toujours ieune et belle*. — *Si l'on nous entendait!*

Som Afhængighedsform til *on*, svarende til dansk *én*, bruges *vous*: *A chaque halte que l'on fait, l'aubergiste vous raconte des histoires lamentables*, hver Gang man holder, fortæller Værten én gruelige Historier. *Vous* staar ogsaa undertiden i Bet. man (§ 85, Anm. 1).

3) *Personne* og *rien*²⁾ bruges i to Betydninger:

a) I Forbindelse med *ne* (ved Verbet) i Betydningen *ingen* (ikke nogen) og *intet* (ikke noget): *Je ne connais personne, et personne ne me connaît*. — *Personne n'est parfait*, ingen er fuldkommen. — *Je n'ai rien vu de plus beau*, jeg har intet skønnere set. — *Rien ne peut le convaincre*, intet kan overbevise ham.

I ufuldstændige Sætninger bortfalder (efter Reglen i § 142) *ne*, og *personne* og *rien* staar da *alene* i Bet. ingen og intet: *Est il venu quelqu'un?* har der været nogen? *Personne*, ingen. — *Qu'avez vous à me dire?* *Rien*.

b) Uden *ne* i Betydningen *nogensomhelst* og *nogetsomhelst* i Sætninger med nægtende Mening: *Ils restèrent longtemps sans rien se dire*, de stod længe uden at sige noget til hinanden. — *Je doute que personne puisse vous le dire*, jeg tvivler paa, at nogen kan sige Dem det. — *Sans rien dire à personne*, uden at sige noget til nogen.

¹⁾ Af lat. homo (se § 42, Note). Sml. dansk *man* — *Mand*.

²⁾ *Rien* er et Intetkønsord, skønt det kommer af lat. rem, Ting (sml. *chose*). — *Personne* er som ubest. Pron. Hankøn (§ 58).

§ 104. Baade adjektivisk og substantivisk bruges følgende Ord:

1) *Aucun* anvendes efter de samme Regler som *personne* og *rien*:

a) *Je ne connais aucune de ces dames*, jeg kender *ingen* af disse Damer. — *Aucune trace n'était visible*, intet Spor var synligt.

Y a-t-il des absents? er der nogen fraværende? *Aucun*, ingen.

b) *Sans aucun doute*, uden *nogen* Tvivl. — *Je ne crois pas qu'aucun de vous le sache*.

2) *Nul* bruges (i Modsætning til *personne*, *rien* og *aucun*) kun i Bet. ingen med *ne* ved Verbet¹⁾: *Nul ne le sait*, ingen ved det. — *Nul autre ne le ferait*, ingen anden vilde gøre det. — *Il n'en a nulle idée*.

Anm. Et ingen (intet), der staar adjektivisk, kuyttet til et Substantiv efter Verbet, gengives oftest ved *pas de*, *point de* (§ 46, s): *Il n'a pas (point) d'argent*.

Et ingen (intet), der staar alene, men viser tilbage til et bestemt Substantiv, gengives ved Hjælp af *en* (§ 90, s): *Avez vous des chevaux?* *Non, monsieur, je n'en ai pas* (jeg har ingen). — *Donnez moi de l'encre; je n'en vois pas sur la table*.

3) *Autre*, anden: *Donnez moi une autre plume*. — *L'autre jour*, forleden Dag. — *Bien d'autres* (*personnes*), mange andre. — *D'autres prétendent le contraire*, andre paastaar det modsatte. — *Nous autres Danois*, vi Danske.

I nogle Udtryk sammenstilles *autre* med *un*, der her optræder som ubest. Pronomen (og forøvrigt ogsaa i sin Funktion som Artikel kan opfattes som et ubest. Pronomen):

a) *L'un ... l'autre*, den ene ... den anden: *L'un dort, l'autre travaille*. Flert *les uns ... les autres*, nogle ... de andre.

¹⁾ *Nul* (lat. nullus) var oprindelig i sig selv nægtende. De andre tre har derimod kun gennem *ne* faaet den nægtende Betydning (*aucun* af gammelt fransk *alque*, lat. aliquem, og *un*).

L'un... un autre, en... en anden. Flert. *les uns... d'autres*, nogle... andre: *Les uns pleuraient, d'autres invoquaient* (paakaldte) *leurs dieux*.

b) *L'un et l'autre*, begge (= *tous (les) deux*); *l'un ou l'autre*, en af dem (en af Delene); *ni l'un ni l'autre*, ingen af dem (ingen af Delene): *Dans l'un et l'autre cas*, i begge Tilfælde. — *Je ne ferai ni l'un ni l'autre*, jeg vil ikke gøre nogen af Delene.

c) *L'un l'autre*, hinanden (om to); *les uns les autres*, hverandre (om flere). En Præposition sættes ind imellem de to Led: *Ils pleuraient dans les bras l'un de l'autre*, de græd i hinandens Arme. — Som Objekt og Hensynsbetegnelse forbindes de i Reglen med det refleksive Pronomen, der ogsaa ofte staar alene i Bet. hinanden og hverandre: *Nous nous aimons (l'un l'autre)*, vi elsker hinanden. — *Ils se donnent des cadeaux (les uns aux autres)*, de giver hverandre Foræringer.

4) *Même* bruges dels i Betydningen samme, dels i Betydningen selv.

I Bet. samme forbindes *même* med en Artikel og staar som Adjektiv foran sit Substantiv: *Le même jour*, samme Dag. — *La même chose*, det samme. — *Il est toujours le même*.

I Bet. selv staar *même* enten adjektivisk efter sit Substantiv eller i Forbindelse med det betonedede personlige Pronomen: *J'irai ce soir même*, jeg vil gaa derhen endnu i Aften. — *Je le lui ai dit moi même*. — *Je le lui ai dit à lui même*.

Anm. I Bet. selv gaar *même* (ligesom det danske selv) over til at blive et Adverbium = endog: *Même contre les chiens nous sommes sans défense*, selv mod Hundene er vi uden Forsvar. — *Ne .. pas même* faar Bet. ikke engang.

5) *Plusieurs*¹⁾, flere, adskillige (ens i Hank. og

¹⁾ Af et folkeligt latinsk Ord plusiones (for pluriories, dobbelt Komparativ, dannet af plures).

Hunk., § 63, Anm.): *Plusieurs le prétendent*, flere paa-
staar det. — *Plusieurs personnes le prétendent*.

Anm. *Plusieurs* maa vel skilles fra *plus de*: *Il a acheté plusieurs tableaux*, han har købt flere (ø: adskillige, en Del) Malerier, men: *Il a plus de tableaux que moi*, han har flere Malerier end jeg.

6) *Tel* er som oftest et Adjektiv, der betyder saadan: *Une telle conduite vous fait honneur*, en saadan Opførsel gør Dem Ære. — *De telles gens*. — *Tel que* (saadan som) *vous me voyez*.

Desuden bruges det (adjektivisk uden Artikel og substantivisk med eller uden *un*) i Betydningen den og den eller mængden: *De telle (et telle) manière*, paa den og den Maade. — *Il a fait telles conditions*, han har stillet de og de Betingelser. — *Tel est pauvre qui se croit riche*, mængden en er fattig, som tror at være rig. — *Monsieur un tel* (= *M. Chose*), Hr. N. N.

Anm. Det adjektiviske Udtryk *tel quel* betyder «saa som saa», «maadelig»: *Il y avait deux chambres telles quelles*, der var to temmelig tarvelige Værelser.

7) *Tout* (Flertal *tous*, § 65) bruges:

a) Som Adjektiv uden Artikel i Betydningen hver: *En tout cas*, i ethvert Tilfælde. — *Tout être humain*, ethvert menneskeligt Væsen.

b) Som Adjektiv med Artikel (den best. eller den ubest.) eller med et possessivt eller demonstrativt Pronomen i Betydningen hel, Flert. alle: *Tout le monde*. — *Toute la maison*. — *Toute ma maison*. — *Toute cette maison*. — *Tous les hommes*, alle Mennesker. — *Tout un peuple*, et helt Folk.

c) Som Substantiv (uden Artikel) i Betydningen alt, Flert. *tous* [tus] alle: *Tout fut bientôt prêt*, alt var snart rede. — *Après tout* (naar alt kommer til alt). — *Tous furent massacrés*, alle blev huggede ned. — *Nous le savons tous*.

Anm. *Tout* kan ogsaa staa som et Slags Adverbium, svarende til dansk ganske, helt, men bøjes dog foran Adjektiver af Hunkøn, der begynder med Konsonant: *La vérité toute pure* (den rene, skære Sandhed). — *Les femmes étaient toutes pâles* (helt blege). Men: *Les hommes étaient tout pâles*. — *Elle fut tout étonnée*.

§ 105. Parvis svarende til hinanden som Adjektiv og Substantiv:

1) *Chaque* (Adjektiv) — *chacun* (Substantiv), enhver: *Chaque année (tous les ans)*. — *Chaque chose*. — *Chacun a son goût*. — *Chacun pense à soi*. — *Ces livres coûtent cinq francs chacun*.

2) *Quelque* (Adjektiv) — *quelqu'un*, Hunk. *quelqu'une*, Flert. *quelques uns* [kælkzō], *quelques unes* (Substantiv), nogen, en eller anden: *Donnez moi quelque livre* (en eller anden Bog). — *Nous voyons quelques amis chez nous ce soir*. — *Quarante et quelques francs*, nogle og fyrretyve F. — *Quelques centaines de pas*. — *Quelque chose*, noget (§ 103). — *Quelqu'un me l'a dit*. — *Quelques uns de nos amis*. — *Quelques unes de ces femmes*.

Anm. 1. Man mærke sig vel Forskellen mellem *quelque*, *quelqu'un* og *quelque chose* paa den ene Side, der svarer til dansk nogen, noget i Bet. en eller anden, et eller andet (i Sætninger med bekræftende Mening) — og *aucun*, *personne* og *rien* paa den anden Side, der svarer til dansk nogen, noget i Bet. nogensomhelst, nogetsomhelst (i Sætninger med nægtende Mening).

Anm. 2. Udtrykket *les quelques* betyder de faa: *Les quelques lignes qu'il m'a écrites*.

Quelque kan bruges som Adverbium foran et Grundtal i Bet. omtrent: *quelque quarante francs*.

3) *Quelconque*, et Adjektiv, der altid stilles efter sit Substantiv, og som betyder hvilkensomhelst, svarer til Substantivet *quiconque*, der nu kun bruges som ubestemt relativt Pronomen enhver, som: *Un point quelconque*, et hvilketsomhelst Punkt. — *Quiconque*

flatte ses maîtres les trahit, enhver, som smigrer sine Herrer, forraader dem.

§ 106. Ubestemt relative Pronominer er foruden *quiconque*, enhver som, der har Verbet i Indikativ, følgende fire, som forbindes med Konjunktiv:

1) *Qui que*, hvem end: *Qui que ce soit*, hvem det end er.

2) *Quoi que*, hvad end: *Quoi que vous disiez*, hvad De end siger.

3) *Quel que*, hvilken end (som Prædikatsord): *Quelles que soient vos intentions*, hvilke Deres Hensigter end er.

4) *Quelque ... que*, hvilken end (som vedføjet Adjektiv): *Quelques efforts que vous fassiez*, hvilke Anstrængelser De end gør.

Anm. *Quelque ... que* bruges ogsaa som ubestemt relativt Adverbium: *Quelque riche qu'il soit*, hvor rig han end er.

Femte Kapitel.

Verber.

§ 107. Et fransk Verbum har følgende Maader og Tider:

1) *l'infinitif (présent)*, Navnemaade.

2) *le participe*, Tillægsmaade; forekommer enten som *part. présent*, Nutids Tillægsm. (det aktive Part.) eller som *part. passé*, Fortids Tillægsmaade (det passive Part.).

3) *l'indicatif*, fremsættende Maade; deler sig i følgende Tider:

le présent, Nutid

l'imparfait, Dengangtid

le passé défini, Derpaatid } Dativ

le futur, Fremtid

le conditionnel [-sjønæl], betinget eller fortidig Fremtid (Konditionalis).

4) *le subjonctif*, forestillende Maade (Konjunktiv); deler sig i en *présent* og en *imparfait*.

5) *l'impératif* (*présent*), Bydemaade.

De to første Maader (Infinitiv og Participium) er upersonlige; de tre sidste (Indikativ, Konjunktiv og Imperativ) personlige og kan ved Forandring i Endelsen betegne Person og Tal.

§ 108. Til disse forskellige Former kommer endnu de sammensatte Former — hvorunder Passiv —, dannede som paa Dansk ved Forbindelse af et Hjælpeverbum med *Participle passé*.

I. Bøjningsmaaderne.

§ 109. De franske Verber kan efter deres forskellige Endelse i Infinitiv deles i 4 Grupper:

1) Verberne paa *-er* (omtrent $\frac{9}{10}$ af samtlige franske Verber) bøjes (med de i § 120—1 nævnte Indskrænkninger) som det nedenfor opførte *parler*.

2) Verberne paa *-ir* bøjes med Undtagelse af omtrent 20 (der findes opførte i § 124) som *finir*.

3) Verberne paa *-re* (ialt kun 50—60) bøjes for omtrent Tredjedelens Vedkommende som *vendre* (se § 125).

4) Verberne paa *-oir* (kun 11 forskellige Stammer; § 126) bøjes indbyrdes meget forskelligt, saaledes at intet Bøjningsmønster kan opstilles for dem¹⁾.

De franske Verbers Bøjning betegnes altsaa (undtagen for 60—70 Verbers Vedkommende) ved Bøjningen af *parler*, *finir* og *vendre*.

¹⁾ Disse Infinitivendelser svarer til de latinske Endelser *-are* (*cantare* — *chanter*), *-ire* (*finire* — *finir*), *-ere* (*vendere* — *vendre*) og *-ere* (*debere* — *devoir*). Dog er i adskillige Tilfælde et Verbum gaaet over fra en Konjugation til en anden, saaledes *respondere* — *respondere* — *répondre*, *recipere* — *recipere* — *recevoir* o. s. v.

	Infinitif	
	Présent	
<i>parler</i> , tale	<i>finir</i> , ende	<i>vendre</i> , sælge
	Participle	
	Présent	
<i>parlant</i> , talende	<i>finissant</i> , endende	<i>vendant</i> , sælgende
	Passé	
<i>parlé</i> , talt	<i>fini</i> , endt	<i>vendu</i> , solgt
	Indicatif	
	Présent	
<i>je parle</i> , jeg taler	<i>finis</i> , ender	<i>vends</i> [vā], sælger
<i>tu parles</i>	<i>finis</i>	<i>vends</i>
<i>il parle</i>	<i>finit</i>	<i>vend</i>
<i>nous parlons</i>	<i>finissons</i>	<i>vendons</i>
<i>vous parlez</i>	<i>finissez</i>	<i>vendez</i>
<i>ils parlent</i> [parl]	<i>finissent</i> [finis]	<i>vendent</i> [vā:d]
	Imparfait	
<i>je parlais</i> [æ], talte	<i>finissais</i> , endte	<i>vendais</i> , solgte
<i>tu parlais</i>	<i>finissais</i>	<i>vendais</i>
<i>il parlait</i>	<i>finissait</i>	<i>vendait</i>
<i>nous parlions</i>	<i>finissions</i>	<i>vendions</i>
<i>vous parliez</i>	<i>finissiez</i>	<i>vendiez</i>
<i>ils parlaient</i> [parlæ]	<i>finissaient</i>	<i>vendaient</i>
	Passé défini	
<i>je parlai</i> [-e], talte	<i>finis</i> , endte	<i>vendis</i> , solgte
<i>tu parlais</i>	<i>finis</i>	<i>vendis</i>
<i>il parla</i>	<i>finit</i>	<i>vendit</i>
<i>nous parlâmes</i> [-am]	<i>finimes</i>	<i>vendîmes</i>
<i>vous parlâtes</i> [-at]	<i>finîtes</i>	<i>vendîtes</i>
<i>ils parlèrent</i> [-æ:r]	<i>finirent</i>	<i>vendirent</i>

Futur.

<i>je parlerai</i>	<i>finirai,</i>	<i>vendrai,</i>
[parl(ə)re], vil tale	vil ende	vil sælge
<i>tu parleras</i>	<i>finiras</i>	<i>vendras</i>
<i>il parlera</i>	<i>finira</i>	<i>vendra</i>
<i>nous parlerons</i>	<i>finirons</i>	<i>vendrons</i>
<i>vous parlerez</i>	<i>finirez</i>	<i>vendrez</i>
<i>ils parleront</i>	<i>finiront</i>	<i>vendront</i>

Conditionnel

<i>je parlerais</i> [-æ],	<i>finirais,</i>	<i>vendrais,</i>
vilde tale	vilde ende	vilde sælge
<i>tu parlerais</i>	<i>finirais</i>	<i>vendrais</i>
<i>il parlerait</i>	<i>finirait</i>	<i>vendrait</i>
<i>nous parlerions</i>	<i>finirions</i>	<i>vendrions</i>
<i>vous parleriez</i>	<i>finiriez</i>	<i>vendriez</i>
<i>ils parleraient</i> [-æ]	<i>finiraient</i>	<i>vendraient</i>

Subjonctif

Présent

<i>je parle,</i> taler	<i>finisse,</i> ender	<i>vende,</i> sælger
<i>tu parles</i>	<i>finisses</i>	<i>vendes</i>
<i>il parle</i>	<i>finisse</i>	<i>vende</i>
<i>nous parlions</i>	<i>finissions</i>	<i>vendions</i>
<i>vous parliez</i>	<i>finissiez</i>	<i>vendiez</i>
<i>ils parlent</i>	<i>finissent</i>	<i>vendent</i> —

Imparfait

<i>je parlasse,</i> talte	<i>finisse,</i> endte	<i>vendisse,</i> solgte
<i>tu parlasses</i>	<i>finisses</i>	<i>vendisses</i>
<i>il parlât</i> [-a]	<i>finît</i>	<i>vendît</i>
<i>nous parlussions</i>	<i>finissions</i>	<i>vendissions</i>
<i>vous parlassiez</i>	<i>finissiez</i>	<i>vendissiez</i>
<i>ils parlaissent</i>	<i>finissent</i>	<i>vendissent</i>

Impératif

Présent

<i>parle,</i> tal	<i>finis,</i> end	<i>vends,</i> sælg
<i>parlons,</i>	<i>finissons,</i>	<i>vendons,</i>
lad os tale	lad os ende	lad os sælge
<i>parlez,</i> tal	<i>finissez,</i> end	<i>vendez,</i> sælg

§ 110. De tre opstillede Bøjningsmaader plejer man at kalde de regelmæssige Konjugationer. I Modsætning dertil kaldes de Verber, der ikke bøjes som *parler*, *finir* eller *vendre*, for uregelmæssige, skønt Afvigelserne næsten i alle Tilfælde kan forklares historisk og mest netop er regelmæssige Udviklinger fra Latin. Om disse Verber se nedenfor § 123 og følg.

Ann. 1ste og 2den Konjugation (*parler* og *finir*) kalder man ogsaa de levende Konjugationer, fordi alle de ny Verber, som det franske Sprog siden sin Oprindelse har dannet og stadig endnu danner, uden Undtagelse tilhører en af dem. I Modsætning dertil sammenfattes de faa andre Verber (d. v. s. Verberne paa *-re* og *-oir* og de Verber paa *-ir*, der ikke bøjes som *finir*) under Benævnelsen den døde Konjugation, fordi Sproget siden sin Oprindelse ikke blot ikke har forøget deres Tal, men endog har mistet adskillige.

II. Formernes Dannelse.

§ 111. En Verbalform dannes ved Tilføjelse af en Endelse til Verbets Stamme (den Del af Verbet, som gentager sig i alle Former). I *parlons* f. Eks. er Stammen *parl-*, Endelsen *-ons*, i *fini* Stammen *fin-*, Endelsen *-i*, i *vendais* Stammen *vend-*, Endelsen *-ais*.

1) **Endelserne** er i nogle Former (*imparfait de l'indicatif, futur, conditionnel, présent du subjonctif*) ens for alle Verber, i de andre Former forskellige for de forskellige Bøjningsmaader (se ovenfor).

I *futur* og *conditionnel* føjes Endelserne ikke til Stammen, men til Infinitivformen. De to Tider er

nemlig egentlig sammensatte, dannede ved en Forbindelse af Infinitiv og henholdsvis *présent* og *imparfait* af Hjælpeverbet *avoir*; *je parlerai* er egentlig *je parler ai* (*j'ai à parler*), jeg har at tale, *je parlerais* egentlig *je parler avais* (*j'avais à parler*), jeg havde at tale. Den ubetonede Stavelse *-av-* er falden bort¹⁾.

2) **Stammen** undergaar undertiden Forandringer. Særlig bliver den i alle Verber af 2den Konjugation i visse Former (*participe présent, présent* og *imparfait de l'indicatif, présent du subjonctif, impératif*) udvidet med Stavelsen *-iss*²⁾, som foran Vokal skrives *-ïss* (§ 33,2): *fin-iss-ant*, (*nous fin-iss-ons*, (*je fin-iss-ais*, medens i Præsensformen (*il fin-i-t* (oprindelig *fin-is-t*) s'et er faldet bort foran Endelsen *t*.

Om Forandring i Stammen ved nogle Verber af 1ste Konj., se § 120.

§ 112. Af de saakaldte **Hovedtider** — 1) *présent de l'infinitif*, 2) *participe présent*, 3) *participe passé*, 4) *présent de l'indicatif*, 5) *passé défini* — kan man, hvis der ikke er særlige Forhold («Uregelmæssigheder») til Stede, praktisk talt udlede de andre Former efter visse nedenfor angivne Regler. For at bestemme et Verbumbes Bøjning plejer man derfor at nævne det i de fem Hovedtider.

¹⁾ De andre usammensatte Former stammer fra Latin; dog er Endelserne gennem mange Slags Indflydelser blevne i høj Grad forvanskede, saa at kun en nøjere Undersøgelse vilde kunne godtgøre deres Afstamning fra de latinske. Man mærke sig, at *passé défini* stammer fra lat. Perfektum (*cantavi — chantai*), *impf. du subj.* fra lat. Plusq. Konj. (*canta(vi)ssem — chantasse*), og at *part. présent* ikke blot svarer til lat. Præs. Part. (*cantantem — chantant*), men ogsaa til Gerundium (*cantando — en chantant*; fr. *le gérondif*).

²⁾ Af den latinske Inchoativstavelse *-isc-*; *finio* er blevet til *finisco* under Indflydelse af Ord som *gemisco*, *splendesco*, men uden inchoativ Betydning. — De saakaldte uregelmæssige Verber paa *-ir* (§ 124) er netop de Verber, som ingen Udvidelse har.

1) Af *présent de l'infinitif* dannes (se forrige §) *futur* ved Tilføjelse af Endelserne *ai, as, a, ons, ez, ont* (Præsensformerne af *avoir* med Bortfald af Stavelsen *av*) — og *conditionnel* ved Tilføjelse af Endelserne *ais, ais, ait, ions, iez, aient* (*impf.* af *avoir* med Bortfald af *av*). I 1ste Konj. bliver Infinitivens betonedede *e* [*e*] til stumt *e* [*ə*], og *r*'et bliver udtalt: *parler* [*parle*] — *je parlerai* [*parl(ə)re*]; i 3dje Konj. bortkastes, ogsaa i Skriften, det stumme Slutnings-*e*; *vendre* — *je vendrai*.

2) Af Stammen, saaledes som den foreligger i *participe présent* ved Bortkastelse af Endelsen *ant*, kan dannes:

a) Flertal af *présent de l'indicatif* ved Tilføjelse af Endelserne *ons, ez* og *ent* (stumt): *finissant* — *nous finissons, vous finissez, ils finissent*.

b) *imparfait de l'indicatif* ved Tilføjelse af Endelserne *ais, ais, ait, ions, iez, aient*: *finissant* — *je finissais*.

c) *présent du subjonctif* ved Tilføjelse af Endelserne *e, es, e, ions, iez, ent*: *finissant* — *je finisse*. —

3) Af *participe passé* dannes ved Sammensætning med et Hjælpeverbum de **sammensatte Former** (se nedenfor).

4) Formerne i *présent de l'indicatif*, 2den Pers. Ent. og 1ste og 2den Pers. Flertal, er de samme som i *impératif*: *finis — finissons — finissez*. Hvis 2den Pers. Ent. ender paa *-es*, bortkastes dog s'et, undtagen foran et *en* eller et *y*, som hører til Verbet. Altsaa: *parle*, tal, men *parles en* [*parlɛ̃*] à ton frère, tal derom med din Broder; *reste*, bliv, men *restes y*, bliv der.

5) Af *passé défini*, 2den Pers. Ent., kan *imparfait du subjonctif* udledes¹⁾: (*tu parlais* — (*je*)

¹⁾ Sml. paa Latin Perf. Ind. og Plusq. Konj.: *cantavi — cantavissen, scripsi — scripsissen*.

parlasse. I 3dje Pers. Ent. bortfalder *s* foran Endelsen *t* og erstattes i Skriften med *accent circonflexe* over den foregaaende Vokal: *il parlât*. —

III. Sammensatte Former.

A. Hjælpeverberne.

§ 113. De sammensatte Former dannes ved Hjælp af Verberne *avoir*, at have, og *être*, at være, som bøjes paa følgende Maade:

	Infinitif	
	Présent	
<i>avoir</i> , have		<i>être</i> , være
	Participe	
	Présent	
<i>ayant</i> [æjã], havende		<i>étant</i> , værende
	Passé	
<i>eu</i> [y], haft		<i>été</i> , været
	Indicatif	
	Présent	
<i>j'ai</i> [že], jeg har		<i>je suis</i> , jeg er
<i>tu as</i>		<i>tu es</i>
<i>il a</i>		<i>il est</i>
<i>nous avons</i>		<i>nous sommes</i>
<i>vous avez</i>		<i>vous êtes</i> [æt]
<i>ils ont</i>		<i>ils sont</i>
	Imparfait	
<i>j'avais</i> , havde		<i>j'étais</i> , var
<i>tu avais</i>		<i>tu étais</i>
<i>il avait</i>		<i>il était</i>
<i>nous avions</i>		<i>nous étions</i>
<i>vous aviez</i>		<i>vous étiez</i>
<i>ils avaient</i>		<i>ils étaient</i>

Passé défini

<i>j'eus</i> [žy], havde, fik		<i>je fus</i> , var, blev
<i>tu eus</i>		<i>tu fus</i>
<i>il eut</i>		<i>il fut</i>
<i>nous eûmes</i> [ym]		<i>nous fûmes</i>
<i>vous eûtes</i> [yt]		<i>vous fûtes</i>
<i>ils eurent</i> [y:r]		<i>ils furent</i>

Futur

<i>j'aurai</i> [žœrə], vil have (faar)		<i>je serai</i> [srə], vil være (bliver)
<i>tu auras</i>		<i>tu seras</i>
<i>il aura</i>		<i>il sera</i>
<i>nous aurons</i>		<i>nous serons</i>
<i>vous aurez</i>		<i>vous serez</i>
<i>ils auront</i>		<i>ils seront</i>

Conditionnel

<i>j'aurais</i> [žœræ], vilde have (faa)		<i>je serais</i> [sræ], vilde være (blive)
<i>tu aurais</i>		<i>tu serais</i>
<i>il aurait</i>		<i>il serait</i>
<i>nous aurions</i>		<i>nous serions</i>
<i>vous auriez</i>		<i>vous seriez</i>
<i>ils auraient</i>		<i>ils seraient</i>

Subjonctif

	Présent	
<i>j'aie</i> [žæ], har		<i>je sois</i> , er
<i>tu aies</i>		<i>tu sois</i>
<i>il ait</i>		<i>il soit</i>
<i>nous ayons</i>		<i>nous soyons</i>
<i>vous ayez</i>		<i>vous soyez</i>
<i>ils aient</i>		<i>ils soient</i>

Imparfait

<i>j'eusse</i> [žys], havde (fik)	<i>je fusse</i> , var (blev)
<i>tu eusses</i>	<i>tu fusses</i>
<i>il eût</i>	<i>il fût</i>
<i>nous eussions</i>	<i>nous fussions</i>
<i>vous eussiez</i>	<i>vous fussiez</i>
<i>ils eussent</i>	<i>ils fussent</i>

Impératif

Présent

<i>aie</i> [æ], hav	<i>sois</i> , vær
<i>ayons</i> , lad os have	<i>soyons</i> , lad os være
<i>ayez</i> , hav	<i>soyez</i> , vær

Anm. Mærk det upersonlige Udtryk *y avoir*, at være: *il y a*, der er; *il y avait*, der var; *il y a eu*, der har været o. s. v.

B. De sammensatte Former i Aktiv.

§ 114. Til hver enkelt af de i § 107 nævnte usammensatte Former (undtagen *impératif*) svarer en sammensat. Saaledes f. Eks. af Verberne *parler* (bøjet med *avoir*) og *arriver* (bøjet med *être*):

Infinitif passé, Fortids Navnemaade

avoir parlé, at have talt   *être arrivé*, at være ankommen

Participe passé, Fortids Tillægsmaade (aktivt)

ayant parlé, havende talt   (*étant*) *arrivé*, (værende) ankommen

Indicatif

Passé indéfini, Førnutid

<i>j'ai parlé</i> , jeg har talt	<i>je suis arrivé</i> , jeg er ankommen
<i>nous avons parlé</i>	<i>nous sommes arrivés</i>

Plus que parfait [plyskøparfæ], Førdatid

<i>j'avais parlé</i> , jeg havde talt	<i>j'étais arrivé</i> , jeg var ankommen
<i>nous avions parlé</i>	<i>nous étions arrivés</i>

Passé antérieur, Førdatid

j'eus parlé, jeg havde talt   *je fus arrivé*, jeg var ankommen

Futur passé, Før fremtid

j'aurai parlé, jeg vil have (faar) talt   *je serai arrivé*, jeg vil være ankommen

Conditionnel passé, betinget Før fremtid

j'aurais parlé, jeg vilde have talt   *je serais arrivé*, jeg vilde være ankommen

Subjonctif

Passé indéfini

j'aie parlé, jeg har talt   *je sois arrivé*, jeg er ankommen

Plus que parfait

j'eusse parlé, jeg havde talt   *je fusse arrivé*, jeg var ankommen

§ 115. Alle transitive og de fleste intransitive Verber danner (som *parler*) de sammensatte Tider i Aktiv med *avoir*: *Elle a mangé la pomme*. — *Il a péri de faim*, han er omkommen af Sult. — *L'ennemi avait pénétré dans la ville*. Fjenden var trængt ind i Byen.

Kun nogle faa intransitive Verber forbindes altid med *être*, nemlig:

aller, gaa, *venir*, komme;
entrer, gaa ind, *sortir*, gaa ud;
arriver, ankomme, *partir*, afrejse;
naitre. fødes, *mourir*, dø;
tomber, falde, *retourner*, vende tilbage.

Anm. 1. Enkelte intransitive Verber forbindes baade med *avoir* og *être*; med *avoir*, naar der tænkes paa Handlingen, Begivenheden, med *être*, naar der tænkes paa den indtraadte Tilstand, f. Eks.: *L'eau a monté dans la nuit*, Vandet er steget i Løbet af Natten. — *Il est monté dans sa chambre*, han er gaaet

op paa sit Værelse (og er bleven der). — *Demeurer* har *avoir* i Betydningen bo, *être* i Bet. (for)blive: *Il a demeuré deux ans à Paris.* — *Il est demeuré à Paris.*

Anm. 2. En Slags sammens. Former fremkommer ved Brugen af *aller* i Forbindelse med en Infinitiv for at udtrykke Fremtid og ved Brugen af *venir de* for at udtrykke den umiddelbare Fortid: *Je vais vous le montrer*, nu skal jeg vise Dem det. — *Il vient d'arriver*, han er nylig ankommen.

C. De sammensatte Former af refleksive Verber.

§ 116. Refleksive (tilbagevirkende) Verber — baade saadanne, som udelukkende bruges reflektivt (f. Eks. *s'écrier*, udbryde), og saadanne, som kun lejlighedsvis bruges paa denne Maade (f. Eks. *se cacher*, skjule sig) — danner deres sammensatte Former med *être*, svarende til dansk have. De bøjes altsaa efter følgende Mønster:

	Infinitif	
Présent		Passé
<i>se cacher</i> , at skjule sig	<i>s'être caché</i> , at have skjult sig	
	Participe	
Présent		Passé
<i>se cachant</i> , skjulende sig	<i>s'étant caché</i> , havende skjult sig	
	Indicatif	
Présent		Passé indéfini
<i>je me cache</i> , jeg skjuler mig	<i>je me suis caché</i> , jeg har skjult mig	
<i>tu te caches</i>	<i>tu l'es caché</i>	
o. s. v.	<i>il s'est caché</i>	
	<i>nous nous sommes cachés</i>	
	<i>vous vous êtes cachés</i>	
	<i>ils se sont cachés</i>	

Imparfait	Plus que parfait
<i>je me cachais</i> , jeg skjulte mig	<i>je m'étais caché</i> , jeg havde skjult mig

Passé défini	Passé antérieur
<i>je me cachai</i> , jeg skjulte mig	<i>je me fus caché</i> , jeg havde skjult mig

Futur	Futur passé
<i>je me cacherais</i> , jeg vil skjule mig	<i>je me serais caché</i> , jeg vil have skjult mig

Conditionnel	Conditionnel passé
<i>je me cacherais</i> , jeg vilde skjule mig	<i>je me serais caché</i> , jeg vilde have skjult mig

Subjonctif

Présent	Passé indéfini
<i>je me cache</i> , jeg skjuler mig	<i>je me sois caché</i> , jeg har skjult mig

Imparfait	Plus que parfait
<i>je me cachasse</i> , jeg skjulte mig	<i>je me fusse caché</i> , jeg havde skjult mig

Impératif

bekræftende	nægtende
<i>cache toi</i> , skjul dig	<i>ne te cache pas</i> , skjul dig ikke
<i>cachons nous</i> , lad os skjule os	<i>ne nous cachons pas</i> , lad os ikke skjule os
<i>cachez vous</i> , skjul jer	<i>ne vous cachez pas</i> , skjul jer ikke

D. Passiv.

§ 117. Alle Former i Passiv dannes ved Sammensætning med *être*, der her svarer til dansk blive. Som Eks. opføres Passivformerne af Verbet *louer*, rose:

	Infinitif	
Présent		Passé
<i>être loué</i> , at blive rost		<i>avoir été loué</i> , at være bleven rost
	Participe	
Présent		Passé
<i>étant loué</i> , blivende rost		<i>(ayant été) loué</i> , (værende bleven) rost
	Indicatif	
Présent		Passé indéfini
<i>je suis loué</i> , jeg bliver rost <i>nous sommes loués</i>		<i>j'ai été loué</i> , jeg er bleven rost <i>nous avons été loués</i>
Imparfait		Plus que parfait
<i>j'étais loué</i> , jeg blev rost		<i>j'avais été loué</i> , jeg var bleven rost
Passé défini		Passé antérieur
<i>je fus loué</i> , jeg blev rost		<i>j'eus été loué</i> , jeg var bleven rost
Futur		Futur passé
<i>je serai loué</i> , jeg vil blive rost		<i>j'aurai été loué</i> , jeg vil være bleven rost
Conditionnel		Conditionnel passé
<i>je serais loué</i> , jeg vilde blive rost		<i>j'aurais été loué</i> , jeg vilde være bleven rost
	Subjonctif	
Présent		Passé indéfini
<i>je sois loué</i> , jeg bliver rost		<i>j'aie été loué</i> , jeg er bleven rost
Imparfait		Plus que parfait
<i>je fusse loué</i> , jeg blev rost		<i>j'eusse été loué</i> , jeg var bleven rost

Impératif

sois loué, bliv rost
soyons loués
soyez loué(s)

Anm. Det passive Begreb udtrykkes i 3. Pers. ofte ved den refleksive Form: *Cette lettre ne se prononce pas*, dette Bogstav udtales ikke. — *La porte se ferme*, Døren lukkes (*la porte est fermée* vilde betyde: Døren er lukket). Dog ikke, naar Subjektet er en Person; *il se loue* kan kun betyde han roser sig selv, ikke han bliver rost. — Mærk ogsaa, at en Omskrivning med *on* tit svarer til dansk Passiv: *on ferma la porte*, Døren blev lukket. — *On dansera*, der vil blive danset.

E. Bøjningen af *participe passé*.

§ 118. Om Bøjningen af *part. passé* i de sammensatte Former gælder følgende Regler:

1) S sammensat med *être* staar det som Prædikatsord og retter sig følgelig i Køn og Tal efter **Subjektet**: *Elle est retournée de Paris*. — *Ils ont été loués*.

2) S sammensat med *avoir* retter det sig derimod efter **Objektet**, hvis dette gaar foran **Verbet**, men er **ellers uforanderligt**: *Je les ai loués*. — *Les livres que j'ai vendus*. — Men: *J'ai loué les garçons*. — *J'ai vendu les livres*.

3) Ved **refleksivt** brugte Verber følger *participe passé* den **sidste** Regel: *Elle s'est coupée au doigt*. — *Ils se sont cachés* Men: *Ils se sont parlé* (*se* er Dativ). — Sml. § 130.

IV. Forandringer ved Verbet i Spørgeform.

§ 119. I Spørgeform kommer Subjektet, hvis det er et personligt Pronomen, *ce* eller *on*, efter Verbet (i sammensat Tid efter Hjælpeverbet): *est il? est ce? qu'avez vous*

*fail? que dit on?*¹⁾ — Herved undergaar Verbets Former i visse Tilfælde Forandringer:

1) Naar *je* kommer efter en Verbalform, der ender paa **stunt e**, forandres dette til *é*, udtalt [æ]: *parlé je* [parlæ:ž], *taler jeg?* (Saaledes ogsaa: *Dussé-je périr*, skulde jeg end gaa til Grunde).

Paa lignende Maade forandres Udtalen af *ai* i *j'ai*, *je sais*, *je parlai*, *je parlerai* fra [e] til [æ]: *ai je* [æ:ž]? *sais je?* o. s. v.

Mange ildelydende eller tvetydige Forbindelser med *je* kan slet ikke bruges, men erstattes ved en Omskrivning med *est ce que*. Man siger saaledes ikke *mangé je*, *vends je*, *romps je*, men *est ce que je mange*, *vends*, *romps*. Overhovedet er Omskrivning med *est ce que* den hyppigste Form for Spørgsmaal i 1. Pers. Ent. og bruges ogsaa almindeligt udenfor dette Tilfælde.

2) Naar Verbet i 3dje Pers. Ent. ender paa Vokal, tilføjes der — under Indflydelse af de mange Former, hvor Endelsen er *t* (*est il*, *parlait il*, *finit il* o. s. v.) — foran *il*, *elle* og *on* et *t*, som i Skriften sættes mellem to Bindestreger: *a-t-il*, *parle-t-elle*, *dira-t-on*, *jette-t-il*.

V. Ejendommeligheder i Lyd og Skrift ved nogle Verber.

A. Lyd.

§ 120. I første Konj. viser nogle Verber Forandring i Stammen:

1) Naar Stammens Vokal (= næstsidsste Vokal i Infinitiv) er **stunt e** [ə], indtræder Vokalskifte (§ 19), idet det stumme *e* under Indflydelse af Betoningen **forandres til é** [æ] i de Former, hvor den følgende Stavelse er stum, nemlig i Ent. og 3. Pers. Flert af *prés*.

¹⁾ Se nærmere herom og om Ordstillingen i det hele § 143 og følg.

de l'ind. og *prés. du subj.* og i hele *futur* og *conditionnel*. F. Eks. af Verbet *lever*, løfte:

Prés. de l'ind.: *je lève*, *tu lèves*, *il lève*, (*nous levons*, *vous levez*), *ils lèvent*.

Prés du subj.: *je lève*, *tu lèves*, *il lève* (*nous levions*, *vous leviez*), *ils lèvent*.

Futur: *je lèverai*, *tu lèveras* o. s. v.

Conditionnel: *je lèverais* o. s. v.

I Verber paa **-eler** og **-eter** udtrykkes denne Forandring af stunt *e* til [æ] ikke, som i *lever*, ved *acc. grave* over *e*, men ved Fordobling af *l* og *t* (§ 33, a). Altsaa f. Eks. *j'appelle* [-æ], *j'appellerai* (af Verbet *appeler*, kalde); *je jette* [žæt], *je jetterai* (af *jeter*, kaste).

Dog skrives *accent grave* i Verberne *celer*, dølge (*déceler*, røbe), *geler*, fryse (*dégeler*, tø), *peler*, skrælle, og *acheter*, købe. Altsaa f. Eks.: *il gèle*, *il gèlera*; *j'achète*, *j'achèterai*.

2) Verber, hvis Stammevokal er *é*, følger i Udtalen den samme Regel (forandrer altsaa Lyden [e] til [æ] foran en stum Stavelse), men beholder Skrivemaaden *é* i *futur* og *conditionnel*. F. Eks. af Verbet *céder*, vige:

Prés.: *je cède*, *tu cèdes*, *il cède* . . . , *ils cèdent*.

Futur: *je céderai* [sædræ]. *Cond.*: *je céderais* [sædræ].

Anm. Verber paa **-éer** beholder naturligvis *é* overalt: *créer*, skabe, *je crée*, *je créerai* o. s. v.

3) Verber paa **oyer** [waje] og **uyer** [yije] skrives med *oi* og *ui* foran stunt *e* som Betegnelse for, at [j]-Lyden her falder bort (sml. § 23). F. Eks. af Verberne *employer*, anvende, og *essuyer*, aftorre:

Prés.: *j'emploie* [-a]; *j'essuie* [-i].

Futur: *j'emploierai*; *j'essuierai* [-ire].

I Verber paa **ayer** kan *ay* forandres til *ai*, men kan ogsaa beholdes, hvilket svarer til en dobbelt Udtale med eller uden [j]. F. Eks. af Verbet *payer*, betale:

Prés.: *je paie* [pæ] eller *je paye* [pæ:j].

Futur: *je paierai* [pære] eller *je payerai* [pæjre].

§ 121. Af første Konj. mærkes endvidere Verberne *aller*, *gaa*, og *envoyer*, sende:

aller laaner en Del af sine Former fra to andre Stammer¹⁾ og mouillerer *l'et* i *prés. du subj.*, Ent. og 3. Pers. Flert. Det bøjes saaledes:

Hovedtiderne: *aller*, *allant*, *allé*, *je vais*, *j'allai*.

Prés. de l'ind.: *je vais*, *tu vas*, *il va*, *nous allons*, *vous allez*, *ils vont*.

Impf. de l'ind.: *j'allais*. Passé déf.: *j'allai*.

Futur: *j'irai*. Cond.: *j'irais*.

Prés. du subj.: *j'aïlle* [a:j], *tu aïlles*, *il aïlle*, *nous aïllions* [aljõ], *vous aïliez*, *ils aïllent* [a:j].

Impf. du subj.: *j'allasse*.

Impératif: *va* (men *vas y*, *gaa derhen*), *allons*. *allez*.

Saaledes: *s'en aller*, *gaa bort*. Prés. de l'ind *je m'en vais*, *tu t'en vas*, *il s'en va*, *nous nous en allons* . . . . Passé indéf. *je m'en suis allé*, *tu t'en es allé*, *il s'en est allé*, *nous nous en sommes allés* . . . . Impér. *va t'en*, *allons nous en*, *allez vous en*; nægtende *ne t'en va pas*, *ne nous en allons pas*, *ne vous en allez pas*.

envoyer har i futur Formen *j'enverrai* (Cond. *j'enverrais*).

§ 122. I anden Konj. frembyder følgende Verber Særegenheder:

1) *bénir*, velsigne, har ved Siden af den regelmæssige Form *béni* i *part. passé* bevaret den gamle Form *bénit*²⁾ i Bet. indviet: *de l'eau bénite*, *Vievand*.

2) *fleurir*, blomstre, bøjes helt igennem som *finir*. Ved Siden af Formerne *fleurissant* (*part. prés.*) og *fleuris-*

¹⁾ Futur og conditionnel stammer fra det latinske *ire*, *prés. de l'ind.* (Ent., 3. Pers. Flert.) fra lat. *vadere*; *aller* selv er af ukendt Oprindelse (måske *ambulare*).

²⁾ Af lat. *benedictus*.

sait (*impf. de l'ind.*) bruges i overført Betydning ogsaa *florissant* og *florissait*, Rester af det gamle Verbum *florir*: *une ville florissante*, *la paix florissait*.

3) *haïr* [ai:r, h aspireret], hade, bøjes som *finir* undtagen i Ent. af *prés. de l'ind.*, hvor det mangler den sædvanlige Udvidelse af Stammen: *je hais* [æ], *tu hais*, *il haït* (men: *nous haïssons*, *vous haïssez*, *ils haïssent*). — I *passé déf.* og *impf. du subj.* skrives det uden *acc. circumflexe*: *nous haïmes*, *vous haïtes*; *il haït*.

B. Skrift.

§ 123. 1) Paa Grund af den dobbelte Værdi af Bogstaverne *c* og *ç* (§ 32) maa i Verber paa *-cer* og *-ger* *c* forandres til *ç* og *ç* til *ge* foran Endelser, der begynder med *a* eller *o*. Eks.:

manger, spise — *mangeant* — *nous mangeons* — *je mangeais*.

commencer, begynde — *commençant* — *nous commençons* — *il commençait*.

Verber paa *-guer* beholder derimod *u* i alle Former, ogsaa foran *a* og *o*: *naviquer*, sejle — *naviquant* [-gã] — *nous naviguons* [-gõ].

2) Verbet *vaincre*, sejre, skrives med *qu* foran Vokal (undtagen i *part. passé vaincu*): *vainquant* — *je vainquais* — *je vainquis*, men: *je vaincs* [væ] — *je vaincrai*.

3) Verbet *rompre*, bryde, skrives i 3. Pers. af *prés. de l'ind.* med *t*: *il rompt*. Dette *t* er den regelmæssige (historiske) Endelse i 3dje Konj., men bortkastes, naar Stammen ender paa *d* (*il vend*), og mangler ogsaa i *il vainc*, han sejrer.

VI. Uregelmæssige Verber.¹⁾

§ 124. Verber paa *-ir*. Følgende Verber skiller sig fra *finir* ved at mangle den i § 111,² omtalte Udvidelse af Stammen, men bøjes ellers til Dels regelmæssigt.

acquérir, erhverve, *acquérant*, *acquis*, *j'acquièrs* [akjæ:r], *j'acquis*.

Fut. *j'acquerrai* Prés. de l'ind. *j'acquièrs*, *tu acquiers*, *il acquiert*, *nous acquérons*, *vous acquérez*, *ils acquièrent*. Prés. du subj. *j'acquièrè*, *tu acquièrès*, *il acquièrè*, *nous acquièrions*, *vous acquièriez*, *ils acquièrènt*.

Saaledes: *conquérir*, erobre, *s'enquérir (de)*, erkyndige sig (om). — Stamverbet *quérir* (lat. *querere* for *quærere*) bruges nu kun i Forbindelsen *aller (envoyer, venir) quérir* i Stedet for *chercher*.

assaillir, anfalde, *assaillant*, *assailli*, *j'assaille*, *j'assaillis*.

Prés. de l'ind. *j'assaille*, *tu assailles*, *il assaille*, *nous assaillons*, *vous assaillez*, *ils assaillent*.

Saaledes *tressaillir*, skælve. — Stamverbet *saillir* (lat. *salire*), rage frem, springe frem, bruges nu næsten ikke mere, men erstattes med Omskrivningen *faire saillie*, *être en saillie*.

bouillir, koge (intrans.), syde, *bouillant*, *bouilli*, *je bous*, *je bouillis*.

Prés. de l'ind. *je bous*, *tu bous*, *il bout*, *nous bouillons*, *vous bouillez*, *ils bouillent*. — Det trans. koge hedder *faire bouillir*.

courir, løbe, *courant*, *couru*, *je cours*, *je courus*.

Fut. *je courrai*. Prés. de l'ind. *je cours*, *tu cours*, *il court*, *nous courons* . . . Passé déf. *je courus*, *tu courus*, *il courut*, *nous courûmes*, *vous courûtes*, *ils coururent*.

¹⁾ I nedenstående Fortegnelse er hvert Verbum angivet med sine Hovedtider, hvoraf de ikke opførte Former kan dannes efter Reglerne i § 112. Sammensætninger bøjes, hvor ikke andet anføres, som Hovedverbet.

couvrir, bedække, *couvrant*, *couvert*. *je couvre*, *je couvris*.

Prés. de l'ind. *je couvre*, *tu couvres*, *il couvre*, *nous couvrons* . . .

Saaledes: **ouvrir**, aabne (*ouvert*), **offrir**, tilbyde (*offert*), **souffrir**, lide (*souffert*).

cueillir [køjir], plukke, *cueillant*, *cueilli*, *je cueille*, *je cueillis*.

Fut. *je cueillerai*. Prés. de l'ind. *je cueille*, *tu cueilles*, *il cueille*, *nous cueillons* . . .

fuir, flygte, *fuyant*, *fui*, *je fuis*, *je fuis*.

Prés. de l'ind. *je fuis*, *tu fuis*, *il fuil*, *nous fuyons*, *vous fuyez*, *ils fuient*. Prés. du subj. *je fuie*, *tu fuies*, *il fuie*, *nous fuyions*, *vous fuyiez*, *ils fuient*.

Saaledes: *s'enfuir*, flygte bort. Passé indéf. *je me suis enfui*.

mourir, dø, *mourant*, *mort*, *je meurs*, *je mourus*.

Fut. *je mourrai*. Prés. de l'ind. *je meurs*, *tu meurs*, *il meurt*, *nous mourons*, *vous mourez*, *ils meurent*. Prés. du subj. *je meure*, *tu meures*, *il meure*, *nous mourions*, *vous mouriez*, *ils meurent*.

sentir, føle, *sentant*, *senti*, *je sens*, *je sentis*.

Prés. de l'ind. *je sens*, *tu sens*, *il sent*, *nous sentons*, *vous sentez*, *ils sentent*.

Saaledes: **dormir**, sove (*je dors*, *nous dormons*), **mentir**, lyve, **partir**, rejse, **se repentir**, angre, **servir**, tjene (*je sers*, *nous servons*), **sortir**, gaa ud, og deres Sammensætninger, f. Eks.: *s'endormir*, falde i Søvn, *repartir*, rejse igen, *ressortir* [ræs-], gaa ud igen. — Mærk: Verberne *répartir*, fordele (af *part*, Andel), *ressortir à*, henhøre under (af *ressort* [ræs-], Omraade), *assortir*, betvinge (af *serf*, Livegen), og *assortir*, tilpasse (af *sorte*, Slags), bøjes som *finir*.

tenir, holde, *tenant*, *tenu*, *je tiens*, *je tins*.

Fut. *je tiendrai*. Prés. de l'ind. *je tiens*, *tu tiens*, *il tient*, *nous tenons*, *vous tenez*, *ils tiennent*. Prés. du subj. *je tienne*, *tu tiennes*, *il tienne*, *nous tenions*, *vous*

teniez, ils tiennent. Passé déf. *je tins, tu tins, il tint, nous tîmes* [tæ:m], *vous tîntes* [tæ:t], *ils tinrent* [tæ:r]. Impf. du subj. *je tinsse, tu tinsses, il tint, nous tinssions* . . .

venir, komme, bøjes ganske som *tenir*.

vêtir, klæde, *vêtant, vêtu, je vêts, je vêtis*.

Prés. de l'ind. *je vêts, tu vêts, il vêt, nous vêtions* . . .

— *Vêtir* bøjes ogsaa som *finir*, men hedder altid *vêtu* i part. passé.

Anm. Foruden de ovenfor nævnte *quérir* og *saillir* er følgende Verber paa *-ir* nu til Dels gaaede af Brug og anvendes kun i enkelte Former:

faillir, være nær ved, bruges kun i passé déf. *je faillis* og i de sammens. Former *j'ai* og *j'avais failli*. — I Bet. «spille Fallit» bøjes det som *finir*. (*un failli*, en Fallent), men erstattes helst af Omskrivningen *faire faillite*. — Af Sms. *défaillir* bruges part. prés. *défaillant* som et rent Adjektiv (kraftsløs, mat).

férir, slaa, bruges kun i Talemaaden *sans coup férir*, uden Sværds slag.

gésir, hvile, ligge (lat. jacere), bruges kun i part. prés. *gisant*, i prés. de l'ind. *il git* (*ci-git*, her hviler) og *ils gisent* og i impf. *gisais*.

issir, udgaa, nedstamme (lat. exire), bruges kun i part. passé *issu*: *il est issu d'une noble race*.

ouïr, høre (lat. audire), forekommer næsten kun i Udtrykket *j'ai ouï dire*, jeg har hørt sige.

§ 125. Verber paa *-re*. Som *vendre* bøjes de Verber, hvis Stamme (som den træder frem i part. prés.) ender paa *-d*, samt *battre*, slaa, *rompre*, bryde, og *vaincre*, sejre (§ 123). De øvrige Verber paa *-re* er følgende:

boire, drikke, *buvant, bu, je bois, je bus*.

Prés. de l'ind. *je bois, tu bois, il boit, nous buvons, vous buvez, ils boivent*. Prés. du subj. *je boive, tu boives, il boive, nous buvions, vous buviez, ils boivent*.

conclure, slutte, *concluant, conclu, je conclus, je conclus*.

Prés. de l'ind. *je conclus, tu conclus, il conclut, nous concluons, vous concluez, ils concluent*.

Saaledes: *exclure*, udelukke. — Stamverbet er *clorre*, lukke (lat. claudere), som nu kun bruges i part. passé *clos* (*à huis clos*, for lukkede Døre). Deraf Sætningsformen *éclore*, springe ud (om Blomster); part. passé *éclos*.

confire, sylte, *confisant, confit, je confis, je confis*.

Prés. de l'ind. *je confis, tu confis, il confit, nous confisons* . . .

Saaledes *suffire*, være nok, som dog i part. passé skrives *suffi*. Stamverbet er *faire*.

connaître, kende, *connaissant, connu, je connais, je connais*.

Prés. de l'ind. *je connais, tu connais, il connaît, nous connaissons, vous connaissez, ils connaissent*. — Accent circonflexe over Stammens *i* foran *t*.

Saaledes *paraître*, vise sig, synes, og *paître*, græsse, der dog mangler part. passé og passé déf.

coudre, sy, *cousant, cousu, je couds, je couds*.

Prés. de l'ind. *je couds, tu couds, il coud, nous cousons, vous cousez, ils cousent*.

craindre, frygte, *crainant, craint, je crains, je crains*.

Prés. de l'ind. *je crains, tu crains, il craint, nous craignons, vous craignez, ils craignent*.

Saaledes alle Verber paa *-aindre, -eindre, -oindre*: *contraindre*, tvinge, *plaindre*, beklage; *atteindre*, naa, *ceindre*, omgive, *éteindre*, slukke, *étréindre*, knuge, *seindre*, foregive, *peindre*, male (*dépeindre*, skildre), *restreindre*, indskrænke, *teindre*, farve; *joindre*, forene (*rejoindre*, indhente, støde til).

croire, tro, *croyant, cru, je crois, je crus*.

Prés. de l'ind. *je crois, tu crois, il croit, nous croyons, vous croyez, ils croient*. Prés. du subj. *je croie, nous croyions*.

Sms. *accroire* bruges kun i Talemaaden *faire accroire qch. à qn.*, bilde én noget ind.

croître, vokse, *croissant, crû, je crois, je crus*.

Prés. de l'ind. *je crois, tu crois, il croit, nous croissons, vous croissez, ils croissent*.

Stammens *i* eller *u* skrives med acc. circonflexe undtagen foran *ss*; i part. passé bortfalder den dog i Hunkøn og Flertal (*cruce, cru(e)s*). — Sms. *accroître*, forøge, tage til, og *décroître*, tage af, skrives uden Accent i part. passé (*accru, décroû*).

cuire, koge, bage, stege, *cuisant, cuit, je cuis, je cuisis*.

Prés. de l'ind. *je cuis, tu cuis, il cuit, nous cuisons, vous cuisinez, ils cuisent*.

Saaledes Verberne paa **-uire**: *conduire*, føre, *introduire*, indføre, føre ind, *produire*, frembringe, *réduire*, indskrænke, *séduire*, forføre, *traduire*, oversætte; *construire*, bygge, *instruire*, belære, *détruire*, ødelægge. Verberne **luire**, lyse, og **nuire**, skade, skrives uden *t* i part. passé (*lui, lyst, nuî, skadet*).

dire, sige, *disant, dit, je dis, je dis*.

Prés. de l'ind. *je dis, tu dis, il dit, nous disons, vous dites, ils disent*. Impér. *dis, disons, dites*.

Af Sammensætningerne har kun *redire*, gentage, Formen *dites* (*vous redites*); de andre Sms (*contredire*, modsige, *se dédire de*, fragaa, *interdire*, forbyde, *médire de*, bagtale, *prédire*, forudsige) har **-disez**: *vous contredisez* osv. — **Maudire**, forbande, højes som *fnîr*: *nous maudissons, je maudissais*, men skrives i inf. og part. passé *maudire* og *maudit*.

écrire, skrive, *écrivait, écrit, j'écris, j'écrivis*.

Prés. de l'ind. *j'écris, tu écris, il écrit, nous écrivons, vous écrivez, ils écrivent*.

Saaledes: *décrire*, beskrive, *inscrire*, indskrive, *prescrire*, foreskrive, *proscrire*, erklære fredløs, *souscrire*, underskrive, *transcrire*, afskrive.

faire, gøre, *faisant [fəzã], fait, je fais, je fis*.

Fut. *je ferai* [fre]. Prés. de l'ind. *je fais, tu fais, il fait, nous faisons [fəzã], vous faites, ils font*. Impér. *fais, faisons, faites*. Prés. du subj. *je fasse, tu fasses, il fasse, nous fassions, vous fassiez, ils fassent*.

lire, læse, *lisant, tu, je lis, je lus*.

Prés. de l'ind. *je lis, tu lis, il lit, nous lisons, vous lisez, ils lisent*.

mettre, sætte, lægge, *mettant, mis, je mets, je mis*.

Prés. de l'ind. *je mets, tu mets, il met, nous mettons, vous mettez, ils mettent*.

moudre, male (paa Mølle), *moulant, moulu, je mouds, je moulus*.

Prés. de l'ind. *je mouds, tu mouds, il moult, nous moulons, vous moulez, ils moulent*.

naître, fødes, *naissant, né, je nais, je naquis*.

Prés. de l'ind. *je nais, tu nais, il naît, nous naissons, vous naissez, ils naissent*. — Acc. circonflexe over Stammens *i* foran *t*.

Mærk: *il naquit en 1769*, han blev født i Aaret 1769 (ikke: *il fut né*); *il est né à Paris*, han er født i P.

plaire, behage, *plaisant, plu, je plais, je plus*.

Prés. de l'ind. *je plais, tu plais, il plaît, nous plaisons, vous plaisez, ils plaisent*.

Saaledes **taire**, fortie (*se taire*, tie); dog skrives *il tait*, han fortier, uden Accent.

prendre, tage, *prenant [prənã], pris, je prends [prã], je pris*.

Prés. de l'ind. *je prends, tu prends, il prend, nous prenons [prənõ], vous prenez, ils prennent [prən]*. Prés. du subj. *je prenne [prən], tu prennes, il prenne, nous prenions [prənjø], vous preniez, ils prennent*.

résoudre, beslutte, *résolvant, résolu, je résous, je résolus*.

Prés. de l'ind. *je résous, tu résous, il résout, nous résolvons, vous résolvez, ils résolvent*.

I Bet opløse, løse (f. Eks. *une question*) har *résoudre* i part. passé *résous* (Hunk. *résoute*). Ligeledes har **absoudre**, frikende, og **dissoudre**, opløse, i part. passé *absous* og *dissous* (Hunk. *absoute* og *dissoute*), medens *absolu*, uindskrænket, *dissolu*, udsvævende, er Adjektiver.

rire, le, *riant, ri, je ris, je ris*.

Prés. de l'ind. *je ris, tu ris, il rit, nous rions, vous riez, ils rient*.

suivre, følge, *suivant, suivi, je suis, je suivis*.

Prés. de l'ind. *je suis, tu suis, il suit, nous suivons, vous suivez, ils suivent.*

vivre, leve, vivant, vécu, je vis, je vécus.

Prés de l'ind. *je vis, tu vis, il vit, nous vivons, vous vivez, ils vivent.*

Anm. Mangelfulde er foruden *accroître, clore* og *paître*, som er omtalte ovenfor, følgende Verber paa *-re*:

braire, skryde, forekommer foruden i Inf. kun i nogle 3. Persons Former (*il braît, ils braient, il braira, brairait*).

bruire, bruse, bruges foruden i Inf. kun i prés. de l'ind. *il bruit* og i impf. *bruissait (-aient)*. — Det gamle part. présent *bruyant* er nu et Adj. larmende, og det gamle part. passé *bruit* et Subst. Larm, Lyd, Rygte.

frîre, stege, har i part. passé *frit*, i prés. de l'ind. *je fris, tu fris, il frit* (Impér. *fris*) og i fut. *je frirai*. De manglende Former omskrives med *faire frîre*.

tistre, væve (lat. *texere*), bruges kun i part. passé *tissu*; ellers *tisser*.

traire, malke (lat. *trahere*), *trayant, trait, je trais*. — Passé déf. og impf. du subj. mangler og erstattes med *tirer*. — Sms. *abstraire*, se bort fra, *distraire*, adsprede, *extraire*, ud-drage, *soustraire*, unddrage.

§ 126. Verber paa *-oir*.

asseoir [aswa:r], sætte, *asseyant, assis, j'assieds* [asje], *j'assis*.

Fut. *j'assiérai* eller *j'asseyerai*. Prés. de l'ind. *j'assieds, tu assieds, il assied, nous asseyons, vous asseyez, ils asseyent*. Prés. du subj. *j'asseye*. — *Asseoir* bruges mest reflektivt: *s'asseoir*, sætte sig. Mærk: *être assis*, sidde.

Nogle Biformer med *-oi* (*assoyant, j'assois, j'assoie, j'assoirai*) er kun lidet brugte.

falloir, være nødvendigt, (*fallant*), *fallu, il faut, il fallut*.

Upersonligt Verbum; Part. prés. derfor nu ubrugeligt. Fut. *il faudra*. Impf. *il fallait*. Prés. du subj. *il faille*. Impf. du subj. *il fallût*.

mouvoir, bevæge, *mouvant, mû, je meus, je mus*.

Fut. *je mouvrai*. Prés. de l'ind. *je meus, tu meus, il meut, nous mouvons, vous mouvez, ils meuvent*. Prés. du subj. *je meuce, tu meuces, il meuce, nous mouvions, vous mouviez, ils meuvent*.

Part. passé *mû* mister Accenten i Hunkøn og Flertal (*mue, mus, mues*). Sms. *émouvoir*, bevæge Sindet, røre, skrives i part. passé uden Accent (*ému*).

pleuvoir, regne, *pleuvant, plu, il pleut, il plut*.

Er upersonligt, men kan i overført Betydning bruges personligt i 3. Pers.: *les balles pleuvaient*, Kuglerne regnede ned. Fut. *il pleuvra*.

pouvoir, kunne, *pouvant, pu, je peux* eller *je puis, je pus*

Fut. *je pourrai*. Prés. de l'ind. *je peux* el. *je puis* (i Spørgeform kun *puis je?*), *tu peux, il peut, nous pouvons, vous pouvez, ils peuvent*. Prés. du subj. *je puisse, tu puisses, il puisse, nous puissions, vous puissiez, ils puissent*. — Mærk Adjektivet *puissant*, mægtig.

recevoir, modtage, *recevant, reçu, je reçois, je reçois*.

Fut. *je recevrai*. Prés. de l'ind. *je reçois, tu reçois, il reçoit, nous recevons, vous recevez, ils reçoivent*. Prés. du subj. *je reçoive, tu reçoives, il reçoive, nous recevions, vous receviez, ils reçoivent*.

Saaledes Verberne paa *-cevoir* (lat. *-cipere* for *-cipere*): *apercevoir* (*s'apercevoir de*), blive var, *concevoir*, fatte, *décevoir*, skuffe, *percevoir*, opfatte, opkræve (Afgifter). Saaledes ogsaa *devoir*, burde, skyldte, der dog i part. passé skrives *dû* (men: *dus, due, dues*).

savoir, vide, *sachant, su, je sais* [se], *je sus*.

Fut. *je saurai*. Prés. de l'ind. *je sais, tu sais, il sait, nous savons, vous savez, ils savent*. Impf. de l'ind. *je savais*. Prés. du subj. *je sache, tu saches, il sache, nous sachions, vous sachiez, ils sachent*. Impér. *sache, sachons, sachez*. — Mærk Adjektivet *savant*, lærd.

valoir, gælde, være værd, *valant, valu, je vauz, je valus.*

Fut. *je vaudrai.* Prés. de l'ind. *je vauz, tu vauz, il vaut, nous valons, vous valez, ils valent.* Prés. du subj. *je vaille, tu vailles, il vaille, nous valions, vous valiez, ils vaillent.* — Mærk Adjektivet *vaillant*, tapper, dygtig.

Sammensætningen *prévaloir*, have Overvægten, har i prés. du subj. *je prévale.*

voir, se, *voyant, vu, je vois, je vis.*

Fut. *je verrai.* Prés. de l'ind. *je vois, tu vois, il voit, nous voyons, vous voyez, ils voient.* Prés. du subj. *je voie, tu voies, il voie, nous voyions, vous voyiez, ils voient.*

Sammensætningerne *prévoir*, forudse, og *pourvoir*, forsyne, har i fut. *je prévoirai* og *je pourvoirai*; *pourvoir* i passé déf. *je pourvus.* *Dépourvoir*, blotte, bruges kun i inf. og part. passé (*dépourvu*).

vouloir, ville, *voulant, voulu, je veux, je voulus.*

Fut. *je voudrai.* Prés. de l'ind. *je veux, tu veux, il veut, nous voulons, vous voulez, ils veulent.* Prés. du subj. *je veuille, tu veuilles, il veuille, nous voulions, vous vouliez, ils veuillent.* Impér. (*veuille, veuillez*, vær saa god! (sjældent: *veux, voulons, voulez*, kun i Talemaaden *en vouloir à*, være vred paa: *ne m'en veux pas*).

Anm. Mangelfulde Verber er foruden *dépourvoir*:

choir (opr. *chedeir*, af lat. *cadere* for *cadere*), falde, forekommer kun i inf. — Sms. *déchoir*, synke, har part. passé *déchu* (*il est déchu de son droit*, han har tabt sin Ret; *un ange déchu*, en falden Engel); endvidere prés. de l'ind. *je déchois* og passé déf. *je déchus.* — *Échoir*, tilfalde, forfalde til Betaling, har part. prés. *échéant* (*le cas échéant*, i paakommende Tilfælde), part. passé *échu*, prés. de l'ind. *il échoit* og passé déf. *il échut.*

seoir [swa:r] (af lat. *sedere*; Stamverbum til *asseoir*), har i Bet. klæde, sømme sig, følgende Former: part. prés. *seyant*, prés. de l'ind. *il sied, ils siéent* [sje], impf. de l'ind. *il(s) seyai(en)t*, fut. *il siéra, ils siéront.* — Det gamle part. prés. *séant* bruges som et Slags Subst. i Udtrykket *se mettre sur son séant*, sætte

sig over Ende (her egl. *gérondif*), og som Adj. i Sms. *bienséant*, sømmelig; det gamle part. passé *sés* er (i Retssproget) et Adj., der betyder beliggende.

§ 127. Sammenfattende Bemærkninger om de uregelmæssige Verber.

1) Stammen kan — undtagen i Verberne *avoir* (Stamme *av-*) og *savoir* (St. *sav-*), hvor Participiet har faaet en særegen Form — altid findes af *part. prés.* ved Bortkastelse af Endelsen *ant*. Stammen i *moudre* er f. Eks. *moul-*, i *dire dis-*.

2) I nogle Verber indtræder Vokalskifte (§ 19), idet Stammens Vokal forandres i betonet Stavelse (*prés. de l'ind.* og *prés. du subj.*, Ent. og 3. Pers. Flert.). Det er Tilfældet med:

a) (*ac*)*querir, venir* og *tenir*, hvor *e*'t i de nævnte Former forandres til *ie*: *j'acquires, je viens, je tiens.* I *venir* og *tenir* kommer *ie* ogsaa ind i *fut.* og *cond.* (*je viendrai(s), je tiendrai(s)*) til Adskillelse fra de tilsvarende Former af Verberne *vendre* og *tendre*.

b) *mourir, mouvoir, vouloir* og *pouvoir*, hvor Vokalen skifter mellem *ou* (ubetonet) og *eu* (betonet): *je meurs — nous mourons, je peux — nous pouvons.*

c) *recevoir* og Verber, der bøjes som det; Vokalen skifter mellem stumt *e* (ubetonet) og *oi* (betonet): *je reçois — nous recevons, je dois — nous devons.* I *boire* har oprindeligt det samme været Tilfældet, men *e* er blevet til *u*: *je bois — nous buçons.*

d) *prendre*, hvor Vokalen skifter mellem stumt *e* og [æ], betegnet ved dobbelt *n*: *nous prenons — ils prennent*¹⁾.

3) Stammens udlydende Konsonant forandres eller bortfalder foran konsonantisk Endelse efter følgende Regler:

a) naar Stammen ender paa *s* (*ss*), *m*, *v* eller *t*, bortfalder Konsonanten foran Endelserne *s*, *s*, *t* i Ent. af *prés. de l'ind.* Eks.: *dire, connaître, dormir, écrire, sentir.* Dog beholdes *t* (i Skriften) i *je mets* og *je véts.*

¹⁾ I lukket Stavelse foran *n* er *e* blevet nasaliseret til [ã]: *je prends* (§ 22).

b) naar Stammen ender paa *s* (stemt *s*), bortfalder dette foran Infinitivendelsen *-re: dire*¹⁾. — Er Endelsen *ss* (stemmeløst *s*), er det samme Tilfældet, men da har *s* tidligere været udtalt (*conoistre, croistre*), og før dets Bortfald har der mellem det og Infinitivendelsens *r* udviklet sig et *t: connaitre, croître*²⁾. — Stammens udlydende *v* bortfalder foran *-re* i *boire* (Vokalskifte) og *écrire*.

c) naar Stammen ender paa *l* eller mouilleret *l* (i *moudre, falloir, valoir, vouloir* og *bouillir*), forandres dette til *u* foran Konsonant (§ 21): *moudre*³⁾, *je mouds*⁴⁾, *je vau* (om *x* for *s*, se § 37), *il faudra*. Saaledes gaar det ogsaa med *l* i (*résoudre* (Stamme *résolv-*; *v* falder bort foran Konsonant). — Undtagelser fra denne Regel er (*assailir* og *cueillir*, der beholder det mouillerede *l* og i Ent. af *prés de l'ind.* skrives med et *e* som Støttevokal, saa at de i denne Form tilsyneladende bliver højede efter 1ste Konj. (*j'assaille, je cueille*)⁵⁾.

d) naar Stammen ender paa *gn* [ñ] (*craindre*), skrives *n* (der nu er stumt efter at have nasaliseret den foregaaende Vokal; § 22) foran Kons.: *je crains*, men *nous craignons*. I Inf. har der mellem *n* og *r* udviklet sig et *d* (§ 23).

4) Et udlydende *l* i Stammen mouilleres foran det stumme *e* i *prés. du subj.*: *valoir — vaille*. Undt. *moudre*.

Uregelm. *prés. du subj.* findes af andre Grunde i *être, faire* og *pouvoir*.

5) En Del Verber har i *passé déf.* i Stedet for den almindelige Form, hvor den betonedede Bøjningsendelse er

¹⁾ I *coudre* (ældre *co(u)sdre*, af lat. *consuere*, der i folkeligt Latin er blevet *cosvere, cosere*) har *s* tidligere været udtalt, og der har mellem dette og *r* udviklet sig et *d*.

²⁾ I Stedet for det bortfaldne stemmeløse *s* skrives Circonflexe.

³⁾ Ældre *moldre*. Om det *d*, der har udviklet sig mellem *l* og *r*, se § 23.

⁴⁾ *d* er her rent ortografisk, indkommet ved Indflydelse fra Inf. Saaledes ogsaa i *je couds* og *je prends*. De samme tre Verber ender paa *d* (i Stedet for *t*) i 3. Pers. Ent. af *prés. de l'ind.*: *il prend, il coud, il moud* (men *il résout*).

⁵⁾ Den samme Støttevokal bruges ogsaa i *ouvir* (og de Verber, der bøjes som det): *j'ouvre*.

fojet til Stammen (f. Eks. *cuire — cuisis*), en saakaldt stærk Form, med Tonen paa Stammen: *venir — vins, faire — fis, mettre — mis, devoir — dus* o. s. v. — Ligeledes har nogle Verber et stærkt *part. passé*, f. Eks. *mourir — mort, craindre — craint, prendre — pris*.

6) Korte Futurumsformer fremkommer i nogle Verber paa *-ir* (*acquérir, courir, mourir, tenir, venir*) og i Verberne paa *-oir* (undt. *asseoir*), ved at det ubetonede *i* eller *oi* bortfalder. I *tenir* og *venir* udvikler der sig mellem *n* og *r* et *d* (*je tiendrai, viendrai*), i *falloir, valoir* og *vouloir* mellem *l* (der er blevet til *u*) og *r* ligeledes et *d* (*il faudra, je vaudrai, je voudrai*; § 23); i *avoir* og *savoir* bliver *v* til *u* (*j'aurai, je saurai*).

Former med dobbelt *r* er: *j'acquerrai, je courrai, je mourrai, je pourrai, je verrai*¹⁾ og, under Indflydelse af dette sidste, *j'enverrai* (af *envoyer*).

7) 4 Verber har Endelsen *-tes* i *prés. de l'ind.*, 2. P. Flert., nemlig *être, dire, redire* og *faire* (med Sammensætninger): *vous êtes, dites, redites, faites*.

8) 4 Verber har Endelsen *-ont* i *prés. de l'ind.*, 3. P. Flert., nemlig *avoir, être, aller* og *faire*: *ils ont, sont, vont, font*.

9) 4 Verber danner Imperativ af *prés. du subj.*, nemlig *avoir, être, savoir* og *vouloir*: *aie, sois, sache, veuille*.

VII. Verbernes Brug.

A. Art og Styrelse.

§ 128. Transitive Verber er saadanne, som kan forbindes med direkte Objekt (5: Styrelsen, hvis der er

¹⁾ Formerne *pourrai* og *verrai* er opstaaede ved Assimilation af de ældre Former *vedrai* og *podrai* (de gamle Infinitiver hed *vedeir* af *videre* og *podeir* af *potere*, folkeligt for *posse*).

en saadan, knyttet direkte til Verbet uden Præposition): *Pierre frappe Paul*; **intransitive** Verber kræver derimod Præp. foran Styrelsen: *Pierre pense à Paul*.

Nogle Verber kan baade være transitive og intransitive (f. Eks. *croire qn.* eller *qch.*, tro en (noget) — *croire à*, tro paa), undertiden med forandret Betydning (*assister qn.*, hjælpe én — *assister à*, overvære; *manquer qn.* eller *qch.*, forfejle — *manquer de*, mangle — *manquer à*, svigte o. s. v.).

Anm. 1. Fransk og dansk Sprogbrug stemmer ikke altid overens i Spørgsmaalet transitiv eller intransitiv:

Nogle Verber er intransitive paa Dansk, medens de tilsvarende Verber paa Fransk er transitive, f. Eks. *appeler*, kalde paa, *attendre*, vente paa, *chercher*, lede efter, *demander*, spørge (bede) om, spørge efter (*demander qch. à qn.*, spørge, bede én om noget), *écouter*, høre paa: *Qui m'appelle?* — *Qui cherchez vous?*

Andre Verber er transitive paa Dansk, intransitive paa Fransk, f. Eks. følgende, der forbindes med **de**: *jouir de*, nyde, *user de*, bruge (*abuser de*, misbruge), *changer de*, skifte, *hériter de*, arve, *convenir de*, vedgaa, indrømme: *Mon frère a changé d'avis.* — *Il a hérité d'une grande fortune.*

Anm. 2. Nogle intransitive Verber styrer Dativ (forbindes med de personlige Pronominers Dativformer og ellers med Præp. *à*), særlig: *profiter*, gavne, *nuire*, skade, *plaire*, behage, *déplaire*, misbage, *obéir*, adlyde, *désobéir*, være ulydig, *aller*, klæde, *passer*, *pardonner*, tilgive, *résister*, modstaa, *ressembler*, ligne, *survivre*, overleve: *Ce chapeau va bien à votre sœur (lui va).* — *Il a obéi à son père (il lui a obéi).* — *Il faut pardonner à ses ennemis (leur pardonner).*

§ 129. **Upersonlige** er de Verber og Verbaludtryk, som bruges i 3. Pers. Ental med Intetkønsordet **il** som Subjekt.

Egentlig upersonlige er kun Udtryk for Naturforhold: *il tonne*, *il pleut*, *il neige*, *il fait froid*, *il fait nuit* o. s. v.

Andre upersonlige Udtryk kræver i Reglen Tilføjelse af en nærmere Bestemmelse i Form af et Substantiv, en Infinitiv eller en hel Sætning (det egentlige el. logiske

Subjekt): *Il m'est arrivé un grand malheur.* — *Il vaut mieux s'en aller.* — *Il faut que vous sachiez cela.*

Anm. I nogle upersonlige Udtryk udelades *il*, f. Eks. *n'importe, qu'importe, mieux (autant) vaut.* X

§ 130. **Refleksive** Verber deles i egentlige og uegentlige Refleksiver.

1) Egentlige Refleksiver er saadanne, ved hvilke det refl. Pronomen kun staar som en Gentagelse eller Forstærkelse af Subjektet¹⁾, f. Eks. *s'échapper*, *s'enfuir*, *s'apercevoir*, bemærke (ikke: bemærke sig selv), *se saisir*, gribe (ikke: gribe sig selv). De fleste Verber af denne Art eksisterer nu kun som refleksive: *s'écrier*, udbryde, *se souvenir*, huske, *s'emparer*, bemægtige sig, *se moquer*, spotte o. s. v.

I de egentlige Refleksiver retter **part. passé** sig efter **Subjektet**. De forbindes, forsaavidt de kan have Styrelse, i Reglen med Præp. **de**. Eks.: *Les ennemis se sont emparés de la ville.* — *Elle s'en est souvenue.*

2) Uegentlige Refleksiver fremkommer, naar det refl. Pron. staar som Objekt eller Hensynsbetegnelse: *se cacher*, skjule sig, *se rappeler qch.*, mindes (egl. genkalde sig) noget.

Part. passé følger i disse Verber den samme Regel, som naar det er bøjet med **avoir** (§ 118): *Il se sont cachés* — *Elle se l'est rappelé.*

Anm. Refl. Flertalsformer af denne Art har ofte reciprok (gensidigt indvirkende) Betydning; *ils s'aiment* kan lige saa godt betyde «de elsker hinanden (*l'un l'autre*)» som «de elsker sig selv (*eux mêmes*)». Sml. § 104. — Om den refl. Form brugt til Udtryk for Passiv, se § 117, Anm. X

¹⁾ Sammenlign paa Dansk et Udtryk som «han red sig under Ø».

B. Infinitiv.

§ 131. Infinitiv er Verbets substantiviske Form og kan derfor bruges som Subjekt, Prædikatsord, Objekt og styret af Præposition: *Vouloir, c'est pouvoir*. — *J'aime mieux travailler*. — *Je suis prêt à vous suivre*.

Som Objekt og som egentligt Subjekt knyttes i Reglen Præp. *de* til som et Slags Infinitivsmærke: *Il résolut de partir*. — *Il est honteux de mentir*.

C. Participierne.

§ 132. Participierne er Verbets adjektiviske Former og gaar derfor let over til at blive rene Adjektiver. I denne Egenskab retter de sig selvfølgelig i Køn og Tal efter deres Substantiv: *Des gens ignorants*. — *Une porte ouverte*.

Ellers bøjes *part. prés.* ikke: *Les ennemis, ignorant la prise de la ville, avancèrent toujours*. — Om Bøjningen af *part. passé*, se §§ 118 og 130.

Det saakaldte *gérondif*, der har Form fælles med *part. prés.*, er oprindeligt forskelligt derfra¹⁾. Det er et Substantiv, som nu næsten kun bruges styret af Præp. *en* (*en parlant*), henført til Subjektet i Sætningen. Det er altid ubøjet: *Nous nous promenons en chantant* («under Sang»).

D. Indikativs Tider.

§ 133. *Imparfait* og *passé défini* svarer begge til dansk Datid, men paa forskellig Maade:

1) *Impf.* betegner den gentagne Handling eller Tilstanden (hvad man plejede at gøre eller var i Færd med at gøre): *Il se levait toujours tard* (han plejede at staa sent op). — *Je lisais lorsqu'il entra* (sad og læste).

2) *Passé déf.* derimod betegner den enkelte fuld-

¹⁾ *En chantant* af lat. in cantando; se § 111, Note 1.

endte Handling eller hvad man derpaa gjorde: *Napoléon naquit en 1769*. — *Ayant dit cela, il nous quitta*.

Til dansk Datid svarer ogsaa ofte *Passé indéfini*. Især bruges denne Form altid om det, som nylig er sket (*je lui ai parlé hier*, jeg talte med ham igaar), men overhovedet anvendes den i det daglige Talesprog næsten altid i Stedet for *passé défini*.

§ 134. *Conditionnel* bruges paa to Maader:

1) som betinget Form: *Je le ferais, si je pouvais*.

2) som Fortidens Fremtid (i Genstandssætninger og afhængige Spørgesætninger): *Je savais qu'il viendrait*.

E. Konjunktiv.

§ 135. I *Hovedsætninger* bruges Konjunktiv:

1) som Ønskemaade: *Vive le roi!* — *Puissé je le revoir!* gid jeg maa faa ham at se igen.

2) som Bydemaade i 3dje Pers. (altid i Forbindelse med et *que*): *Qu'il parte!* lad ham rejse, han skal rejse. — *Qu'on serve mon déjeuner!*

3) i *plus que parfait* som betinget Form i Stedet for *cond. passé*: *Je l'eusse fait* (= *je l'aurais fait*), *si j'avais* (eller *j'eusse*) *pu*. — *On eût dit*, man skulde have troet.

§ 136. I *Genstandssætninger* bruges Konj.:

1) efter Viljesverber (Udtryk for Vilje, Befaling, Tilladelse, Forbud, Ønske, Fordring, Bøn, Stræben): *Voulez vous que je vous dise la vérité?* — *J'ordonne qu'il le fasse*. — *Dites à votre frère qu'il vienne à 8 heures*. — *Permettez vous que je sorte?* — *J'exige que vous le fassiez*. — *Ayez soin que cela se fasse*.

2) efter Udtryk for Sindsstemning (Glæde, Sorg, Frygt, Vrede, Skam, Beklagelse, Forundring): *Je suis bien aise qu'il soit venu*. — *Je crains qu'il le fasse*. — *J'ai honte* (jeg skammer mig) *qu'il se soit ainsi conduit*. —

Je regrette (beklager) *qu'il soit parti*. — *Je m'étonne qu'il ne soit pas arrivé.* ✕

3) efter Udtryk for Nægtelse, Uvished og Tvivl (særlig efter Menings- og Ytringsverber, der er brugte nægtende, spørgende eller betinget, naar Bisætningens Indhold fremstilles som uvist): *Je ne crois pas (croyez vous, si vous croyez) qu'il l'ait fait*. — *Je nie que cela soit*. — *Je doute qu'il le fasse*. Men: *Il ne sait pas que je suis son ami*.

Anm. At-Sætninger, der staa som egentligt Subj. for upersonlige Udtryk, behandles efter samme Regler som Genstands-sætninger, hvilket i Praksis vil sige, at de altid sættes i Konj., undtagen naar der betegnes Vished eller Sandsynlighed: *Il faut qu'il vienne*. — *Il importe que vous sachiez cela*. — *Il est impossible qu'il n'en sache rien*. Men: *Il est sûr (probable) qu'il l'a fait* (derimod: *il n'est pas sûr qu'il l'ait fait*).

§ 137. I relative Sætninger¹⁾ staa der Konjunktiv, naar den rel Sætning:

1) udtrykker en Hensigt eller en Egenskab, som søges: *Ils envoyèrent des députés qui consultassent* (skulde raadsørge) *l'oracle*. — *Je cherche un domestique qui sache le français*.

2) er Led af en Nægtelse, Spørgsmaal, Betingelse eller Indrømmelse: *Il n'y a pas de pays où la chasse soit plus belle qu'en Corse*. — *Connaissez vous (si vous connaissez) un emploi qui me convienne?* — *Qui que ce soit qui l'ait dit*.

3) indskrænker en Superlativ (hvortil regnes Ordene *le seul, l'unique, le premier, le dernier*): *C'est le meilleur homme que je connaisse*.

¹⁾ Mærk her Forskellen mellem de Relativsætninger, som er nødvendige til Forstaaelse af Hovedsætningen (*l'élève qui travaille bien fera des progrès*), og dem, som kun er parentetiske Indskud og kan fjernes uden Skade for Betydningen af Hovedsætningen (*cet élève, qui travaille bien, fera des progrès*). Kun i den første Art kan der staa Konjunktiv.

§ 138. Konjunktiv bruges endelig i følgende **Konjunktionsbisætninger**:

1) I Hensigtssætninger (efter *afin que* og *pour que*, for at): *Pour que la surprise soit complète*.

2) I Følgesætninger (efter *de sorte que, de manière que, de façon que*, saa at), naar de udtrykker en Hensigt: *La fenêtre était percée très haut de manière qu'on ne pût pas y atteindre* (= for at man ikke skulde kunne naa derop).

3) I Indrømmelsessætninger (efter *bien que, quoique*, endskønt, *soit que . . . soit que*, hvad enten . . . eller): *Bien que ma famille soit l'ennemie de la sienne*. — *Soit qu'il le fasse, soit qu'il ne le fasse pas*.

Anm. 1. Indrømmende Sætninger med Konjunktiv er ogsaa de Sætninger, som indledes med ubestemt relative Pronominer (se § 106) eller med ubestemt relative Adverbier: *Quelle riche qu'il soit* eller *si riche qu'il soit*, hvor rig han end er. — *Où que vous soyez*, hvor De end er.

Anm. 2. De indrømmende Konjunktionsord *quand* og *quand même*, selv om, har Verbet i *Conditionnel*: *Quand même il serait roi*. Men Konjunktionsordet kan udelades, og Verbet staa da i Konjunktiv: *Fût il roi*, var han end Konge.

4) Efter Tidskonjunktionsordene *avant que*, førend, *jusqu'à ce que* og *en attendant que*, indtil: *Il se passa dix minutes avant qu'il ouvrit la bouche*. — *Restez jusqu'à ce qu'il fasse beau*.

5) Efter Betingelseskongjunktionsordene *au (en) cas que*, i Fald, *pourvu que*, naar blot, *supposé que*, forudsat at, *à moins que*, med mindre: *Au cas que le bureau (Kontoret) soit fermé*. — *Pourvu qu'il vienne*. — *A moins qu'il soit parti*.

Anm. Efter *si*, hvis, bruges derimod Indikativ; dog kan der staa Konjunktiv, hvis Verbet er *plusqueparfait*: *Je l'aurais (eller je l'eusse) fait, si j'avais (eller j'eusse) pu*.

6) Efter de nægtende Aarsagskongjunktionsordene *non (pas) que*, ikke fordi, og *loin que*, langt fra at: *Je*

ne veuz pas vous payer aujourd'hui, non pas que je sois en peine d'argent (i Pengetrang), *mais* . . .

7) Efter *sans que*, uden at: *Sans qu'il s'en doutât*, uden at han anede det.

Sjette Kapitel.

Ubøjelige Ord.

1. Adverbier.

A. Former.

§ 139. Adverbier kan dannes af Adjektiver ved Tilføjelse af Endelsen *-ment*¹⁾ til **Adjektivets Hunkønsform**: *heureusement* (af *heureux*), *follement* (af *fou*), *lentement* (af *lent*, langsom), *sèchement* (af *sec*). — Efter Vokal bortkastes dog det stumme Hunkøns-e: *poliment* (af *poli*, høflig), *vraiment* (af *vrai*).

Anm. 1. I Stedet for det bortfaldne *e* skrives i nogle Adverbier *accent circonflexe*: *assidément*, stadigt, *dûment*, tilbørligt, *gaîment*, muntert.

Anm. 2. Visse Adjektiver, som nu er tvekønnede, var paa ældre Fransk ens i de to Køn²⁾. Dette har sat sig Spor i Adverbierne *communément*, fælles, og *gentiment*, pænt³⁾, samt i de Adverbier, der er dannede af Adjektiver paa *-ant* og *-ent*, idet de ender paa *-amment* og *-emment* [amã]: *constant* — *constamment* (stadigt⁴⁾); *prudent* — *prudemment* (forsigtigt). Undtagelse er *présentement* (af *présent*, nuværende).

¹⁾ Af latinsk *mente*, egl. med det og det Sind, dernæst paa den og den Maade; *bona mente*, med et godt Sind, paa en god Maade.

²⁾ Nemlig saadanne Adjektiver, som stammer fra latinske Ord med fælles Form for Han- og Hunkøn. Se § 60, Note 2.

³⁾ Oprindeligt *communément* (af et gammelt Adj. *communel*) og *gentilment* (af *gentil*), men *l* er forstummet.

⁴⁾ Oprindeligt *constant-ment*, hvoraf ved Forstummen af *t* *constan-ment* [-ãmã] og senere *constamment* [-amã].

Anm. 3. Til en Del Adjektiver, som ikke ender paa *é*, bruges Adverbier paa *-ément*¹⁾. De vigtigste af disse er: *aveuglément*, blindt (brugt til Adjektivet *aveugle*), (*in*)*commodément*, (u)bekvemt (*commode*), *conformément*, overensstemmende (*conforme*), *confusément*, forvirret (*confus*), *énormément*, uhyre (*énorme*), *expressément*, udtrykkeligt (*exprès*), *immensément*, umaadeligt (*immense*), *impunément*, ustraffet (*impuni*), *opiniâtrément*, haardnakket (*opiniâtre*), *précisément*, nøjagtigt (*précis*), *profondément*, dybt (*profond*).

§ 140. Foruden paa den i forrige § omtalte Maade haves endnu Adverbier ad følgende Veje:

1) Enkelte nedstammer direkte fra latinske Adverbier, f. Eks. *bien*, *mal*, *hier*, *en*, *y*, *où*.

2) Adskillige Adverbier og adverbielle Udtryk er dannede ved Sammensætning, snart sammenskrevne til ét Ord (*beaucoup*, *aujourd'hui*, *quelquefois*, *toujours*), snart adskilte (*à peine*, *tout à coup*, *peu à peu*, *peut-être*).

3) En Del Adjektiver bruges uden Forandring som Adverbier. Adjektivet *vite* er endogsaa gaaet over til helt at blive Adverbium (*courir vite*, løbe hurtigt) og bruges ikke mere som Adjektiv. Ellers er det kun i visse Talemaader, at Adjektivet staar adverbielt. Af saadanne Talemaader kan mærkes: *parler bas* (*haut*), tale sagte (højt), *sentir bon* (*mauvais*), lugte godt (daarlugt), *acheter* (*vendre*) *cher*, købe (sælge) dyrt, *s'arrêter court*, stanse brat, *aller droit*, gaa lige ud, *entendre dur*, være tunghør, *chanter faux* (*juste*), syng falsk (rigtigt), *crier fort*, raabe stærkt, *parler franc*, tale oprigtigt, *gagner gros*, tjene svært, *refuser net* [næt], afslaa rent ud.

Anm. Omvendt bruges enkelte Adverbier adjektivisk i visse Udtryk: *Elle est bien*, hun er net; *elle n'est pas mal*, hun er ikke

¹⁾ Af disse Adverbier paa *-ément* synes nogle at være dannede af Participier paa *-é* (saaledes f. Eks. *aveuglément* af *aveuglé*, blændet). Andre synes at være rent latinske Adverbier paa *-e*, hvortil den sædvanlige Adverbiumsændelse er føjet (saaledes f. Eks. *impunément* af *impune*).

ilde; *elle est mieux que sa sœur*, hun er pænere end sin Søster. — *Être bien (mal)* befinde sig godt (daarligt); *le malade est mieux aujourd'hui*, den syge er bedre idag. — *Être bien (mal) avec qu.*, staa paa en god (daarlig) Fod med én.

§ 141. Adverbier **kompareres** ligesom Adjektiverne ved Hjælp af **plus**: *souvent — plus souvent — le plus souvent*. Dog har følgende Adverbier særlige Komparationsformer¹⁾:

bien, godt — *mieux* — *le mieux*
mal, daarligt — *pis* — *le pis*
peu, lidt — *moins* — *le moins*.

B. Brugen af Nægtelsesadverbiet.

§ 142. *Ne* og *non* svarer til hinanden som tonløst og betonet Ord²⁾. *Ne* bruges ved Verbet; *non* ved ethvert andet Sætningsled end Verbet: *Je désire du vin et non de la bière*.

Imidlertid var kun i det ældre Sprog *ne* det fulde Udtryk for Nægtelsen ved et Verbum. Nu til Dags kræves **Tilføjelse af et Fyldeord**, enten *pas* (egl. Skridt) eller *point* (egl. Punkt)³⁾: *Il n'a pas (point) le temps*. Dette Fyldeord er endogsaa for saa vidt vigtigere end den egentlige Nægtelse *ne*, som det i det daglige Sprog meget hyppigt bruges alene: *Je peux pas*.

Som et Slags Fyldeord til *ne* kommer ogsaa en Del Pronominer og Adverbier (*personne, rien, aucun, nul, aucunement, nullement, nulle part, jamais, guère, plus*) til at staa, idet de knyttes til *ne* uden *pas* eller *point*. Om alle disse Ord (saavel som om *pas* og *point*) gælder den Regel, at naar Verbet mangler, staaer de **alene**

¹⁾ Om disse Former se § 73, Note.

²⁾ Begge kommer af lat. non (den tonløse Gennemgangsform er *nen*).

³⁾ Sml. det danske «ikke Spor».

med nægtende Betydning (sml. §§ 46,3 og 103,3)¹⁾: *Est il revenu? Pas encore. — Qu'avez vous à me dire? Rien*.

Anm. 1. Forbindelsen *ne... que*, kun, først, er af en anden Art end de ovenfor nævnte Forbindelser. Det erstattes i ufuldstændige Sætninger med *seulement*: *Avez vous de l'argent? Seulement trois francs*.

Anm. 2. Som en Levning af gammel Sprogbrug bruges **ne** endnu **alene** (uden Fyldeord) i nogle Talemaader (f. Eks. *n'importe, à Dieu ne plaise*, Gud forbyde). Desuden i nogle faa Tilfælde, som ikke er synderlig væsentlige, idet Sprogbrugen mere og mere viser Tilbøjelighed til ogsaa her at tilføje Fyldeord. De vigtigste er:

a) I klagende Udraab med **que** (= hvorfor): *Que ne suis je mort!* Hvorfor er jeg ikke død!

b) I relative Sætninger, hvis Hovedsætning er nægtende: *Il n'y a personne qui ne le fasse*.

c) Desuden kan Fyldeordet udelades ved Verberne *pouvoir, savoir, oser* og *cesser* og udelades altid i Udtrykket *je ne savais*, jeg kan ikke (*je ne savrais vous le dire*).

Anm. 3. Forskelligt fra dette fuldt nægtende *ne* er det saakaldte ekspletive (udfyldende) *ne*, som Bogsproget (men ikke Talesproget) endnu temmelig regelmæssigt har i nogle bestemte Tilfælde, hvor det er kommet ind paa Grund af noget nægtende i Tanken, men som dog er ved at gaa af Brug og i alt Fald aldrig behøves. Hyppigst træffes dette *ne* i Genstandssætninger efter Frygtsverber: *Je crains qu'il ne le fasse*, jeg frygter for, at han skal gøre det (den Tanke, som ligger bagved, og som har hidført *ne*, er: jeg haaber, at han ikke gør det).

II. Præpositioner.

§ 143. De fleste Præpositioner stammer direkte fra Latin (*à, de, contre, entre* o s v.), men en Del er indenfor Fransk dannede ved Sætningsætning (f. Eks. *envers, depuis, parmi*). Nogle er egentlig Participier: *pendant, durant, suivant, excepté*.

En Mængde præpositionelle Talemaader er dannede af Adverbier eller Substantiver, efterfulgte af Præp *de* eller *à*: *loin de, près de, au-dessus de, jusqu'à; à cause de; par suite de, grâce à, afin de* o s. v.

¹⁾ *Guère* bruges dog kun i Folkesproget alene; ellers erstattes det sædvanlig med *pas trop*

M. H. t. Præpositionernes Brug mærkes den allerede omtalte Anvendelse af *de* for at udtrykke Genitiv: *le chapeau de Pierre* (possessiv Gen.); *une foule de gens* (partitiv Gen.). Ligeledes Anvendelsen af *à* for at udtrykke Dativ, dels ved transitive Verber (Hensynsbetegnelsen), dels ved nogle (i § 128 omtalte) intransitive Verber.

III. Konjunktioner.

§ 144. De egentlige Konjunktioner er *et, ou, que, quand* og *si*, som stammer fra lat. Konjunktioner. Andre er egentlig Adverbier: *mais* (magis), *comme* (quomodo) o. s. v.

Talemaader er enten dannede ved Sammens. af en Præp. med *que* — i saa Tilfælde har Præpositionen oprindeligt altid styret *et ce*, som ofte er faldet bort: *parce que, jusqu'à ce que*, men *avant que, après que, sans que* — eller af de ovenfor nævnte præpositionelle Talemaader ved Forandring af *de* til *que*: *à cause que, afin que*.

IV. Interjektioner.

§ 145. De egentlige Interjektioner er dels forskellige Vokal-lyd (f. Eks. *ah, eh, oh, hein*), dels nogle andre rent umiddelbare Udbrud som *bah, chut* [šyl], *fi* o. s. v. — Som Interjektioner bruges desuden en Del Ord af andre Ordklasser, f. Eks. *allons, acant, tiens, voyons, parbleu* (bleu Fordrejelse af *Dieu*), *attention*.

Syvende Kapitel.

Sætningen.

§ 146. Paa Fransk som paa andre moderne Sprog ophæves Manglen paa Kasus ved de faste Regler for Sætningsbygningen. I Sætningerne *Paul cherche Pierre* — *Pierre cherche Paul* er det udelukkende af Ordstillingen, at det fremgaar, hvad der er Subjekt og hvad Objekt. Subjektet staar nemlig foran Verbet, Objektet efter Verbet.

Prædikatsordet har samme Plads som Objektet: *Paul est mon frère*.

§ 147. Imidlertid sættes i nogle Tilfælde Subjektet efter Verbet (Inversion), især:

1) Altid i Indskudssætninger (korte Sætninger med et Ytringsverbum, der afbryder den direkte Tale): *C'est vrai, dit il. — Je suis né à Berlin, répondit le jeune homme*.

2) Ofte i relative Sætninger: *L'affaire dont m'a parlé ton frère* (= *dont ton frère m'a parlé*).

3) I Spørgesætninger, hvor Subjektet ikke er et spørgende Pronomen (eller et Substantiv med *quel*). Dog er Inversionen her af en særlig Art (den omskrivende Inversion), idet Subjektet kun sættes efter Verbet, naar det er et pers. Pron., *ce* eller *on* (sml. § 119), medens det ellers bliver staaende foran Verbet, men gentages efter Verbet ved det tilsvarende personlige Pronomen: *Pierre est il venu? — Quelqu'un a-t-il pris ma canne?*

Anm. Indledes Sætningen med et spørgende Ord, kan den ligefremme Omstilling dog i de fleste Tilfælde bruges: *Que demande votre père? — Comment va la santé?* — Mærk, at Spørgesætninger (uden Spørgoord) ofte omskrives med *est ce que*: *Est ce que Pierre est venu?*

§ 148. Objektet kan for Eftertrykks Skyld sættes foran Verbet, men maa saa gentages ved Verbet med det tilsvarende pers. Pron.: *Ces choses, je les ai vues*, disse Ting har jeg set. — *Cela, je le sais*.

Anm. En Maade at fremhæve ikke blot Objektet, men ogsaa andre Sætningsdele paa, er ved Omskrivning med *c'est*: *Ce n'est pas moi qui le ferais* (jeg skulde ikke have noget af at gøre det). — *C'est ce que nous allons voir*.

§ 149. Det ovenfor angivne Skema af en Sætning (Subjekt — Verbum — Objekt eller Prædikatsord) udfyldes med de andre Sætningsdele efter følgende Regler:

1) Hensynsbetegnelsen sættes i Almindelighed efter Objektet: *J'ai donné un livre à mon frère*. Dog ogsaa ofte foran.

2) Et Adjektiv føjes til et Substantiv under Hensyn

til den Vægt, det har i Forhold til dette, saaledes at det stilles efter Substantivet, dels naar det er et langt, fyldigt lydende Ord: *un temps délicieux* —, dels naar der lægges Eftertryk derpaa som Skælneinærke for vedkommende Person eller Ting: *une robe blanche; le drapeau français* (Adjektiver, der bet. Farve eller Nationalitet, sættes saaledes altid efter Subst.). — Foran staar Adj. som et mere tonløst eller selvfølgelig Tillæg: *un riche banquier*. Den almindeligste Plads er efter Substantivet.

3) Et Adverbium, som hører til et Adjektiv (eller et Adverbium), stilles foran dette: *Cela est complètement ridicule*. — Hører Adverbiet derimod til et Verbum, stilles det efter: *Un homme qui rit souvent*. Hvis Verbet staar i en sammensat Tid, staar Adverbiet meget ofte mellem Hjælpeverbet og Participiet, og Mængdesadverbier stilles altid paa denne Plads: *Il a beaucoup lu*.

Nægtelsesadverbiet *ne* staar foran Verbet, dets Fyldeord *pas* eller *point* (ligeledes Adverbierne *jamais, guère, aucunement, nullement*) umiddelbart efter Verbet (efter Hjælpeverbet, hvis Verbet staar i en sammensat Tid): *Je ne l'ai pas (jamais) vu*. — I Forbindelsen *ne... que*, ikke... uden, ikke... førend, stilles *que* paa samme Plads som uden (førend) paa Dansk: *Je n'ai pris qu'une poule à ce paysan*, jeg har kun taget en Høne fra denne Bonde.

4) Et Forholdsled sættes som Regel efter det Ord, hvortil det hører: *une montre d'or; un âne chargé d'avoine* (belæsset med Havre). Herved mærkes, at hvis det hører til et Verbum i en sammensat Tid, staar det efter Participiet: *Il a fait en peu de temps une grande fortune*, han har i kort Tid skabt sig en stor Formue. — Et Forholdsled, der hører til Sætningsverbet, stilles dog ogsaa ofte i Spidsen af Sætningen (*en peu de temps il a fait une grande fortune*), ikke sjældent ogsaa mellem Subjekt og Verbum, men aldrig, naar Subjektet er et tonløst Pronomen (se næste §).

5) Tids- og Stedsbestemmelser stilles hyppigere end paa Dansk i Spidsen af Sætningen.

§ 150. En særegen Rolle spiller paa Fransk de saakaldte tonløse (proklitiske) Ord, som kun kan bruges i Forbindelse med et Verbum og aldrig maa staa alene. Disse Ord er: de tonløse pers. Pronomener (§ 84), Adverbierne *en* og *y*, det spørgende *que* og Nægtelsen *ne*. Frasesubjektets Plads ved Spørgeform staar de umiddelbart foran Verbet og kan kun skilles fra dette ved et andet tonløst Ord (sml. § 87).

Tillæg.

Orddannelseslære.

§ 151. Det franske Sprog besidder et Ordforraad paa omtrent 200,000 Ord¹⁾. Kærnen af disse udgøres af et temmelig ringe Antal (c. 4000), der stammer direkte ned fra Latin. Dette er at forstaa saaledes, at det folkelige latinske Talesprog (vidt forskelligt fra det skrevne klassiske Latin), som ved Cæsars Erobring blev indført i Gallien, næsten fuldstændigt fortrængte Landets Sprog (Keltisk) og senere ved Germanernes Indfald blev isprængt med nogle Hundrede germanske Ord, gennem mange paa hinanden følgende, næsten umærkelige Forandringer i Udtalen er blevet til Fransk. De øvrige Ord af det store Ordforraad er enten indkomne ved Laan fra andre Sprog²⁾ eller (efter Metoder, som Fransk til

¹⁾ Saa mange indeholder *Littre's* Leksikon.

²⁾ Laaneord er af to Slags: dels saadanne, som er indførte fra Lande, med hvilke Frankrig til forskellige Tider har staaet i nærmere Forbindelse (særlig Spanien, Italien og England), dels saadanne, som kunstigt er dannede af lærde og Videnskabsmænd efter latinske og græske Mønstre (saakaldte lærde Ord).

Dels har arvet fra Latin opstaaede af allerede eksisterende franske Ord. Orddannelselæren er en Fremstilling af de Regler, efter hvilke der indenfor Sproget er blevet dannet og stadig dannes nye Ord.

Denne Orddannelse finder Sted paa to Maader: dels ved S sammensætning (Type: *arrière-boutique*), dels ved Afledning (Type: *boutiquier*).

Anm. I adskillige Tilfælde er nye Ord, særlig Verber, ikke dannede ved S sammensætning alene og ikke ved Afledning alene, men ved begge Dele paa én Gang. Eks. herpaa er *embarquer*, som er dannet af *barque* ved Sms. med Præp. *en* og Tilføjelse af Afledningsendelsen *er*.

I. S sammensætning.

§ 152¹⁾. S sammensætning finder i Almindelighed Sted ved Forbindelse af en Stamme (Subst., Adj. eller Verbum) med et **Præfix** (Forstavelse eller Forlyd), der som oftest er (eller har været) et Adverbium eller en Præposition. Præpositioner kan som Præfixer staa baade i Egenskab af virkelige Præpositioner og i Egenskab af Adverbier; i *avant-celle* f. Eks. er *avant* Præposition, i *avant-poste* derimod Adverbium. — Af Præfixerne kan særlig mærkes følgende:

dé (foran Kons.), *dés* (foran Vokal; lat. *dis*) giver i Reglen Stamordet modsat Betydning: *dégoût*, *déshonneur*, *désagréable*, *déconseiller*. I visse Verber med negativ Bet. er det kun forstærkende: *décesser* (= *cesser*, ophøre); i Verber af Typen *embarquer* staa det i Bet. «ud af»: *déborder*, *dégainer* (trække blank, af *gaine*, Skede).

é (opr. *es*, lat. *ex*) bruges kun ved Verber: *échanger*, *éclore*, *émouvoir*. Det bet. egl. «ud af»; i Ord af nyere Dannelse er dets Betydning mere vag.

en (foran Læbelyd *en*) kan baade være Præpositionen og Adverbiet *en*. Præp. *en* (i) bruges ved Subst. og Verber: *enjeu* (Indsats i Spil), *enfermer*; Adv. *en* (derfra) ved Verber for at angive Fjærnelse fra et Sted: *emporter*, *emmener*, *s'en aller*.

entre betyder i Sms. ikke blot «imellem» (*entr'acte*, *entre-pont*), men ogsaa «halvt» (*entrouvrir*, *entrefin*, mellemfin) og «gensidigt», dannende reciproke Verber (*s'entrequereller*, skændes, *s'entrevuie*, skade hinanden).

¹⁾ De i denne og følgende § anvendte Bindestreger kan ogsaa udelades (§ 27,4).

mé (foran Kons.), *més* (foran Vokal; lat. *minus*) har op-hævende eller pejorativ Bet.: *mécontent*, *médire*, *mésaventure* (Uheld).

re (foran Vokal *r*) bet. i Sms. med Verber og undertiden Subst. «igen» eller «tilbage»: *redire*, *retourner*, *reflux* (Ebbe). Det bruges ofte blot forstærkende: *remplir* (for *emplir*), *ressentir* (føle stærkt).

Til disse (og adskillige andre) ægte franske Præfixer kommer nogle fremmede (laante fra Latin og Græsk), som har faaet Borgerret i Sproget og hyppigt bruges: *bis* (*bisannuel*, *biscuit*), *com*, *con*, *co* (lat. *cum*: *compromettre*, *convenir*, *cohériter*), *dis* (= *dé*, *dés*: *disconvenir*), *ex* (*ex-ministre*), *in* (ved Adjektiver: *injuste*, *inutile*), *pré* (*préhistorique*), *ré* (= *re*: *réformer*); *anti* (*anti-monarchique*), *archi* (forstærkende: *archifou*) og mange andre.

§ 153. Foruden ved Sms. med Præfixer kan sammensatte **Substantiver** dannes paa følgende Maader:

1) Af to Substantiver, af hvilke det ene staa i Apposition til det andet: *chou-fleur* (*fleur qui est chou*), *café-concert*¹⁾, *chef-lieu*.

2) Af to Substantiver, forbundne ved Præp.: *arc-en-ciel*, *sergent de ville*. — Herved mærkes, at i ældre Sprog brugtes *de* ikke ved Personnavne for at udtrykke poss. Genitiv. Rester heraf er bevarede f. Eks. i *hôtel-Dieu*, Hospital, og *fête-Dieu*, Kristi Legemsfest, og i Lighed hermed er der i nyere Sprog dannet forskellige Udtryk, hvor *de* maa tænkes underforstaaet: *timbre-poste*.

3) Af et Subst. med vedføjet Adj.: *coffre-fort* (Pengeskrin), *vinaigre* (Eddike), *beau-frère*²⁾.

4) Af et Verbum i Imperativ, enten i Forbindelse med en Styrelse (*perce-neige*, *porte-plume*, *rendez-vous*), en Vokativ (*marche-pied*, Vogntrein) eller et Adv. (*passe-partout*).

Anm. Et sms. Adjektiv kan være dannet af to Adj.: *sourd-muet*, *nouveauné*. Et sms. Verbum er i nogle Tilfælde dannet af et Subst. og et Verbum: *maintenir*, *bouleverser*. Om Dannelsen af ubøjelige Ord ved Sms. se § 139—44.

¹⁾ Hovedleddet (det bestemte Ord) staa oftest først, modsat Dansk, hvor det altid staa sidst (Klædeskab, Bordskuffe)

²⁾ Denne Slags Udtryk med *beau* refererer sig til en gammel Brug af *beau* i Tiltale (omtrent = kære).

II. Afledning.

A. Uegentlig Afledning.

§ 154. Ved uegentlig Afledning dannes et nyt Ord uden Afledningsendelse af et andets Stamme, eller blot ved at et andet skifter Funktion uden at forandre Form.

Ved uegentlig Afledning bliver f. Eks. Adjektiver til Substantiver, enten med Underforstaaelse af et Subst. (*un sage, une capitale*) eller i Forbindelse med Artiklen *le* for at betegne et Intetkønsbegreb (*le beau, le vrai*) Paa samme Maade bliver Substantiver til Adjektiver, f. Eks. for at betegne Farver (*rose, lilas, Syren, paille, Straa*), Participier til Adjektiver o. s. v.

§ 155. Særlig mærkes de forskellige Maader, hvorpaa Substantiver ved uegentlig Afledning kan dannes af Verbets Former:

1) Af *part. prés.* kan (med Underforstaaelse af Subst.) dannes Substantiver, som enten betegner Personer (*un conquérant, un émigrant, une servante*) eller Ting (*un stimulant, une variante*).

2) Af *part. passé* dannes paa samme Maade konkrete Substantiver: *un associé, une fiancée, un écrit* (o: *ce qui a été écrit*), *une armée* (o. *une troupe armée*) Desuden dannes af *part. passé* en Mængde abstrakte Substantiver, især af Hunkøn, der udtrykker den i Verbet liggende Handling: *allée* (den Handling at gaa: *des allées et venues*), *conduite, découverte, prononcé* (*le p. d'un jugement, Domsafsigtelse*)¹⁾. Visse Ord faar saaledes dobbelt Betydning, f. Eks. *prise* (baade det, man tager: *une prise de tabac* og det at tage: *la prise d'une ville*).

3) Af Verbets Stamme, saaledes som den foreligger i Ent. af *prés. de l'ind.*, dannes mange Substantiver, baade af Hankøn og Hunkøn (i første Tilfælde ofte med forstummet Konsonant): *je compte — un compte, j'emprunte — un emprunt; j'aide — une aide, je dépense — une dépense*.

4) Infinitiv bruges i adskillige Tilfælde som Substantiv: *le diner, devoir, être, savoir, souvenir* o. s. v.

B. Afledning ved Suffikser.

§ 156. Den egentlige Afledning foregaar ved Tilføjelse af visse Afledningsendelser (Suffikser): *aimer — aimable*. Herved mærkes:

¹⁾ En Del Substantiver stammer fra gamle, nu forsvundne Participier, f. Eks. *course* (cursa), *poste* (posita), *dette* (debita), *vente* (vendita), *perte* (perdita), *poids* (pensum).

a) I en Del Afledninger er der indtraadt Vokalskifte (efter § 19): *main — manier, douleur — douloureux*.

b) Ofte indskydes der mellem Stammen og Suffikset et andet Suffiks: *centre — centrill-on*. Ligeledes mærkes Indskydelse i mange Tilfælde af *e* (*dur — durcir*), af *t* (*abri — abriter*) eller af *er* (*fourbe — fourberie*).

I det følgende gennemgaaes de vigtigste Suffikser. Ved Opstillingen bemærkes, at de Substantiver, som betegner Personer, meget ofte ogsaa bruges som Adjektiver, og at der overhovedet ingen skarp Adskillelse er mellem disse to Ordklasser.

§ 157. Substantivdannende Suffikser.

1) Substantiv af Substantiv.

aie betegner en Samling af Træer: *chêne — chênaie, pommer — pommerie*.

aille og *ille* danner (ogsaa af Verbalstammer) Hunkønssubstantiver med kollektiv Betydning: *mur — muraille, fiancer — fiançailles, orme — ormitte* (Elmeplantning). — *aille* har i moderne Sprog faaet pejorativ Bet.: *caletaille* (Tjenerpak), *prétraille* (Præsteslæng)

ais og *ois* betegner Afstamningen: *Français, Marseillais, villageois, Bavaois* (Bajrer).

ard danner (ogsaa af Adjektiver og Verber) Benævnelser for Personer (oftest med nedsættende Betydning) eller Ting: *campagne — campagnard, fair — fuyard, riche — richard, bille — billard, poing — poignard* (Dolk).

as og *asse* giver i Reglen kollektiv eller pejorativ Bet.: *terre — terrasse, papier — paperasse*.

eau (Hankøn) og *elle* (Hunkøn) er Diminutivendelser: *pigeon* (Due) — *pigeonneau, rue — ruelle*. Det afledte Ord har undertiden faaet en ny Betydning: *dent — dentelle* (Knipling).

et, ette og *ot, otte* er ligeledes Diminutivendelser, baade for Substantiver og Adjektiver: *garçonnet, fillette, jeunet, ilot* (lille Ø). Undertiden giver de let nedsættende Betydning: *bellot, pâlot, vieillot*. Den diminutive Bet er undertiden forsvunden: *boule — boulet, corps — corset*.

ée betegner især Fylde, Indhold: *bouchée* (Mundfuld), *poignée* (Haandfuld).

erie (se forrige §) har fortrængt det oprindelige *ie*, der ikke mere danner nye Ord. Begge føjes til Substantiver, som betegner Personer, (eller Adjektiver) for at betegne Personens Egenskab, Maade at være paa (*fou — folie*), dernæst den Handling, som

fremgaar deraf (*faire des folies*), endelig Bestilling, Forretning eller Stedet, hvor denne drives (*boucher — boucherie*). Andre Eks.: *malade — maladie, trompeur — tromperie, coquin — coquinerie, orfèvre (Guldsmed) — orfèvrerie*.

ien danner Betegnelser for Personer: *grammaire — grammairien, garde — gardien, Paris — Parisien*. — **ain** havde tidligere samme Funktion: *château — châtelain*.

ier, ière (efter *g* og *ch* blot *er*) danner 1) Betegnelser for Personer: *barbier, fermier*; 2) Navne paa Træer (af Hunkøn): *pommier, cerisier*; 3) Betegnelser for Beholdere (i Reglen Hunkøn): *soupière, tabatière, encrier*; 4) Adjektiver: *printier, printanier* (af *printemps*).

on danner nye Ord af Substantiver (*jupe, Nederdel — jupon, Skørt*) eller Verber (*juror — juron*). Ved de Ord, som er dannede af Subst., har det i Reglen diminutiv Værdi: *anon* (Æselføl), *chaton*.

2) Substantiv af Adjektiv.

esse, ise: *faiblesse, richesse; franchise, sottise*;

eur (Hunkønsendelse, se § 57)¹⁾: *grandeur, pâleur*;

té (i Reglen føjet til Adjektivets Hunkønsform): *dureté, légèreté*;

erie (ie), se ovenfor, — danner alle abstrakte Subst., der udtrykker Egenskab eller Tilstand.

3) Substantiv af Verbum.

Ovenfor er allerede nævnt Suffikserne *aïlle, ard* og *on*. Endvidere mærkes:

age danner Substantiver, der udtrykker den i Verbet liggende Handling eller Resultatet deraf: *balayer — balayage* (den Handling at feje), *blanchir — blanchissage* (Vask). — Tidligere føjedes *age* til Substantiver for at danne Kollektiver; de fleste af disse er bevarede, f. Eks. *plumage, feuillage*.

ance sættes i Stedet for Participiumsændelsen *-ant* for at danne abstrakte Subst.: *naissance, obéissance*.

ement betegner Tilstand, Handling og Resultatet deraf: *abattement, bannissement* (Forvisning), *accroissement, département* (af *départir*, fordele).

¹⁾ At dette Suffiks, der dog stammer fra den lat. Hunkønsendelse *-or, -oris*, er blevet Hunkøn, hidrører sandsynligvis fra Indflydelse af Suffikset *-ure* (se nedenfor).

eur (Hunkøn *euse*)¹⁾ danner Substantiver (og Adjektiver), der betegner den Person, som udfører Verbets Handling: *chanteur, danseur, menteur*. — I det nyeste Sprog betegner Endelsen *eur, euse* ofte Instrumenter eller Maskiner: *condenseur, balayeuse* (Fejemaskine).

is og **isse** betegner Resultatet af en Virksomhed: *hachis* (af *hacher*, hakke), *bâtisse* (af *bâtir*, bygge).

ison danner abstrakte Subst. af Verber paa *-ir*: *trahison, guérison*. — *aïson*, som tidligere dannede en Mængde Subst. af alle Slags Verber (bevarede er f. Eks. *floraison*, Blomstringstid, af *florir*, og *livraison*, Levering, af *livrer*) er nu afløst af den lat. Endelse **ation**: *formation*.

oir og **oire** betegner enten det Sted, hvor Verbets Handling foregaar, eller det Redskab, hvormed den udføres: *abattoir*, Slagtested (af *abattre*), *parloir*, Talestue — *arrosoir* (Vandkande), *baignoire* (Badekar).

ure danner abstrakte Substantiver, der let gaar over til at blive konkrete: *allure* (Gang), *blessure, coiffure, serrure* (af *serrer*). — *ure* danner ogsaa undertiden Subst. af Adjektiver (*verdure*) eller Subst. (*chevelure*).

Anm. Substantivdannende Suffikser er foruden de nævnte følgende, der er laante fra Latin: **aïre** (for *ier*: *commissionnaire*), **ation** (se ovenfor), **ateur** (for *eur*: *organisateur*), **ature** (for *ure*: *flature*), **ence** (for *ance*: *préférence*), **isme** (udtrykker i Reglen en Lære: *christianisme*), **iste** (en Tilhænger af en Lære eller Idehaver af en Stilling: *royaliste, modiste*), **ité** (for *té*: *amabilité*), **tude** (*exactitude*), **ule, cule** (Diminutivendelser: *animalcule*). Hertil kommer **ade**, der stammer fra Italiensk og Spansk (*ca-nonnade, promenade*).

§ 158. Adjektivdannende Suffikser.

1) Adjektiv af Substantiv.

Om Suffikset **ier** se ovenfor.

al og **el**: *final, national, accidentel, personnel*.

in: *enfantin, marin*. — Danner ogsaa en Del Substantiver af Subst. eller Verber: *trottin* (Løbedreng), *famine* (Hungersnød), *brillantine*.

¹⁾ Denne Hunkønsform stammer fra, at *r* i Endelsen *eur* en Tid lang var stumt, hvorved dette Suffiks blev sammenblandet med Suffikset *eux*.

é: *âgé, sensé.*

eux: *hasardeux, poussiéreux* (støvet).

u: *barbu, pointu* (spids, af *pointe*).

2) Adjektiv af Adjektiv.

Om Diminutivendelserne *et* og *ot* se ovenfor.

asse og *aud* giver pejorativ Betydning: *bonasse, rougeaud.*

âtre udtrykker ufuldstændig Lighed, undertiden med let nedsettende Betydning: *blanchâtre, douceâtre.*

3) Adjektiv af Verbum.

able føjes til Stammen i *part. prés.* for at udtrykke en passivisk Mulighed: *vendable* (sælgelig), *croyable* (trolig), *définissable* (forklarlig). I ældre Sprog udtrykte det tillige aktiv Mulighed, og deraf er nogle Rester bevarede, f. Eks. *effroyable, secourable* (hjælpsom), *serviable* (tjenstvillig). Det føjes ogsaa undertiden til Subst.: *charitable, véritable.* — I nogle Ord bruges Endelsen *ible*: *paisible, pénible, infaillible.*

ant danner Adjektiver, som oprindeligt er Participier: *charmant, bruyant.*

if: *pensif, tardif.* Føjes undertiden til Adj. og Subst.: *maladif, plaintif* (af *plainte*).

Anm. Til disse adjektivdannende Suffikser kommer nogle fremmede, f. Eks. *atoire* (*accusatoire*), *ique* (*chimique*), *atique* (græsk: *aromatique*), *esque* (italiensk: *romanesque*).

§ 159. **Verber** dannes i Reglen af Substantiver med Endelsen *er* (*mur — murer*), af Adjektiver med Endelsen *ir* (*pâle — pâlier*). Imidlertid er der i mange Tilfælde mellem Stammen og Endelsen indskudt et Suffiks, som giver Verbet den særlige Betydning, det giver Stammen, f. Eks. *rimailler* (skrive slette Vers), *chantonner* (nygne), *trembloter* (dirre). — Tillige mærkes Endelserne *oyer, ayer, eyer* (*net — nettoyer, gras — grasseyer*, tale tykt) og den lærde Endelse *iser* (*généraliser*). I *ifier* og *éifier* er Stammen det lat. *facere*: *versifier, fortifier*.